

บทที่ 2

เกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย และเงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อ สัญญาสิทธิซื้อ และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ

การที่ประมวลรัษฎากรเลือกใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการแบ่งแยกประเภทเงินได้ออกเป็น 8 ประเภท เพื่อประโยชน์ในการกำหนดภาวะภาษี โดยมีได้คำนึงถึงสาระความเป็นจริง* ส่งผลให้เงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยได้รับการปฏิบัติทางภาวะภาษีแตกต่างกัน และเป็นเหตุให้การกำหนดขอบเขตนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีไม่ชัดเจน กล่าวคือ ทำให้ผู้เสียภาษีไม่สามารถจะคำนวณจำนวนภาษี ตลอดจนไม่สามารถกำหนดเวลาที่จะต้องเสียภาษีได้ เพราะผู้เสียภาษีอาจเสียภาษีหรือรับรู้รายได้ในอัตราและระยะเวลาที่แตกต่างกันไปทั้งที่มีเงินได้ประเภทเดียวกันหรือเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกัน อันก่อให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายและความพยายามในการหลีกเลี่ยงภาษี และเช่นกันผู้เสียภาษีอาจได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามอนุสัญญาภาษีซ้อนแตกต่างกันไป อันเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่เป็นธรรมอย่างใดก็ตาม วิชยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่ทำการวิเคราะห์ไปถึงการยกเว้นให้เงินได้บางประเภทไม่ต้องเสียภาษี เพราะประเด็นดังกล่าวนอกเหนือจากขอบเขตของวิชยานิพนธ์ อีกทั้งยังอยู่ภายใต้ข้อสันนิษฐานว่าการกำหนดเงินยกเว้นต้องมีเหตุผลที่ดีมารองรับ ดังนั้น ผู้เขียนจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของเงินได้ประเภทดอกเบี้ย และเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยบางประเภท ได้แก่ เงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อ สัญญาสิทธิซื้อ และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ

2.1 ประวัติการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย

ภาษีเงินได้เป็นภาษีที่จัดเก็บจากเงินได้หลายประเภท โดยมีลักษณะของการประมวลเงินได้ประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม สามารถแบ่งแยกรูปแบบของการจัดเก็บภาษีเงิน

* สาระความเป็นจริง เช่น หลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ การเมือง และศีลธรรม เป็นต้น - P.S. Atiyah and R.S. Summers, Form and Substance in Anglo-American Law, (Biddles Ltd. Guilford and King's Lynn, 1991), P. 1

ได้เป็น 4 ประเภท¹ คือ

1. แบบเดี่ยวหรือแบบรวมเงินได้ (Unitary Type or Global Type)² เป็นการจับเก็บภาษีโดยรวมเงินได้ทุกประเภทเข้าด้วยกันและประเมินภาษีจากยอดเงินได้ที่คำนวณรวมกันของเงินได้ทุกหมวด ปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบนี้ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา

2. แบบแยกประเภท (Scholar Type) เป็นการจับเก็บภาษีโดยแบ่งแยกเงินได้ออกเป็นหมวดหมู่เพื่อเสียภาษีแตกต่างกัน โดยประเทศที่เป็นต้นแบบของระบบนี้ คือ ประเทศสหราชอาณาจักร สำหรับประเทศไทยมีการแบ่งแยกเงินได้เป็นหมวดหมู่ แต่ไม่ได้จัดเก็บภาษีเงินได้ในแต่ละหมวดแยกต่างหากจากกันอย่างแท้จริง แต่กลับมีการนำเงินได้ทั้งหมดมารวมคำนวณภาษีอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น จึงไม่ถือว่าการจัดเก็บภาษีในประเทศไทยเป็นแบบแยกประเภทอย่างแท้จริงแต่เป็นแบบผสม

3. แบบผสม (Compositive Type) เป็นระบบผสมระหว่างแบบรวมเงินได้กับแบบแยกประเภท กล่าวคือ เป็นการจับเก็บภาษีโดยแบ่งแยกเงินได้ออกเป็นหมวดหมู่เช่นเดียวกับแบบแยกประเภท แต่แตกต่างกันตรงที่จะมีการประเมินเงินได้เป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 จะประเมินเงินได้แต่ละหมวดก่อน ดังนั้น เงินได้แต่ละหมวดอาจคำนวณแตกต่างกัน แล้วจึงคำนวณภาษีเงินได้จากยอดรวมเงินได้ของทุกหมวดเพื่อเสียภาษีอีกเป็นขั้นตอนที่ 2 สำหรับประเทศที่ใช้ระบบนี้ คือ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอิตาลี และประเทศไทย

¹ นายยล บุชพงศ์, "ภาษีเงินได้ในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2494), หน้า 10-11 - นายยล บุชพงศ์ได้ทำการวิจัยและแบ่งแยกรูปแบบการจัดเก็บภาษีเงินได้เป็น 3 ประเภท คือ แบบแยกประเภท แบบผสม และแบบสมมติ โดยนายยล บุชพงศ์ วิจัยว่าแบบเดี่ยวและแบบแยกประเภทเป็นการจัดเก็บภาษีในรูปแบบเดียวกัน แต่ตามที่คุณเขียนศึกษาเพิ่มเติมพบว่าแบบเดียวกับแบบแยกประเภทมิใช่เป็นการจัดเก็บภาษีในรูปแบบเดียวกันและมีการจัดเก็บภาษีแตกต่างกัน จึงทำการแบ่งแยกการจัดเก็บภาษีเงินได้เป็น 4 ประเภท

² Harvard Law School, *World Tax Series*, (Commerce Clearing House, INC. 1963), P. 365-366

4. แบบสมมติ (Presumptive Type) เป็นการจัดเก็บภาษีโดยกำหนดหลักการสมมติขึ้นเพื่อใช้ในการคำนวณภาษีว่าบุคคลนั้นมีเงินได้จำนวนเท่าไร วิธีการดังกล่าวนิยมนำมาใช้ในกรณีที่เป็นการยากที่จะทำการจัดเก็บภาษีจากเงินได้ที่แท้จริงของบุคคลนั้น หรือไม่อาจคำนวณเงินได้ที่แท้จริงของเขาได้ เช่น กรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 5 ของยอดรายรับก่อนหักรายจ่าย หรือจากยอดขายก่อนหักรายจ่ายตามประมวลรัษฎากรมาตรา 71 ใดๆก็ตาม ประเทศไทยนำระบบการจัดเก็บภาษีดังกล่าวมาใช้เฉพาะบางกรณี ดังนั้น การจัดเก็บภาษีโดยทั่วไปในประเทศไทยจึงมิใช่แบบสมมติ

สรุปได้ว่าภาษีเงินได้ที่จัดเก็บในประเทศไทยเป็นแบบผสม (Compositive Type) ระหว่างรูปแบบการจัดเก็บภาษีแบบแยกประเภทกับแบบรวมเงินได้ โดยมีการแบ่งแยกเงินได้ตามประมวลรัษฎากรออกเป็นแต่ละประเภทเพื่อหักค่าใช้จ่ายในอัตราที่แตกต่างกัน ซึ่งยังผลให้เงินได้แต่ละประเภทเสียภาษีแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตาม ในกรณีบุคคลธรรมดาหลังจากมีการหักค่าใช้จ่ายกฎหมายบัญญัติให้มีการคำนวณภาษีจากยอดรวมเงินได้ของทุกหมวดเพื่อเสียภาษีในอัตราก้าวหน้า ในกรณีของนิติบุคคลนั้น ภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นภาษีที่จัดเก็บจากเงินได้ทุกประเภทรวมกันซึ่งเป็นลักษณะของการจัดเก็บภาษีในแบบรวมเงินได้ (Global Type) เงินได้แต่ละประเภทจะหักค่าใช้จ่ายได้ตามความเป็นจริง โดยไม่มีความแตกต่างระหว่างเงินได้ต่างประเภทกัน เว้นแต่การแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อประโยชน์ในการหักภาษี ณ ที่จ่ายของนิติบุคคลต่างประเทศ ภาษี

ภาษีเงินได้นิติบุคคลมีการแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อการหักภาษี ณ ที่จ่าย เนื่องจากนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายตามประมวลรัษฎากรมาตรา 70 บัญญัติโดยน่านิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากรมาตรา 40 มาใช้ ส่งผลให้การหักภาษี ณ ที่จ่ายหรือไม่ขึ้นกับรูปแบบสัญญา และส่งผลกระทบต่อเงินได้ต่างประเภทกันถูกจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายแตกต่างกัน (เงินได้ตามมาตรา 40 (1) และมาตรา 40 (8) จะไม่มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่าย) นอกจากนี้ ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะยังทำการจัดเก็บโดยคำนึงถึงรูปแบบสัญญาที่ระบบภาษีเงินได้นำมาใช้ ส่งผลให้รูปแบบสัญญาต่างประเภทกันถูกจัดเก็บภาษีแตกต่างกัน เช่น กรณีสัญญาซื้อขายกับสัญญาให้บริการตามระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และกรณีสัญญากู้ยืมกับสัญญาเช่าซื้อตามระบบภาษีธุรกิจเฉพาะซึ่งผู้เขียนได้อธิบายไว้ในวิทยานิพนธ์นี้แล้วจึงไม่ขอกล่าวถึง ณ ที่นี้

มูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะของนิติบุคคล ซึ่งตามความเห็นของผู้เขียนแล้วการจัดเก็บภาษีเงินได้ในประเทศไทยจึงเป็นระบบผลมทั้งหมด

ภาษีเงินได้เริ่มมีการจัดเก็บเป็นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2476 ตาม พ.ร.บ. ภาษีเงินได้ 2475^{*} โดยบัญญัติจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดาจากเงินได้ 5 ประเภท โดยไม่มีการแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อการเสียภาษีที่แตกต่างกัน คือ ประเภทเงินเดือน ประเภทดอกเบี้ย ประเภทเงินส่วนแบ่ง ประเภทเงินได้จากวิชาชีพอิสระ และประเภทค่าเช่าจากอสังหาริมทรัพย์ และทำการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกำไรสมมติ^{**} เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษีที่เป็นบุคคลธรรมดา และเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีโดยการแปลงกิจการให้อยู่ในรูปนิติบุคคล

ต่อมารัฐบาลทำการออก พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลรัษฎากร 2481 ยกเลิก พ.ร.บ. ภาษีเงินได้ 2475 โดย พ.ร.บ. ดังกล่าวแบ่งแยกเงินได้ที่ต้องเสียภาษีเป็น 8 ประเภท แต่มิได้เป็นการแบ่งแยกเพื่อจุดประสงค์ในการจัดเก็บภาษีที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังทำการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยรวมกับเงินได้ประเภทอื่นอันเป็นเงินได้ที่ได้จากการลงทุนเช่นเดียวกัน ซึ่งเงินได้ประเภทดอกเบี้ยถูกจัดอยู่ในประเภทที่ 4 "ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินกู้ยืม ดอกเบี้ยหุ้นกู้ เงินปันผล เงินโบนัส หรือเงินที่จ่ายจากผลกำไรของบริษัท"

ในปี พ.ศ. 2489 พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร ฉบับที่ 8 ทำการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรโดยแบ่งแยกเงินได้เพื่อเสียภาษีต่างกัน (Differentiation of Taxation) กล่าวคือ เงินได้จากน้ำพักน้ำแรง (Earned Income) จะเสียภาษีในอัตราต่ำกว่าเงินได้ที่ไม่ต้องใช้น้ำพักน้ำแรง (Unearned Income หรือ Property Income) และแก้ไขการจัดเก็บภาษีเงินได้

* เพื่อความเข้าใจผู้เขียนได้จัดทำตารางประวัติการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยรายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบท้ายภาค ผนวก ก

** กำไรสมมติเป็นการจัดเก็บภาษีจากเงินที่นิติบุคคลจ่ายเป็นดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยพันธบัตร เงินปันผล และเงินโบนัส โดยสมมติว่าเงินดังกล่าวเป็นเงินที่จ่ายจากผลกำไร

นิติบุคคลจากกำไรสมมติ เป็นการจัดเก็บภาษีเงินได้จากผลกำไรแท้จริงทั้งสิ้นของนิติบุคคล การแบ่งแยกลักษณะเงินได้เพื่อเสียภาษีแตกต่างกัน เป็นการแบ่งเพื่อความเสมอภาคของแต่ละบุคคล หรือตามส่วนของความสามารถแห่งการเสียภาษี (ability to pay) ภายใต้หลักการภาษีอากรที่ดี โดยพิจารณาถึงที่มาของเงินได้ประเภทต่าง ๆ เพื่อแยกวิธีการคำนวณค่าใช้จ่ายเหมาในเงินได้แต่ละประเภทต่างหากจากกัน³ เพราะเงินได้จำนวนเท่ากันอาจมีที่มาต่างกัน เมื่อพิจารณาถึงที่มาของเงินได้อันแตกต่างกันย่อมจะเห็นความเหลื่อมล้ำในความสามารถของผู้เสียภาษีแต่ละคน ซึ่งส่งผลในทางจิตวิทยา ดังนั้น เงินได้ประเภทดอกเบี้ยอันเป็นเงินได้ที่ไม่ต้องใช้น้ำพักน้ำแรงจะเสียภาษีสูงกว่าเงินได้ที่ต้องใช้น้ำพักน้ำแรง นอกจากทำการแบ่งแยกเงินได้เพื่อเสียภาษีแตกต่างกันแล้วยังทำการแก้ไขนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทที่ 4 ใหม่ โดยการแบ่งแยกมาตรา 40 (4) ออกเป็น 6 วงเล็บและบัญญัติจัดเก็บเงินได้ประเภทดอกเบี้ยแยกจากเงินได้ที่ได้รับจากการลงทุนอื่น ๆ โดยนิยามการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะอยู่ในมาตรา 40 (4) (ก) "ดอกเบี้ยจากพันธบัตร หุ้นกู้ เงินกู้ยืม จำน่า จำนอง หรือเงินฝาก"

ในปี พ.ศ. 2496 พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร ฉบับที่ 10 ทำการขยายขอบเขตการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามมาตรา 40 (8) ส่งผลให้เงินได้ที่ไม่จัดอยู่ในเงินได้ประเภทใด ๆ ต้องเสียภาษี โดยถือว่าเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8)

* เงินได้จากน้ำพักน้ำแรง หมายถึง เงินได้ที่ต้องใช้แรงงานเข้าแลก และเงินที่ได้มานั้นไม่เป็นการยืมยืถาวร เพราะหากผู้มีเงินได้ป่วยเจ็บจำนวนเงินได้อาจจะลดลงหรือไม่ได้รับ แต่เงินได้ที่มิได้จากน้ำพักน้ำแรงนั้นให้ผลประโยชน์ที่มั่นคงมากกว่าและยังสามารถเป็นมรดกตกทอดได้อีก ดังนั้น จึงมีการแบ่งแยกประเภทเพื่อเสียภาษีแตกต่างกัน-นายบรรหาร บัณฑุกุล, "ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทภาค 2 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 32 อย่างไรก็ตาม เงินได้จากน้ำพักน้ำแรงมิได้หมายถึงเฉพาะเงินได้ที่ได้จากการจ้างแรงงาน แต่หมายความรวมไปถึงเงินได้ที่ผู้มีเงินได้ได้มาโดยต้องกระทำการนั้นด้วยตนเอง เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน เงินได้จากวิชาชีพอิสระ หรือค่านายหน้า เป็นต้น

³ กิตติพงศ์ อรุณพัฒน์พงศ์, กลยุทธ์การวางแผนภาษี, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพ : การเงินการธนาคาร, 2538) หน้า 24

วันที่ 31 ธันวาคม 2517 พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรฉบับที่ 21 ทำการบัญญัตินิยามเพื่อจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) โดยตัดดอกเบี้ยเงินฝากออกจากคำนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเพิ่มเติมการจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยตัวเงินและผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ซึ่งบริษัทเงินทุนเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอนในคำนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีตามมาตรา 40 (4) (ก) ส่งผลให้ดอกเบี้ยเงินฝากกลายเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) และในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2520 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 10 บัญญัติเพิ่มเติมให้มีการจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยเงินฝากในนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีตามมาตรา 40 (4) (ก) เช่นเดิม

หลังจากนั้นในวันที่ 30 ธันวาคม 2522 พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรฉบับที่ 24 ทำการแก้ไขนิยามการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) โดยแก้ไขให้ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปีโตร้อยละสิบภาษีเฉพาะส่วนที่เหลือจากการถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าวเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) และต่อมาพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 10) ทำการเพิ่มอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่ายเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจากร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 12.5 และใช้กับเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้รับตั้งแต่ พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2529 โดยผู้เสียภาษีสามารถแยกเสียภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยดังกล่าวในอัตราร้อยละ 12.5 หรือเลือกที่จะนำเงินได้ดังกล่าวไปรวมคำนวณกับเงินได้ประเภทอื่นเพื่อเสียภาษีตอนปลายปีก็ได้ และหลังจากนั้นเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในส่วนของอัตราร้อยละ 12.5 เป็นร้อยละ 15

วันที่ 7 พฤศจิกายน 2534 รัฐบาลทำการออกพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 29 แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) โดยจัดเก็บภาษีในผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนและราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน จากเดิมที่จัดเก็บเฉพาะผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนและราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทเงินทุนเป็นผู้ออกและเพิ่มเติมบทบัญญัติการจัดเก็บภาษีให้ครอบคลุมถึงเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย และผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอันส่งผลให้

เกิดปัญหาในการตีความและก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีที่ผู้เขียนจะวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวต่อไป

2.2 ดอกเบี้ยและหลักการรับรู้รายได้ทางบัญชี

โดยทั่วไปลักษณะของดอกเบี้ยอาจพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ หลักการเงิน และหลักการบัญชี ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักการจัดเก็บภาษีอากร ดังนั้น ผู้เขียนจึงทำการศึกษาแนวความคิดพื้นฐาน ตลอดจนหลักการที่หลักเกณฑ์ดังกล่าวนำมาใช้ในการกำหนดลักษณะ และขอบเขตของดอกเบี้ย โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำหลักการดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเงินได้ประเภทดอกเบี้ย และเงินได้ที่มิใช่ลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ย

2.2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับดอกเบี้ย

2.2.1.1 หลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์

ดอกเบี้ย หมายถึง ค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์จากเครื่องจักรหรือสินค้าประเภททุน และในระบบเศรษฐกิจซึ่งใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เครื่องจักรหรือสินค้าประเภททุนจะอยู่ในรูปของเงิน ดอกเบี้ยจึงเป็นราคาที่ถูกกำหนดโดยความต้องการใช้เงินทุน (Demand for Capital) และปริมาณเงินทุนที่มีอยู่ (Supply for Capital) แนวความคิดในระยะแรกบุคคลทั่วไปมีความเห็นว่าทรัพยากรประเภทแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้นที่สามารถก่อให้เกิดผลิตผลได้ อริสโตเติลเห็นว่าเงินเป็นแต่เพียงปัจจัยอย่างหนึ่งที่ใช้ซื้อทรัพยากรการผลิตจึงไม่สามารถมีดอกผลในรูปของดอกเบี้ยได้ และการจ่ายดอกเบี้ยเพื่อตอบแทนการให้กู้ยืมเงินเป็นการฝ่าฝืนธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมจนกลายมาเป็นลัทธิ Canonist Doctrine ซึ่งห้ามเรียกดอกเบี้ยเงินกู้ระหว่างผู้เป็นสมาชิกของโรมันคาทอลิก แต่เนื่องจากเป็นลัทธิที่ขัดขวางการค้าและอุตสาหกรรมของประเทศต่อมากลางความเชื่อในลัทธินี้จึงเสื่อมและไม่มีใครเชื่อถือ

แนวความคิดในระยะต่อมาเป็นแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งเดิมนักเศรษฐศาสตร์แบ่งปัจจัยการผลิตออกเป็น 3 จำพวก คือ ที่ดิน แรงงาน และทุน ซึ่งส่งผล

ให้เกิดรายได้ใน 3 รูปแบบ คือ ค่าเช่า ค่าแรง และกำไร⁴ ต่อมาได้มีการเพิ่มผู้ประกอบการเข้ามาในกลุ่มปัจจัยการผลิตซึ่งก่อให้เกิดรายได้ในรูปของกำไร ดังนั้น รายได้ของผู้เป็นเจ้าของทุนจึงเปลี่ยนมาอยู่ในรูปของดอกเบี้ย อย่างไรก็ตาม ทุนเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเช่นเดียวกับที่ดิน แรงงาน และจากการที่ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตทุน คือ ที่ดิน แรงงาน และทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัดจึงส่งผลให้ทุนมีอยู่อย่างจำกัดไปด้วย ดังนั้น ทุนจึงควรได้รับการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดสรรทุนให้กับหน่วยการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเป็นอันดับแรก และหน่วยการผลิตที่มีประสิทธิภาพน้อยกว่าลงมาตามลำดับ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้สำหรับจัดสรรทุน คือ ดอกเบี้ย⁵ การทำหน้าที่ของดอกเบี้ยไม่เพียงแต่มีผลให้การจัดสรรทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังมีผลกำหนดโครงสร้างการผลิตด้วย โดยทุนจะไหลไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า ดังนั้น ดอกเบี้ย จึงหมายถึง ผลตอบแทนที่เจ้าของทุนได้รับจากการยินยอมให้มีการใช้ปัจจัยทุนของตน⁶ เนื่องจากโดยทั่วไปคนยอมพอใจที่จะบริโภคในปัจจุบันมากกว่าที่จะผลิตไปบริโภคในอนาคต ฉะนั้น เจ้าของทุนซึ่งต้องเสียสละการบริโภคในปัจจุบันจึงควรได้รับผลตอบแทนหรืออภัยหนึ่งเป็นต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) ในการที่เจ้าของทุนจะเลื่อนการบริโภคของตนออกไป ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าดอกเบี้ยมาจากปัจจัย 2 ประการ คือ การเลือกเวลาในการบริโภค (Time Preference) กับความพอใจในการถือเงิน (Liquidity Preference)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ในทางเศรษฐศาสตร์ดอกเบี้ยจึงเป็นต้นทุนค่าเสียโอกาสของเจ้าของทุนในการให้บุคคลอื่นใช้ทุนของตน หรือเป็นค่าตอบแทนที่เจ้าของทุนต้องเสียสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทุนนั้นไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง และเนื่องจากระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนทุนจึงอยู่ในรูปของเงิน ดังนั้น ดอกเบี้ยจึงหมายถึง จำนวนเงินที่ต้องจ่ายเป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินหรือปัจจัยทุนของบุคคลอื่น

⁴ นราทิพย์ ชุตินวงศ์, จุลเศรษฐศาสตร์วิเอระวะห์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (_____, 2525) หน้า 322

⁵ สมชาย ไตรรัตนภิรมย์, โครงสร้างความสัมพันธ์และปัจจัยกำหนดอัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, _____) หน้า 12

⁶ นราทิพย์ ชุตินวงศ์, จุลเศรษฐศาสตร์วิเอระวะห์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (_____, 2525) หน้า 329

2.2.1.2 หลักเกณฑ์ทางการเงิน

ดอกเบี้ย หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้กู้ต้องชำระให้แก่ผู้ให้กู้ เนื่องจากได้นำเงินหรือสิ่งของมีค่าอื่นของผู้ให้กู้ไปใช้ประโยชน์โดยสัญญาว่าจะชำระคืนเต็มมูลค่าในวันที่กำหนดในอนาคต โดยทั่วไปดอกเบี้ยคิดเป็นร้อยละของต้นเงิน เรียกว่า “อัตราดอกเบี้ย” อย่างไรก็ตามดอกเบี้ยเกิดจากการก่อกหนี้สิน⁷ ดังนั้น การก่อกหนี้จะมีขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีการจ่ายดอกเบี้ยตอบแทนแก่เจ้าหนี้ เพราะในทางการเงินถือว่าเงินจำนวนเท่ากันถ้าได้รับในเวลาที่แตกต่างกัน มูลค่าของเงินย่อมจะไม่เท่ากัน⁸ (Time value of money) หรืออีกนัยหนึ่งเงินจำนวนหนึ่งในปัจจุบัน (Present value) จะมีจำนวนมากกว่าเงินจำนวนเท่ากันในอนาคต เนื่องจากเงินที่เราได้รับในปัจจุบันสามารถนำไปใช้หาประโยชน์ได้ทันทีและเมื่อถึงกำหนดในอนาคตย่อมมีจำนวนมากกว่าเงินจำนวนเท่ากันที่ได้รับในปัจจุบัน ดังนั้น เงินจำนวนหนึ่งในปัจจุบันจะเป็นเท่าใดในอนาคตหรืออีกนัยหนึ่งเงินจำนวนหนึ่งในปัจจุบันจะก่อให้เกิดดอกเบี้ยเท่าใดในอนาคตสามารถทราบได้โดยใช้วิธีการคำนวณแบบดอกเบี้ยทบต้น (Compounding) และเงินจำนวนหนึ่งในอนาคตจะมีมูลค่าเท่าใดในปัจจุบัน (Present Value) หรืออีกนัยหนึ่งเงินจำนวนหนึ่งในอนาคตจะมีดอกเบี้ยรวมอยู่ด้วยเท่าใดสามารถคำนวณได้โดยใช้การคำนวณแบบส่วนลด (Discounting)

เมื่อดอกเบี้ยเกิดจากการก่อกหนี้ หนี้และเครดิตย่อมมีความหมายอย่างเดียวกันเพียงแต่มองกันคนละด้าน¹⁰ โดยเครดิตเป็นการมองในด้านผู้ที่คาดว่าจะได้ของมีค่าคืนใน

⁷ สุรภัทร์ บุนนาค/ รชนี จงศิริวัฒน์, การเงินธนาคาร, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520) หน้า 59

⁸ สมชาย ไตรรัตน์ภิรมย์, โครงสร้างความสัมพันธ์และปัจจัยกำหนดอัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, _____) หน้า 12

⁹ ยุวดี ไชยศิริ, “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริการธุรกิจ หน่วยที่ 10-15,” พิมพ์ครั้งที่ 1 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)

อนาคตหรือเป็นสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ ส่วนหนึ่งเป็นการมองในด้านผู้ที่จะต้องชำระสิ่งซึ่งมีค่าคืน ในอนาคตหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ ดังนั้น ยอดเครดิตทั้งสิ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งจะต้องมีจำนวนเท่ากับยอดหนี้ทั้งสิ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกันเสมอ ซึ่งเครดิตหรือสินเชื่อ หมายถึง การอนุญาตให้ใช้เงินทุนของผู้อื่น¹¹ โดยคำนึงถึงความสามารถในการกู้ยืมเงิน หรือความสามารถในการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อโดยมีค้ำประกันสัญญาว่าจะชำระคืนให้ในอนาคต หรืออีกนัยหนึ่งสินเชื่อเป็นการได้มาซึ่งสิ่งมีค่าโดยแลกกับค้ำประกันสัญญาว่าจะชำระคืนทันทีที่ต้องการหรือในอนาคตที่กำหนดแน่นอน สิ่งซึ่งมีค่านั้นเป็นได้ทั้งเงินและสิ่งของ¹² แต่อย่างไรก็ตามในเศรษฐกิจที่ใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน สิ่งซึ่งมีค่าจึงถูกตีราคาเป็นเงินเสมอ ดังนั้น สินเชื่อจึงก่อให้เกิดดอกเบี้ยแก่ผู้ให้สินเชื่อเช่นเดียวกับการก่อหนี้

ดังนั้น ในทางการเงิน ดอกเบี้ยจึงเป็นผลตอบแทนที่เจ้าหนี้ได้รับจากลูกหนี้ เนื่องจากการที่เจ้าหนี้ได้ให้ลูกหนี้ใช้เงินของตน ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะถูกกำหนดจากความต้องการของผู้ใช้เงินและผู้ให้เงิน และดอกเบี้ยเป็นสิ่งชักจูงให้ผู้มีเงินออมนำเงินออมออกไปให้กู้ ดังนั้น ถ้าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมสูงก็จะมีผู้ให้กู้ยืมมาก แต่ในทางตรงกันข้ามจะมีผู้ยืมตุน้อยลง

¹⁰ จรินทร์ เทศวานิช, การเงินและการธนาคาร, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสโตร์, 2534), หน้า 82

¹¹ Theodore N. Beckman, Donald S. Foster, Credits and Collections, Eight edition, (Mcgraw-hill, 1958), page 4

¹² สินเชื่อที่เป็นที่ยอมรับมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ สินเชื่อทางการค้าเป็นการให้สินเชื่อในรูปของการขายสินค้าและการบริการเป็นเงินเชื่อ และสินเชื่อทางการเงินเป็นการให้สินเชื่อในรูปของการให้กู้ยืม - สุนี ศักรนนท์, "เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารสินเชื่อ หน่วยที่ 1-7", พิมพ์ครั้งที่ 7 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช) หน้า 7

¹² สุรภักษ์ บุญนา/ รณี จงศิริวัฒน์, การเงินการธนาคาร, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 36

2.2.1.3 หลักเกณฑ์ตามกฎหมาย

เบี้ยในสมัยโบราณจะใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ดังนั้น ดอกเบี้ย จึงหมายถึง ดอกของเบี้ย หรือดอกของเงิน¹³ ซึ่งหมายถึง ค่าป่วยการจากการใช้เงินซึ่งมิได้เฉพาะหนี้เงินเท่านั้น¹⁴ แต่หนี้เงินนั้นไม่ได้หมายถึงการกู้ยืมเงินอย่างเดียว เพราะกรณีอื่นอย่างอื่นที่อาจเรียกร่องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนแก่กันเป็นเงินได้แล้วก็อยู่ในความหมายของหนี้เงิน เช่น หนี้มูลละเมิด เมื่อศาลกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ถูกกระทำละเมิดเป็นเงินจำนวนหนึ่งแล้วก็ย่อมเป็นหนี้เงินที่อาจเรียกดอกเบี้ยแก่กันได้ อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเงินตราเสมอไป อาจจะเป็นทรัพย์สินอื่น ๆ ก็ได้ แต่ทั้งนี้ โดยทั่วไป การคิดดอกเบี้ยจะคำนวณเป็นเงินตรา ดังนั้น ในการเรียกทรัพย์สินอื่นอันมิใช่เงินตราเป็นดอกเบี้ยนั้นจะต้องได้มีการกำหนดดอกเบี้ยเป็นเงินตราก่อน จึงสามารถนำทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเท่าราคาเงินตรา นั้นมาชำระได้¹⁵

ดอกผลของทรัพย์สินที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 148 ได้แก่ ดอกผลธรรมดา และดอกผลนิติินัย** ในกรณีของดอกเบี้ยเป็นดอกผลนิติินัย

¹³ ไชยถัฐ ธีระพัฒนา, “ดอกเบี้ย” บทบัญญัติ, 32 (2518) : 27

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1050/2512 ผลประโยชน์ที่เรียกว่าดอกเบี้ยนั้นเกิดขึ้นได้จากหนี้เงินเท่านั้น การยืมข้าวเปลือกซึ่งตกลงให้ข้าวเปลือกในอัตรา 1 ถังต่อข้าวเปลือกที่ยืม 2 ถังนั้น มิใช่ดอกเบี้ยตามความหมายของกฎหมาย

¹⁵ สุธีร์ ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์วิชาเอกเทศสัญญา 2 ยืมและฝากทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 120

* ดอกผลธรรมดา หมายความว่า สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของทรัพย์สิน ซึ่งได้มาจากตัวทรัพย์สิน โดยการมีหรือใช้ทรัพย์สินนั้นตามปกตินิยม และสามารถถือเอาได้เมื่อขาดจากทรัพย์สินนั้น

** ดอกผลนิติินัย หมายความว่า ทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้มาเป็นครั้งคราวแก่เจ้าของทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อการที่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้น และสามารถคำนวณและถือเอาได้เป็นรายวันหรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ เช่น ดอกเบี้ย กำไร ค่าเช่า ค่าปันผล หรือลาภอื่น ๆ ที่ได้มาเป็นครั้งคราว

ประเภทหนึ่งซึ่งคำนวณและถือเอาได้ตามรายวันแต่ดอกผลนิติบัญญัติอาจไม่ใช่ดอกเบี้ยก็ได้ เช่น ค่าเช่า และเงินปันผล ซึ่งลำพังแต่การใช้แม่ทรัพย์เท่านั้นไม่ก่อให้เกิดดอกผลนิติบัญญัติ¹⁶ แต่ต้องมีเหตุอย่างอื่นเช่นข้อตกลงหรือข้อกำหนดประกอบด้วยจึงจะเรียกดอกเบี้ยได้ ซึ่งต่างไปจากดอกผลธรรมดา ดังนั้น เมื่อดอกเบี้ยเป็นดอกของเงินซึ่งเกิดจากหนี้เงินซึ่งมีไซ้หมายถึงการกู้ยืมเงินอย่างเดี่ยวและเป็นดอกผลนิติบัญญัติประเภทหนึ่ง ดอกเบี้ยในความหมายของกฎหมายจึงหมายถึง ค่าบวดยการจากการใช้เงินซึ่งอาจเกิดจากการกู้ยืมเงินหรือไม่ก็ได้ โดยคำนวณและถือเอาได้ตามรายวัน

ดังนั้น โดยสรุป ดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนที่บุคคลหนึ่งได้รับจากการที่บุคคลนั้นให้บุคคลอีกคนหนึ่งใช้เงินหรือปัจจัยทุนของตน โดยทั่วไปดอกเบี้ยจะคำนวณเป็นอัตราร้อยละของต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา โดยอาจเป็นอัตราคงที่ (fixed rate) หรืออัตราลอยตัว (float rate) ไม่ว่าจะเป็นการกู้ยืมกันโดยตรงหรือโดยทางอ้อม และไม่ว่าค่าตอบแทนดังกล่าวจะถูกเรียกว่าดอกเบี้ยหรือไม่ก็ตาม

2.2.2 หลักการรับรู้รายได้ (Revenue Recognition)

โดยทั่วไปหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีจะมีความสัมพันธ์กับหลักการรับรู้รายได้ทางบัญชี แต่มีเพียงบางกรณีเท่านั้นที่อาจมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม หลักการบัญชีจะมีการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์ทางบัญชี ซึ่งเกณฑ์ทางบัญชีที่สำคัญ ๆ มีดังนี้¹⁷

1. เกณฑ์เงินสด (Cash Basis) หมายถึง เกณฑ์ทางบัญชีที่บันทึกการรายได้และรายจ่ายที่ได้รับหรือจ่ายไปเป็นเงินสดหรือตราสารที่มีค่าเสมือนเงินสด เช่น เช็ค ดราฟท์ ธนาคณัติ

แก่เจ้าทรัพย์จากผู้อื่นเพื่อที่ได้ใช้ทรัพย์นั้น แต่อาจมีบางกรณีที่ดอกผลไม่อาจตกแก่เจ้าของแม่ทรัพย์ เช่น มาตรา 415 หรือมาตรา 761

¹⁶ นางมลลิกา ลับไพร, "ดอกเบี้ย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษานิติศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า10-11

¹⁷ สุเทพ พงษ์พิทักษ์, "หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบัญชีภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำงานการเงิน" สรรพากรสาสน์, () : 20

ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนจำนวนเงินที่มีผลเสมือนหนึ่งว่าได้รับมา (constructive receipts) หรือจ่ายไป^{*}

2. เกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) หมายถึง การรับรู้รายได้ของกิจการโดยคำนึงถึง รายได้ที่พึงได้รับและค่าใช้จ่ายที่พึงจ่ายของแต่ละงวดเวลาอย่างเหมาะสม โดยไม่คำนึงถึงรายรับ และรายจ่ายที่เป็นเงินสดที่ได้รับมาหรือจ่ายออกไปจริง

3. เกณฑ์อื่น ๆ เช่น เกณฑ์การผ่อนชำระ (Installment Basis), เกณฑ์สัญญาระยะ นาน (Long Term Contract) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม นอกจากเกณฑ์ทางบัญชีดังกล่าวยังมีเกณฑ์การรับรู้รายได้ตาม แถลงการณ์มาตรฐานการบัญชี (Generally Accepted Accounting Principles or GAAP) ซึ่งเป็นการประมวลเกณฑ์ทางบัญชีดังกล่าวมาข้างต้นเข้ากับทางปฏิบัติของธุรกรรมแต่ละประเภท ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของการปฏิบัติทางการบัญชี สำหรับแถลงการณ์มาตรฐานทางการบัญชีที่ เกี่ยวข้องกับการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยมีดังนี้

ก) การรับรู้รายได้ตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 6 เรื่องการรับรู้รายได้ ระบุให้กิจการรับรู้รายได้เมื่อ

(ก) กรณีการขายสินค้า

กิจการได้ดำเนินการเกี่ยวกับการขายสินค้าจนบรรลุผลสำเร็จ โดยผู้ขาย ได้โอนความเสี่ยงและผลประโยชน์ที่มีนัยสำคัญในการเป็นเจ้าของสินค้านั้นไปให้แก่ผู้ซื้อ หรือ กระบวนการขายที่มีนัยสำคัญได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว โดยที่ผู้ขายมิได้มีส่วนในด้านการจัดการ และไม่มีสิทธิควบคุมหรือใช้สินค้าที่โอนไปในฐานะที่เจ้าของโดยปกติวิสัยจะพึงมีต่อไปและ

* กรณีจำนวนเงินที่มีผลเสมือนหนึ่งว่าได้รับมาแล้ว ได้แก่ จำนวนเงินรายได้ที่แม้กิจการยัง มิได้รับมาหรืออยู่ในความครอบครองโดยตรง แต่อยู่ในความควบคุมและมีสิทธิเช่นเดียวกับเงิน สดที่ได้รับมาแล้ว หรือในกรณีที่มีผลเสมือนหนึ่งได้จ่ายไปแล้ว ได้แก่ กรณีที่กิจการได้จ่ายเช็ค หรือตัวเงินอื่นใดออกไป หากถึงกำหนดเวลาชำระหนี้แล้วแม้ผู้รับจะยังมีได้นำไปขึ้นเงินก็ตามก็ถือ เป็นรายจ่ายแล้ว

ปราศจากความไม่แน่นอนอันมีนัยสำคัญเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับการขายสินค้านั้น

(ข) กรณีการให้บริการ

กิจการได้ดำเนินการเกี่ยวกับการให้บริการจนบรรลุผลสำเร็จตามเงื่อนไข โดยผู้ให้บริการได้ให้บริการจนเสร็จสิ้น หรือกระบวนการให้บริการที่มีนัยสำคัญได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว และปราศจากความไม่แน่นอนอันมีนัยสำคัญเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับการให้บริการนั้น**

(ค) กรณีการให้ผู้อื่นใช้ทรัพย์สินของกิจการ

การให้ผู้อื่นใช้ทรัพย์สินของกิจการอาจก่อให้เกิดรายได้ คือ ดอกเบี้ย ค่าสิทธิ และเงินปันผล ดอกเบี้ย เป็นค่าตอบแทนอันเกิดจากการให้ใช้สินทรัพย์ที่เป็นเงินสดที่คำนวณจากจำนวนที่ค้างชำระต่อกิจการ โดยทั่วไปจะรับรู้ดอกเบี้ยเป็นรายได้ตามระยะเวลาโดยคำนวณจากเงินต้นที่ค้างชำระและอัตราดอกเบี้ยที่เกี่ยวข้อง สำหรับส่วนลดหรือส่วนเกินของหลักทรัพย์ที่ถืออยู่จะรับรู้เสมือนหนึ่งเป็นดอกเบี้ยตามสัดส่วนของระยะเวลาจนถึงวันที่ครบกำหนด และเมื่อปราศจากความไม่แน่นอนอันมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนรายได้ หรือความสามารถในการเรียกเก็บเงิน

* ปราศจากความไม่แน่นอนอันมีนัยสำคัญเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับการขายสินค้านั้น หมายถึง จำนวนต้นทุนที่เกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นแล้ว หรือจะเกิดขึ้นในการผลิตหรือซื้อสินค้านั้น รวมถึงต้นทุนในการประกันคุณภาพของสินค้าและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขายสินค้าที่จะมีขึ้นหลังการขายนั้นและจำนวนสินค้าที่ผู้ซื้อจะส่งคืน

** ปราศจากความไม่แน่นอนอันมีนัยสำคัญเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับการให้บริการนั้น หมายถึง จำนวนต้นทุนที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้นแล้วหรือจะเกิดขึ้นในการให้บริการนั้น รวมถึงต้นทุนในการประกันคุณภาพของการให้บริการและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการที่จะมีขึ้นหลังการให้บริการ

ข) แลงการณมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 เรื่องการบัญชีเกี่ยวกับการเข้าซื้อ ทางด้านผู้ให้เข้าซื้อ ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการเข้าซื้อและการซื้อขายผ่อนชำระด้วยโดยอนุโลม เนื่องจากการเข้าซื้อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เข้าซื้อยังคงเป็นของผู้ให้เข้าซื้ออยู่แต่ผู้เข้าซื้อได้ครอบครองและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นตั้งแต่วันที่ทำสัญญาเข้าซื้อ โดยผู้ให้เข้าซื้อและผู้เข้าซื้อ มีเจตนาที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นต่อกันเมื่อครบกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขที่ตกลงกันได้ ดังนั้น ทางบัญชีจึงถือว่าผู้ให้เข้าซื้อได้ขายทรัพย์สินนั้นตั้งแต่วันที่ทำสัญญาเข้าซื้อและกระบวนการก่อให้เกิดรายได้ได้บรรลุผลสำเร็จแล้ว ดังนั้น รายได้จาก การให้เข้าซื้อจึงแบ่งเป็นราคาเงินสด คือ ราคาที่ผู้ให้เข้าซื้ออาจขายทรัพย์สินนั้นเป็นเงินสดในวันที่ทำสัญญาเข้าซื้อ และดอกผลเข้าซื้อ คือ เงินที่ผู้เข้าซื้อให้เป็นค่าตอบแทนการเข้าซื้อ เสมือนหนึ่งว่าผู้ให้เข้าซื้อได้ให้ผู้เข้าซื้อกู้ยืมเงินไปเพื่อซื้อทรัพย์สินนั้น ดังนั้น ผู้ให้เข้าซื้อจึงต้องรับรู้กำไรที่เกิดจากการขายทั้งจำนวนในวันที่ทำสัญญาเข้าซื้อ แต่โดยที่การให้เข้าซื้อโดยทั่วไปจะมีระยะเวลานานกว่ารอบระยะเวลาบัญชี ผู้ให้เข้าซื้ออาจรับรู้กำไรจากการขายในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีที่ถึงกำหนดชำระก็ได้ และรับรู้ดอกผลเข้าซื้อเป็นรายได้ในลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืมที่ลูกหนี้ชำระคืนเป็นงวด ๆ วัน แต่ในกรณีที่ไม่ได้รับชำระเงินค่างวดตามกำหนดและไม่อาจเรียกเก็บเงินได้

ค) แลงการณมาตรฐานทางบัญชี ฉบับที่ 29 การรับรู้รายได้ที่เป็นค่าเช่า รายได้เกิดขึ้นเมื่อผู้เช่าได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่านั้น หากว่าได้รับเงินค่าเช่าก่อนที่ผู้เช่าจะ ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าไม่อาจถือว่าเงินหรือประโยชน์จากการเช่าเป็นรายได้ต้องถือว่าเป็นหนี้สินของกิจการจนกว่าผู้เช่าจะได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า และในกรณีที่ผู้เช่าได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าแล้วแต่ยังไม่ได้ชำระค่าเช่าให้ถือว่ากิจการมีรายได้จากการให้เช่าแล้ว ตามสัดส่วนของระยะเวลาและตามอัตราค่าเช่าที่กำหนด

อย่างไรก็ตาม ประมวลรัษฎากรบัญญัติให้บุคคลธรรมดารับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินสด และบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิ การรับรู้รายได้ตามเกณฑ์

เกณฑ์สิทธิ หมายถึง เกณฑ์การบันทึกรายได้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีทั้งที่ได้รับมาแล้วหรือเพียงแต่มีสิทธิเรียกร้อง และบันทึก รายจ่ายอันเกี่ยวกับการหารายได้หรือการดำเนินการในรอบระยะเวลาบัญชีทั้งที่ได้จ่ายไปแล้วหรือ

สิทธิจะมีความคล้ายคลึงกับเกณฑ์คงค้างทางบัญชีแต่มีเพียงบางกรณีที่แตกต่างกันเนื่องจากหลักการกำหนดภาวะภาษี และการบันทึกรายจ่าย เพราะรายจ่ายบางประเภทแม้ตามหลักการบัญชีจะถือว่าเป็นรายจ่ายแต่กฎหมายไม่อนุญาตให้กิจการนำมาเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิ^{๖๖} ดังนั้น เกณฑ์การรับรู้รายได้ตามหลักการบัญชีจึงมีข้อแตกต่างจากเกณฑ์การรับรู้รายได้ตามประมวลรัษฎากรซึ่งรวมไปถึงเกณฑ์การรับรู้รายได้ดอกเบี้ยตามประมวลรัษฎากร และส่งผลให้ผู้เสียภาษีแต่ละประเภทรับรู้และเสียภาษีเงินได้ในประเภทเดียวกันหรือลักษณะเดียวกันแตกต่างกันไป ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์เกี่ยวกับการรับรู้รายได้ที่แตกต่างกันของเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันต่อไปในบทที่ 4

2.3 เกณฑ์การจัดเก็บภาษีตามประมวลรัษฎากร

ประมวลรัษฎากรแบ่งแยกประเภทของเงินได้และกำหนดหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้ของเงินได้แต่ละประเภทต่างกันตามลักษณะของสัญญา โดยบัญญัติจัดเก็บภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายและภาษีธุรกิจเฉพาะจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ย

เป็นเพียงข้อผูกพันที่จะต้องจ่าย ซึ่งเป็นไปตามหลักการจับคู่รายได้และรายจ่าย (matching principle)

^{๖๖} วิทยานิพนธ์นี้จะไม่วิเคราะห์ไปถึงความแตกต่างระหว่างเกณฑ์สิทธิและเกณฑ์คงค้างทางบัญชี เนื่องจากอยู่นอกเหนือขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า หากผู้อ่านสนใจในกรณีศึกษาจาก ชรินทร์ ลาภพิทักษ์พงษ์, ปัญหาการกำหนดรายได้, (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539)

^{๖๗} รายจ่ายซึ่งหลักการบัญชีถือว่าเป็นรายจ่ายแต่กฎหมายไม่อนุญาตให้กิจการนำมาเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิ เช่น รายจ่ายต้องห้ามตามประมวลรัษฎากรมาตรา 65 ตรี

ในขณะที่เงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ย คือ เงินได้ที่มีสาระเช่นเดียวกับเงินได้ประเภทดอกเบี้ย แต่มีรูปแบบสัญญาแตกต่างจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ย เช่น เงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อ สัญญาลิสซิ่ง และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ประมวลรัษฎากรจัดเก็บภาษีและรับรู้เงินได้ดังกล่าวเป็นเงินได้แตกต่างจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ย และไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดอกเบี้ยทางเศรษฐศาสตร์ หลักการเงิน และหลักการรับรู้รายได้ทางการบัญชี กล่าวคือ กฎหมายบัญชีจัดเก็บภาษีเงินได้ และภาษีมูลค่าเพิ่มจากเงินได้ดังกล่าว ดังนั้น การที่กฎหมายภาษีถือรูปแบบของสัญญาตามกฎหมายเหนือกว่าสาระส่งผลให้การรับรู้รายได้เงินได้ประเภทดอกเบี้ย และเงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อ สัญญาลิสซิ่ง และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระไม่สอดคล้องกันและถูกจัดเก็บภาษีแตกต่างกันดังจะได้อธิบายต่อไป

2.3.1 เกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย

เงินได้ประเภทดอกเบี้ย เป็นเงินได้ที่ได้รับจากการลงทุน ซึ่งผู้มีเงินได้ไม่ต้องกระทำการอันก่อให้เกิดเงินได้ด้วยตนเอง แต่เป็นการประกอบกิจการในรูปของการลงทุนผ่านตราสาร หรือ นิติบุคคล (Unearned Income)** ดังนั้น จะไม่สามารถหักค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่เกิดขึ้นได้

* เงินได้ที่มีสาระเช่นเดียวกับเงินได้ประเภทดอกเบี้ย คือ เงินได้ที่หลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ และหลักเกณฑ์ทางการเงินถือว่าเป็นดอกเบี้ยและตามหลักการบัญชีรับรู้รายได้ดังกล่าวเป็นดอกเบี้ยเช่นเดียวกัน

** เงินได้ที่ได้รับจากการลงทุน (Unearned Income) หมายถึง เงินได้ที่ผู้เสียภาษีได้มาโดยมิได้กระทำการนั้นด้วยตนเอง ซึ่งเปรียบเทียบกับ Portfolio Income และ Passive Income ตามระบบกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

ระบบกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งแยกเงินได้เพื่อประโยชน์ในการหักค่าใช้จ่ายเป็น 3 ประเภท คือ

1. Active Income หมายถึง เงินได้ซึ่งผู้เสียภาษีได้มาโดยมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในสาระสำคัญ (material participation) ผู้เสียภาษีจะต้องผ่านการทดสอบในกรณีใดกรณีหนึ่งตามที่กำหนดไว้ ซึ่งจะมี 7 กรณี เช่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นมากกว่า 500 ชั่วโมงในระหว่างปี เป็นต้น (โปรดอ่านต่อหน้าหลัง)

อย่างไรก็ตาม กรณีนิติบุคคลค่าใช้จ่ายซึ่งจ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทุนที่ใช้ในการให้กู้หรือหาประโยชน์และเป็นค่าใช้จ่ายซึ่งไม่ต้องห้ามตามมาตรา 65 ตรี (เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อหากำไรแก่กิจการ) สามารถนำมาหักออกจากรายรับที่เป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในการคำนวณกำไรสุทธิได้ ซึ่งประมวลรัษฎากรทำการบัญญัตินิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามรูปแบบทางกฎหมายของสัญญาไว้ในมาตรา 40 (4) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร จากนิยามดังกล่าวสามารถจำแนกเงินได้ประเภทดอกเบี้ยได้ 4 รูปแบบดังนี้ คือ

1. ดอกเบี้ย
 2. ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้
 3. เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย
 4. ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้
- ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

-
2. Portfolio Income หมายถึง เงินได้ซึ่งผู้เสียภาษีได้มาจากการลงทุน เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล ค่าสิทธิ และผลประโยชน์จากการลงทุนซึ่งมิใช่ Passive Income
 3. Passive Income หมายถึง เงินได้ซึ่งผู้เสียภาษีไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในสาระสำคัญ - Steven J. Rice, "Introduction to Taxation 1995 Edition", (Ohio : South-western Publishing Co., 1994)

มาตรา 40 (4) (ก) เงินได้ที่เป็น "ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่บังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว หรือผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน รวมทั้งเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือจากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม"

2.3.1.1 รูปแบบเงินได้ประเภทดอกเบี้ย

ประมวลรัษฎากรถูกกำหนดให้ใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการจัดเก็บภาษี ส่ง
ผลให้เงินได้ประเภทดอกเบี้ยมีหลายรูปแบบ เนื่องจากรูปแบบสัญญาใดสัญญาหนึ่งไม่สามารถจัด
เก็บภาษีได้ครอบคลุมเงินได้ที่มีสาระของดอกเบี้ยทั้งหมด อย่างไรก็ตาม รูปแบบเงินได้ประเภท
ดอกเบี้ยแต่ละรูปแบบก็อาจได้รับการปฏิบัติทางภาษีที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากหลักการบริหาร
การจัดเก็บภาษี กล่าวคือ เงินได้ลักษณะใดที่อาจมีการหลบเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงภาษีได้โดยง่ายก็จะ
ถูกกำหนดให้เสียภาษีแตกต่างไปจากเงินได้รูปแบบอื่น ๆ เช่น การที่ประมวลรัษฎากรมีบทบัญญัติ
ให้บุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนหรือราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารเสีย
ภาษีในขณะที่ซื้อตราสาร ในขณะที่บัญญัติให้บุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยเสียภาษีเมื่อได้รับ
ดอกเบี้ยมาจริงหรืออีกนัยหนึ่งเมื่อตัวเงินหรือตราสารครบกำหนดไถ่ถอนมิใช่ในขณะที่ซื้อตราสาร
หรือตัวเงิน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง การบริหารการจัดเก็บภาษีดังกล่าวอาจส่ง
ผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้มีเงินได้ ซึ่งอยู่ในดุลพินิจของผู้บัญญัติกฎหมาย เนื่องจาก
การยึดถือหลักเกณฑ์หนึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออีกหลักเกณฑ์หนึ่ง ดังนั้น การจัดเก็บภาษีจะ
พิจารณาในด้านใดด้านหนึ่งมิได้ แต่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์โดยรวม และผลดีหรือผลเสียที่
เกิดขึ้นจากการนำหลักเกณฑ์ใดมาใช้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงทำการศึกษารูปแบบของดอกเบี้ยแต่ละ
ประเภท และลักษณะความแตกต่างระหว่างเงินได้แต่ละรูปแบบเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์
ภาระภาษีต่อไป

2.3.1.1.1 ดอกเบี้ย

ได้แก่ ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน** ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่*** ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากการหักภาษี ณ ที่จ่าย ตามกฎหมายดังกล่าว****

ดอกเบี้ยเงินฝากรวมถึงดอกเบี้ยบัตรเงินฝาก ดอกเบี้ยจากบัตรเงินฝากดังกล่าวมีลักษณะ ทำนองเดียวกับการฝากเงินโดยใช้สมุดคู่ฝากแต่จะแตกต่างกันสาระสำคัญ คือ ผู้ฝากเงินโดยใช้ บัตรเงินฝากสามารถโอนขายบัตรเงินฝากดังกล่าวได้-ด.ร. พล ชีระคุปต์, วิเคราะห์ภาวะภาษีเงินได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับบัตรเงินฝากชนิดเปลี่ยนมือได้ (NCD), พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพ : ศูนย์ศึกษา กฎหมายภาษีอากร, 2538) หน้า 81

** ดอกเบี้ยตัวเงินในที่นี้หมายถึงดอกเบี้ยจากตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินเท่านั้น เนื่องจาก เชื่อกันไม่อาจระบุให้มีดอกเบี้ยได้ อย่างไรก็ตามดอกเบี้ยตัวเงินจะไม่รวมถึงตัวเงินคลัง เนื่องจาก ตัวเงินคลังจะออกโดยมีส่วนลด ดังนั้น จะไม่มีการระบุดอกเบี้ยไว้บนหน้าตัว

*** กรณีดอกเบี้ยเงินกู้ยืมจะยึดรูปแบบทางกฎหมายของสัญญากู้ยืม ดังนั้น แม้ไม่มีสัญญา กู้ยืมเงิน หรือหลักฐานเป็นหนังสือของการกู้ยืมซึ่งฟ้องร้องบังคับคดีกันมิได้ตาม ป.พ.พ.ก็ไม่ทำให้ บุคคลนั้นไม่ต้องเสียภาษี เช่น การที่บริษัทฯ จ่ายเงินแทนให้แก่บริษัทจีเพื่อเป็นค่าซื้อสินค้าที่ บริษัทจีนำสินค้าเข้ามาจากต่างประเทศเข้าลักษณะเป็นการให้กู้ยืมเงิน บริษัทต้องนำดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืมมารวมคำนวณเป็นเงินได้ของบริษัทฯ เพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล และหากเป็นการกู้ยืมเงินโดยไม่มีค่าตอบแทนหรือมีค่าตอบแทนต่ำกว่าราคาตลาดโดยไม่มีเหตุอันสมควรเจ้าพนักงานมีอำนาจประเมินดอกเบี้ยได้-คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/17529 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2534 /ดอกเบี้ยที่ได้รับจากการทอรองจ่ายค่าระวางขนส่งเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน-คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/12249 ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2534

**** ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากการหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว คือ ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ได้รับจากบริษัทที่ได้รับสัมปทานสำรวจและขุดเจาะน้ำมัน ซึ่งได้ทำสัญญาปิโตรเลียมก่อนปี 2512 และได้ทำสัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติกับองค์การก๊าซแห่งประเทศไทยก่อนปี 2522 ซึ่งตาม

ดอกเบี้ยตามรูปแบบกฎหมายของสัญญานั้นเกิดจากสัญญาต่าง ๆ ดังนี้

1. สัญญากู้ยืมเงิน

สัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาที่บุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้กู้ทำการกู้ยืมเงินจากบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ให้กู้ โดยผู้กู้สัญญาว่าจะชำระเงินคืนเมื่อถึงกำหนดระยะเวลาในอนาคต ซึ่งสัญญาจะจะมีผลสมบูรณ์เมื่อผู้ให้กู้ส่งมอบเงินตราให้กับผู้กู้แล้ว โดยอาจเป็นการส่งมอบโดยตรงหรือโดยปริยาย นอกจากนี้การกู้ยืมอาจอยู่ในรูปการระดมทุน คือ การกู้ยืมเงินจากประชาชนเป็นจำนวนมากโดยไม่ผ่านตัวกลาง เช่น สถาบันการเงินหรือธนาคาร (intermediary) โดยใช้ตราสารหนี้ เป็นเครื่องมือในการระดมทุนจากประชาชน ผลตอบแทนหรือเงินได้ที่ผู้ให้กู้ได้รับจากการให้กู้

พ.ร.บ. ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม กิจการปิโตรเลียมที่ได้รับสัมปทานสำรวจและขุดเจาะน้ำมัน ซึ่งได้ทำสัญญาปิโตรเลียมก่อนปี 2512 และได้ทำสัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติกับองค์การก๊าซแห่งประเทศไทยก่อนปี 2522 เมื่อจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ยืมแก่บุคคลใดจะต้องหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 50 ดังนั้น ผู้มีเงินได้จึงได้รับยกเว้นโดยให้นำดอกเบี้ยที่ได้รับดังกล่าวมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษี ดอกเบี้ยเท่าที่เหลืออยู่หลังจากถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว คือ ร้อยละ 50 ของเงินได้ดังกล่าว

ตราสารหนี้ หมายถึง เอกสารแสดงสิทธิแห่งความเป็นหนี้ที่แสดงว่าผู้ออม หรือผู้ลงทุน หรือผู้ถือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ ยินยอมโอนอำนาจซื้อในปัจจุบันให้แก่ผู้กู้หรือผู้ที่ต้องการใช้เงิน โดยผู้ออม หรือผู้มีสิทธิตามเอกสารแสดงสิทธิในหนี้จะได้ชำระคืนในอนาคต พร้อมผลตอบแทนตามที่ตกลงกัน หรือตามที่กำหนดในตราสารแสดงสิทธิในหนี้ นั้น ตราสารใดจะถูกจัดว่าเป็นตราสารหนี้หรือไม่ พิจารณาได้จากจำนวนเงินต้น อัตราดอกเบี้ย วิธีจ่ายผลตอบแทน กำหนดระยะเวลาได้ก่อน ราคา ณ วันออกตราสาร และช่วงระยะเวลาในการจ่ายดอกเบี้ย ดังนั้น ตราสารใดที่มีองค์ประกอบดังกล่าว ตราสารนั้นคือตราสารหนี้ ซึ่งได้แก่ ตัวเงินคลัง ตราสารการพาณิชย์ บัตรเงินฝาก พันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้ หุ้นกู้แปลงสภาพ ตราสารหนี้อัตราลอยตัว (Floating Rate Note) เป็นต้น - พรณภา ผดุงเกียรติวงศ์, "หลักการจัดเก็บภาษีอากรในตราสารหนี้",

หรือการโอนอำนาจซื้อในปัจจุบันให้แก่ผู้กู้หรือผู้ที่ต้องการใช้เงิน คือดอกเบี้ย ซึ่งอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามประเภทของการกู้ยืม

2. สัญญาฝากเงิน

สัญญาฝากเงินเป็นสัญญาฝากทรัพย์ประเภทหนึ่ง¹⁸ เพราะฉะนั้นจะสมบูรณ์เมื่อผู้ฝากทำการส่งมอบเงินให้แก่ผู้รับฝาก ลักษณะของการฝากเงินตรามี 2 ลักษณะ¹⁹ คือ

2.1 การฝากเงินตราที่ผู้รับฝากต้องส่งคืนเงินตราอันเดียวกับที่รับฝาก เช่น เหยียด กษาปณ์ หรือธนบัตรที่จัดทำขึ้นในกรณีพิเศษ เป็นการฝากทรัพย์ธรรมดา ซึ่งอาจมีบำเหน็จการรับฝากหรือไม่ก็ได้

2.2 การฝากเงินตราที่ผู้รับฝากไม่ต้องคืนเงินตราอันเดียวกับที่รับฝาก แต่สามารถคืนทรัพย์สินอื่นที่เป็นประเภท ชนิด และปริมาณเดียวกันให้แทน เพราะวัตถุของสัญญาเป็นทรัพย์ประเภทใช้ไปสิ้นไปและคู่สัญญาเจตนาใช้ทรัพย์นั้นอย่างทรัพย์ที่ยืมใช้สิ้นเปลือง โดยผู้ฝากยินยอมให้ผู้รับฝากใช้สอยทรัพย์นั้นได้²⁰ ดังนั้น ผู้รับฝากไม่จำเป็นต้องคืนเงินจำนวนเดียวกับที่รับฝากแต่ต้องคืนให้ครบจำนวนที่รับฝาก และมีสิทธินำเงินนั้นออกใช้สอยได้ โดยการใช้อย่างใดหรือให้บุคคลอื่นใช้สอย นอกจากนี้ ผู้ฝากจะเรียกถอนเงินคืนก่อนครบกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ไม่ได้ และผู้รับฝากจะส่งเงินคืนก่อนครบกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ไม่ได้เช่นเดียวกัน²¹ การรับฝากเงินในกรณีนี้โดยปกติผู้รับฝากจะไม่ได้รับบำเหน็จแต่อย่างใด และด้วยเหตุที่ผู้รับฝากสามารถนำทรัพย์ที่

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 13

¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 657 บัญญัติว่า "อันว่าฝากทรัพย์นั้น คือสัญญา ซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่าผู้ฝาก ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับฝาก และผู้รับฝากตกลงว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในอารักขาแห่งตนแล้วจะคืนให้"

¹⁹ สุธีร์ คุณนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์วิชาเอกเทศสัญญา 2 ยืมและฝากทรัพย์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 219

²⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 672

²¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 673

รับฝากออกใช้สอยได้ผู้รับฝากจะให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ฝาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการรับฝากเงินจากประชาชนเป็นการทั่วไปจะทำได้เฉพาะกิจการบางประเภทที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น เช่น ธนาคาร เนื่องจากการรับฝากเงินของธนาคารดังกล่าวมิใช่มีวัตถุประสงค์ในการดูแลรักษาเงินที่รับฝากอย่างสัญญาฝากทรัพย์โดยทั่วไป แต่เป็นลักษณะของการระดมเงินทุนจากประชาชน ดังนั้น จะอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ. ธนาคารพาณิชย์ โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองประชาชนผู้ฝากเงิน

2.3.1.1.2 ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่าย ตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกต่ำกว่าราคาไถ่ถอน

การขายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ในราคาต่ำกว่าราคาที่ระบุไว้ตามหน้าตัวหรือตราสารหรือการขายลด ผลตอบแทนที่ผู้ซื้อตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ได้รับ คือ ผลต่างระหว่างราคาที่ตราไว้หน้าตัวเงินหรือตราสารกับจำนวนเงินที่ผู้ซื้อตัวเงินหรือตราสารชำระให้แก่ผู้ออกตัวหรือส่วนลด ซึ่งเป็นผลตอบแทนจากการที่ผู้ซื้อตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ให้ผู้ออกตัวเงินหรือตราสารใช้ปัจจัยทุนของตนเช่นเดียวกับดอกเบี้ย อันถือเป็นดอกเบี้ยในทางเศรษฐศาสตร์และการเงิน¹ นอกจากนี้ หลักการบัญชีจะรับรู้ส่วนลดเสมือนหนึ่งเป็นดอกเบี้ย แต่เนื่องจากคำพิพากษาฎีกาที่ 1841/2534 และคำพิพากษาฎีกาที่ 3080/2535 วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ส่วนลดจากการซื้อตัวเงินไม่ถือเป็นดอกเบี้ยตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 เว้นแต่เป็นส่วนลดจากการซื้อตัวเงินซึ่งออกเป็นประกันการกู้ยืมเงินพร้อมดอกเบี้ยตามคำพิพากษา

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

• ผลต่างระหว่างราคาที่ได้มากับราคาจำหน่ายไปจะถือเป็นผลได้จากทุน

• ดอกเบี้ยและส่วนลดจะแตกต่างกันตรงวิธีการคำนวณ ส่วนลดเป็นการคิดลดเงินได้ในอนาคตให้คืนมาเป็นค่าปัจจุบัน ส่วนดอกเบี้ยเป็นการคำนวณเงินได้ในปัจจุบันให้มีจำนวนเท่ากับเงินได้ในอนาคตตามหลักการคำนวณแบบดอกเบี้ยทบต้น และส่วนลดเป็นสิ่งที่ผู้ซื้อตราสารจะได้รับเป็นจำนวนเต็มเมื่อถึงกำหนดการไถ่ถอนตราสารนั้นแล้ว แต่ดอกเบี้ยจะนิยมจ่ายเป็นงวด ๆ ตามระยะเวลา

ฎีกาที่ 607/2444, 1452/2511, 261/2516 และ 1238/2502²² ดังนั้น ในทางปฏิบัติกรมสรรพากรจะไม่ถือว่าส่วนลดเป็นดอกเบี้ยเว้นแต่เป็นส่วนลดตามสัญญากู้ยืมเงินที่ผู้ให้กู้หักเก็บไว้เป็นการล่วงหน้าจึงจะถือว่าเป็นดอกเบี้ย อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าววินิจฉัยกรณีส่วนลดไม่ถือเป็นดอกเบี้ยตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 นั้น หมายถึง กรณีไม่ถือเป็นดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืมเงิน เพราะหากเป็นดอกเบี้ยในความหมายอื่นแล้วก็จะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ. ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าดอกเบี้ยมีเฉพาะดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืมเงิน ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าส่วนลดเป็นดอกเบี้ยอย่างหนึ่งโดยมิได้เป็นการขัดแย้งกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตามเฉพาะส่วนลดที่เกิดจากการที่บริษัทผู้ออกตราสารขายลดตราสารหนี้ให้บุคคลอื่นจึงจะถือว่าเป็นเงินได้ประเภทผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การขายลดตราสารหนี้ในตลาดแรก (Primary Market) ในกรณีที่เป็นส่วนลดที่เกิดจากการที่ผู้ซื้อลดขายลดตราสารหนี้ไปเป็นครั้งต่อ ๆ ไป หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การซื้อขายตราสารหนี้ในตลาดรอง (Secondary Market) ไม่ถือว่าเป็นเงินได้ประเภทผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้แต่ถือเป็นผลต่างระหว่างราคาที่ได้มากกว่าราคาที่จำหน่ายไปซึ่งตราสารนั้นหรือถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ข) (และเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) ในขณะเดียวกัน) เว้นแต่กรณีบริษัทผู้ออกตัวเงินหรือตราสารทำการขายลดตราสารให้กับนิติบุคคล และนิติบุคคลผู้รับซื้อลดขายลดตราสารนั้นให้บุคคลธรรมดาเงินได้จากการซื้อลดในตลาดรองของบุคคลธรรมดาในกรณีนี้จะถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) เนื่องจากประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) (ค) กำหนดให้นิติบุคคลผู้โอนตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ให้แก่บุคคลธรรมดาเป็นผู้จ่ายเงินได้ประเภทส่วนลด อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีบุคคลธรรมดาเป็นผู้ออกตราสารและขายลดตราสารหนี้ให้บุคคลอื่นแล้วจะไม่ถือว่าเป็นเงินได้ประเภทผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ แต่จะถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย นอกจากนี้ กรณีบริษัทผู้ออกตราสารได้ขายลดตราสารหนี้ให้กับนิติบุคคลซึ่งต้อง

²² พิภพ วีระพงษ์, "ข้อพิจารณาทางภาษีอากรในการวางนโยบายทางการเงินของบริษัท," สรรพากรสาส์น (2536) : 66-67

รับรู้ผลต่างระหว่างราคาได้ถอนกับราคาจำหน่ายตราสารนั้นตามเกณฑ์สิทธิ ซึ่งแตกต่างไปจากบุคคลธรรมดาซึ่งจะรับรู้ส่วนลดเป็นเงินได้เมื่อได้รับมาจริงตามเกณฑ์เงินสด ดังนั้น เมื่อบริษัทผู้ออกตราสารขายลดตราสารให้กับนิติบุคคล เงินได้จากการซื้อลดถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) ในกรณีที่ต่อมานิติบุคคลผู้รับซื้อลดทำการโอนตราสารนั้นไป เงินได้ดังกล่าวจะถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ข) ด้วย (ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์ถึงปัญหาความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีในลำดับต่อไป)

2.3.1.1.3 เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบีย

เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบีย ภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรมิได้ปรากฏหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาและรวบรวมแนวคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากร ตลอดจนคำพิพากษาศาลฎีกาของศาล อาจสรุปหลักเกณฑ์ที่กรมสรรพากรและศาลใช้ในการพิจารณาขอบเขตในการจัดเก็บภาษีเงินได้ดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนจะทำการพิจารณาตามธุรกรรมแต่ละประเภท รายละเอียดดังนี้

1. สัญญาซื้อขาย

ผู้เขียนทำการพิจารณาสัญญาซื้อขายเฉพาะกรณีที่มีความเกี่ยวข้องกับเงินได้ประเภทดอกเบีย โดยแยกทำการศึกษาเป็นสัญญาซื้อขายผ่อนชำระและสัญญาซื้อขายที่ผู้ซื้อผ่อนเวลาในการชำระราคาให้แก่ผู้ขาย (supplier credit) ตามที่มีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรเป็นกรณีศึกษา การซื้อขายที่ผู้ขายผ่อนเวลาในการชำระค่าสินค้าให้แก่ผู้ซื้อเป็นการซื้อขายธรรมดาที่มีเงื่อนไขในการชำระราคาค่าสินค้า ดังนั้น ผู้ซื้ออาจมีการชำระราคาเป็นเงินงวดเดียวหรือหลายงวด ส่วนการซื้อขายผ่อนชำระเป็นสัญญาซื้อขายซึ่งผู้ซื้อจะทำการผ่อนชำระราคาเป็นงวด ๆ โดยไม่มีการชำระราคาเป็นเงินงวดเดียว อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนจะไม่พิจารณาสัญญาซื้อขายผ่อนชำระโดยละเอียดในที่นี้ เนื่องจากผู้เขียนทำการศึกษาดอกเบียจากการซื้อขายผ่อนชำระโดยละเอียดในหัวข้อเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบียแล้ว

1.1 สัญญาซื้อขายผ่อนชำระ

กรณีที่มีการระบุดอกเบี้ยไว้ชัดเจน กรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือวินิจฉัยว่าบริษัทไทยทำสัญญาซื้อขายเครื่องจักรอุปกรณ์จากบริษัทต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย สัญญาซื้อขายผ่อนชำระซึ่งมีการผ่อนชำระเป็นงวด ๆ โดยมีการระบุดอกเบี้ยตามสัญญาไว้โดยแจ้งชัด ดอกเบี้ยที่เกิดจากการผ่อนชำระค่าเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ผู้ขายได้รับเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ยที่ได้จากการให้กู้ยืม²³

คำวินิจฉัยตอบข้อหารือดังกล่าวข้างต้นวินิจฉัยให้การซื้อขายผ่อนชำระซึ่งมีการระบุดอกเบี้ยไว้โดยชัดเจนหรือกรณีที่มีการแยกการคำนวณดอกเบี้ยจากราคาสินค้าถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยเฉพาะกรณีให้ผู้ขายเป็นบริษัทต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระในกรณีนี้จะไม่ถือเป็นฐานภาษีจากการซื้อขายในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม

ในทางตรงกันข้ามกรณีที่ผู้ขายประกอบกิจการในประเทศไทยกรมสรรพากรวินิจฉัยว่าดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระเป็นฐานภาษีจากการซื้อขายซึ่งต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม²⁴ ดังนั้น ดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระกรณีผู้ขายประกอบกิจการในประเทศไทยจะถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขายและถูกจัดเก็บภาษีเป็นเงินได้จากการพาณิชย์มิใช่เป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุใดจึงมีความแตกต่างในการจัดเก็บภาษีระหว่างกรณีผู้ขายประกอบกิจการในประเทศไทยหรือไม่ในกรณีของสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ และกรณีของสัญญาที่ผู้ซื้อผ่อนเวลาในการชำระราคาให้กับผู้ขายก็จะมี ความแตกต่างในการจัดเก็บภาษีระหว่างกรณีผู้ขายประกอบกิจการในประเทศไทยหรือไม่เช่นเดียวกันซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป

²³ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/ 01096 ลงวันที่ 17 มกราคม 2535 และกค. 0802/45427 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2536

²⁴ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/ พ.04531 ลงวันที่ 5 มีนาคม 2535 และกค. 0802/ พ.6124 ลงวันที่ 9 เมษายน 2536

1.2 กรณีสัญญาซื้อขายที่ผู้ซื้อผ่อนเวลาในการชำระราคาให้แก่ผู้ขาย (supplier credit) โดยผู้ขายคิดค่าตอบแทนจากการผ่อนเวลาดังกล่าวและคำนวณค่าตอบแทนจากยอดหนี้ที่ผู้ซื้อค้างชำระตามระยะเวลาที่ผู้ขายผ่อนปรนกำหนดเวลาในการชำระค่าสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ

กรณีที่ผู้ขายมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยการที่ผู้ซื้อผ่อนเวลาในการชำระราคาให้แก่ผู้ขาย เนื่องจากหนี้เงินค่าสินค้าถึงกำหนดชำระแล้วแต่ผู้ซื้อมิได้ชำระตามกำหนด การคิดค่าตอบแทนจากหนี้เงิน จึงเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ทั้งนี้ กรมสรรพากรและศาลวินิจฉัยในแนวทางที่สอดคล้องกัน ดังนี้

คำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรวินิจฉัยว่าการขายสินค้าที่เจ้าหนี้ผู้ขายซึ่งเป็นนิติบุคคลต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยยอมผ่อนปรนให้ลูกหนี้ในประเทศไทยผู้ซื้อสินค้าผ่อนชำระได้ (supplier credit) โดยมีค่าตอบแทนจำนวนหนึ่งซึ่งตกลงคำนวณเป็นร้อยละของหนี้ที่ค้างชำระหรือผ่อนชำระตามช่วงระยะเวลาที่กำหนดให้ชำระหนี้ เป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยที่ได้จากการให้กู้ยืม²⁵

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4781/2540 ระหว่าง บริษัท โรจน์กสิกิจเฟอร์ติไลเซอร์ จำกัด โจทก์ และกรมสรรพากร จำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเงินที่โจทก์ชำระให้แก่บริษัทผู้

การซื้อขายที่ผู้ขายผ่อนเวลาในการชำระค่าสินค้าให้แก่ผู้ซื้อดังกล่าว (supplier credit) ไม่ใช่การซื้อขายผ่อนชำระตาม ป.พ.พ. แต่เป็นการซื้อขายธรรมดาที่มีเงื่อนไขในการชำระราคาค่าสินค้า ดอกเบี้ยที่ผู้ขายเพิ่มเข้าไปในราคาซื้อขายสินค้าในราคาเงินสดจึงเป็นค่าตอบแทนจากการที่ผู้ขายยอมผ่อนเวลาในการชำระเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ โดยผู้ซื้อได้รับสินค้าไปแล้ว ดังนั้น จึงเปรียบเสมือนผู้ขายได้ให้ผู้ซื้อยืมเงินเพื่อซื้อสินค้า ดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระดังกล่าวจึงเป็นค่าตอบแทนจากการที่ผู้ขายให้ผู้ซื้อใช้ประโยชน์ในปัจจัยทุนของตน อันเป็นดอกเบี้ยทางเศรษฐศาสตร์เช่นกัน

²⁵ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/5178 ลงวันที่ 23 มีนาคม 2536 และกค. 0802/06593 ลงวันที่ 8 เมษายน 2535

ขายเป็นเงินที่โจทก์ให้ผลประโยชน์ตอบแทนในการที่ผู้ขายผ่อนปรนการชำระราคาสินค้าที่โจทก์จะต้องชำระออกไปเป็นระยะเวลา 180 วัน โดยบริษัทผู้ขายคิดเป็นอัตราร้อยละ 10.8 ต่อปี เงินจำนวนดังกล่าวจึงเป็นเงินได้ที่มิได้มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบีย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดตามที่ประมวลระฎากรมาตรา 40 (4) (ก) บัญญัติไว้ แม้ว่าเงินได้ดังกล่าวบางส่วนบริษัทผู้ขายมีสิทธิที่จะได้รับจากโจทก์ก่อนที่บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับ แต่เงินจำนวนทั้งหมดโจทก์ก็ได้โอนจ่ายจากประเทศไทยให้แก่บริษัทผู้ขายที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2535 และวันที่ 24 เมษายน 2535 อันเป็นเวลากายหลังจากการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลระฎากรมาตรา 40 (4) (ก) มีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2534 จึงมิใช่เป็นการนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาใช้บังคับย้อนหลังแก่โจทก์ โจทก์จึงมีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายและนำส่งตามที่ประมวลระฎากรมาตรา 70 กำหนด

อย่างไรก็ตาม กรณีที่ไม่มีการแยกดอกเบียออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในสัญญาซื้อขาย หรืออีกนัยหนึ่งกรณีที่สัญญาซื้อขายระบุราคาสินค้ารวมดอกเบียโดยไม่มีการแยกการคำนวณดอกเบียออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน ดอกเบียแฝงในกรณีดังกล่าวจะไม่ถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบีย นอกจากนี้ กรณีที่ผู้ขายประกอบกิจการในประเทศไทยกรมสรรพากรวินิจฉัยว่า ดอกเบียจากการที่ผู้ขายผ่อนเวลาในการชำระราคาให้กับผู้ซื้อถือเป็นเป็นฐานภาษีจากการซื้อขายซึ่งต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น ดอกเบียจากการที่ผู้ขายผ่อนเวลาให้กับผู้ซื้อจะถือเป็นเงินได้จากการพาณิชย์เช่นเดียวกับกรณีซื้อขายผ่อนชำระดังกล่าวมาข้างต้น

2. ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้า

ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้า โดยทั่วไปไม่ถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบีย เนื่องจากเป็นค่าปรับสำหรับการผิดสัญญาถือเป็นเบียปรับอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม กรณีเป็นค่าปรับสำหรับการไม่ชำระหนี้เงินไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบสัญญาใดจะถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบีย เนื่องจากเป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งความเห็นของผู้เขียนจะเป็นไปในแนวทางเดียวกับคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากร คือ

ดอกเบี้ยยจากการชำระค่าสินค้าล่าช้ากว่ากำหนด เข้าลักษณะเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย²⁶

อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยจากการชำระราคาสินค้าล่าช้ากว่ากำหนดเข้าลักษณะเป็นค่าปรับซึ่งเกิดจากการผิดสัญญาจะแตกต่างจากดอกเบี้ยที่เกิดจากการที่ผู้ขายยอมผ่อนปรนเวลาในการชำระค่าสินค้าให้กับผู้ซื้อซึ่งเป็นดอกเบี้ยตามสัญญาซื้อขายตามข้อ 1

กรณีบริษัทไทยจ่ายค่าธรรมเนียมการค้าประกันล่าช้า และต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินดังกล่าวให้บริษัทญี่ปุ่น เข้าลักษณะเป็นการจ่ายเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมตามมาตรา 40 (4) (ก)²⁷

ดอกเบี้ยซึ่งผู้ว่าจ้างจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างเพื่อสิทธิในการยืดเวลาการชำระค่าบริการออกไปนับแต่วันส่งมอบงาน เข้าลักษณะเป็นเงินได้ทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตามตามมาตรา 40 (4) (ก)²⁸

3. ส่วนล้ามูลหนี้ค่าสินค้า

คำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรวินิจฉัยว่าการออกตัวแลกเงินเพื่อชำระค่าสินค้าโดยมีมูลค่าเกินกว่าราคาสินค้า ส่วนล้ามูลหนี้ที่ออกตัว (premium) เป็นเงินได้ทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย²⁹

²⁶ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/04808 ลงวันที่ 11 มีนาคม 2535 และ กค. 0802 (ก)/ 2204 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2535

²⁷ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/17901 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2540

²⁸ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/พ.5002 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2539

²⁹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802 (ก) /11721 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2535

การพิจารณาส่วนล้ำมูลหนี้ค่าสินค้าได้รับการยอมรับจากศาลฎีกาว่าเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี๋ย โดยศาลทำการวินิจฉัยในแนวทางที่สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของกรมสรรพากร

คำพิพากษาฎีกาที่ 5399/2538 ระหว่างบริษัท แองโกล-ไทยการเกษตร จำกัด โจทก์ และกรมสรรพากร จำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าโจทก์ซื้อสินค้าจากผู้ขายเป็นเงิน 73,000,000 บาท และจะต้องรับผิดชอบในการชำระเงินทันทีตามตัวแลกชนิดที่ต้องจ่ายเมื่อได้เห็น แต่โจทก์ได้ขอเลื่อนการชำระเงินออกไป บริษัทผู้ขายจึงให้โจทก์เปลี่ยนตัวแลกเงินเป็นตั๋วสัญญาใช้เงินสั่งจ่ายแก่ธนาคารยูเนียนเพื่อบัญชีของผู้ขาย โดยจ่ายภายใน 182 วัน เมื่อถึงกำหนดโจทก์ได้ขอเลื่อนการชำระเงินออกไปอีกโดยได้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินใหม่อีก 1 ฉบับ โดยจ่ายภายใน 91 วัน จำนวนเงินที่ปรากฏในตั๋วสัญญาใช้เงินฉบับแรกและฉบับหลังมีจำนวนตรงกันโดยได้บวกดอกเบี๋ยไว้ด้วย ดังนั้น เงินที่โจทก์จะต้องชำระให้กับผู้ขายตามตั๋วสัญญาใช้เงินจึงเป็นราคาค่าสินค้าบวกด้วยดอกเบี๋ยตามระยะเวลาที่ผู้ขายเลื่อนกำหนดระยะเวลาการชำระเงินออกไปให้โจทก์ เมื่อผู้ขายได้นำตั๋วสัญญาใช้เงินที่โจทก์ต้องชำระไปขายลดให้แก่ธนาคารในต่างประเทศแล้ว ธนาคารในต่างประเทศจึงเป็นผู้ที่จะได้รับเงินที่โจทก์จะต้องชำระนั้นต่อไปหาใช่ผู้ขายสินค้าอีกไม่ เงินส่วนที่ธนาคารในต่างประเทศได้จากโจทก์ จึงเป็นค่าสินค้าส่วนหนึ่งและดอกเบี๋ยอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งในกรณีนี้ดอกเบี๋ยมีจำนวนเท่ากับส่วนลดจากการขายลดตัวเงินของผู้ขาย ดังนั้น การที่โจทก์รับภาระในส่วนเงินที่ผู้ขายได้รับน้อยลงเนื่องจากการขายลดนั้นและได้นำส่งเงินส่วนลดนั้นไปให้แก่ธนาคารในต่างประเทศ เงินที่ธนาคารในต่างประเทศได้จากโจทก์เนื่องจากการขายลดตัวของผู้ขายจึงเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี๋ยตามมาตรา 40 (4) (ก) และเป็นเงินที่จ่ายจากประเทศไทยโจทก์ผู้จ่ายจึงมีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ นำส่งจ่ายตามที่เป็นบัญญัติไว้ในมาตรา 70 วรรคแรก แม้โจทก์จะมีใช่เป็นผู้กู้ยืมเงินหรือผู้ขายลดตัวเงินให้แก่ธนาคารในต่างประเทศก็ตาม เพราะตามมาตรา 70 วรรคแรกแห่งประมวลรัษฎากรบัญญัติแต่เพียงว่าเงินได้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในต่างประเทศได้รับตามมาตรา 40 (2) (3) (4) (5) หรือ (6) ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย ให้ผู้จ่ายเป็นผู้หักภาษีเงินได้ดังกล่าวเท่านั้นมิได้บัญญัติว่าผู้จ่ายต้องเป็นผู้กู้ยืมเงินหรือผู้ขายลดตัวเงินด้วยไม่

อย่างไรก็ตาม ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นที่วินิจฉัยว่า แม้โจทก์จะมีใช่เป็นผู้กู้ยืมเงิน หรือผู้ขายลดตัวเงินให้แก่ธนาคารในต่างประเทศก็ตาม การที่โจทก์รับภาระในส่วนเงินที่ผู้ขายได้รับน้อยลงเนื่องจากการขายลดนั้นและได้นำส่งเงินส่วนลดนั้นไปให้

แก่ธนาคารในต่างประเทศ เงินที่ธนาคารในต่างประเทศได้จากโจทก์เนื่องจากการขายลดตัวของผู้ขายเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) ยังมีข้อที่ผู้เขียนใคร่ขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ดังนี้

3.1 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าโจทก์รับภาระในส่วนเงินที่ผู้ขายได้รับน้อยลงจากการที่ผู้ขายขายลดตัวเงิน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าโจทก์มิได้รับภาระส่วนลดในตัวเงินนั้นแทนผู้ขายแต่รับภาระตามมูลหนี้ของตน เนื่องจากในกรณีดังกล่าวค่าสินค้าถึงกำหนดชำระแล้วแต่โจทก์ผู้ซื้อมิได้ชำระและได้ทำการแปลงหนี้ใหม่โดยการเปลี่ยนหนี้ตามสัญญาซื้อขายเดิมมาเป็นหนี้ตามตัวเงินซึ่งได้บวกดอกเบี้ยไว้ด้วย จึงเป็นการที่โจทก์ผู้ซื้อออกตัวเงินโดยมีส่วนล้ามูลหนี้ที่ออกตัว ต่อมาเมื่อผู้ขายนำตัวไปขายลดกับธนาคารโดยมีส่วนลดเท่ากับดอกเบี้ยที่บวกเพิ่มในตัวสัญญาใช้เงิน การที่ผู้ซื้อรับภาระส่วนลดนั้นจึงมิได้เป็นการรับภาระส่วนลดแทนผู้ขายเนื่องจากการที่ผู้ขายขายลดตัวเงินนั้นและส่งส่วนลดดังกล่าวออกไปให้แทนผู้ขายในต่างประเทศตามที่คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวได้วินิจฉัยไว้ แต่เป็นการที่โจทก์ผู้ซื้อชำระเงินตามตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งมีส่วนของดอกเบี้ยรวมอยู่ด้วยตามหน้าที่ของตนอยู่แล้ว ดังนั้น ดอกเบี้ยซึ่งคำนวณเพิ่มจากราคาสินค้าตามตัวเงิน หรืออีกนัยหนึ่งการที่ผู้ขายโอนสิทธิในการรับดอกเบี้ยตามตัวเงินนั้นให้แก่ธนาคารโดยการขายลดตัวเงินนั้นเท่ากับเป็นการที่ผู้ซื้อใช้ยืมเงินของธนาคารแทนการยืมเงินผู้ขาย ดอกเบี้ยซึ่งคำนวณเพิ่มจากราคาสินค้าจึงเป็นค่าตอบแทนจากการที่ผู้ซื้อใช้เงินของผู้อื่นซึ่งคำนวณได้เป็นอัตราส่วนของต้นเงินตามระยะเวลาจึงเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย

3.2 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่ามาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้เป็นผู้มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย โดยมีได้บัญญัติว่าผู้จ่ายต้องเป็นผู้กู้ยืมเงินหรือผู้ขายลดตัวเงินด้วยไม่ ผู้เขียนมีความเห็นคล้ายตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเงินได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตราดังกล่าวโจทก์ได้จ่ายไปในปี 2523 และปี 2524 หน้าที่ในการหักภาษี ณ ที่จ่ายของโจทก์ผู้จ่ายเงินได้จึงเกิดในขณะนั้น ดังนั้น จึงต้องใช้กฎหมายซึ่งบัญญัติในขณะนั้นบังคับแก่โจทก์ ซึ่งตามประมวลรัษฎากรมาตรา 70 บัญญัติให้ผู้จ่ายเงินได้ตามมาตรา 40 (2) - (6) มีหน้าที่ในการหักภาษี ณ ที่จ่าย และนำส่ง ซึ่งในช่วงเวลานั้นเงินได้ดังกล่าวถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) โจทก์ผู้จ่ายเงินได้จึงไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ดังนั้น การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเงินได้ดังกล่าวเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนอง

เดียวกันกับดอกเบี้ยในมาตรา 40 (4) (ก) ของประมวลรัษฎากร ซึ่งโจทก์มีหน้าที่ในการหักภาษี ณ ที่จ่าย จึงพิจารณาได้ว่ามิได้ใช้กฎหมายในขณะที่โจทก์ผู้จ่ายมีความรับผิดชอบในการหักภาษี ณ ที่จ่าย บังคับกับโจทก์ อันเป็นการใช้กฎหมายบังคับย้อนหลังกับโจทก์ในทางที่ไม่เป็นคุณซึ่งไม่น่ากระทำ ได้

4. ค่าธรรมเนียม

คำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรวินิจฉัยว่าค่าธรรมเนียมผูกพันเงินกู้ (commitment fee) คือ ค่าธรรมเนียมที่ผู้ให้กู้เรียกเก็บในกรณีที่ผู้กู้ไม่ได้เบิกใช้เงินกู้ตามกำหนด เวลาในสัญญา โดยคำนวณจากส่วนที่ยังไม่ได้เบิกใช้คูณอัตราร้อยละ ๑๐ ระยะเวลาจากวันที่ กำหนดให้เบิกใช้ถึงวันที่เบิกเงินกู้ ซึ่งกรมสรรพากรวินิจฉัยว่าเข้าลักษณะเป็นการจ่ายเงินได้ที่มี ลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมตาม มาตรา 40 (4) (ก)^{๓๐}

ผู้เขียนเห็นด้วยกับคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรดังกล่าวที่วินิจฉัย ว่าค่าธรรมเนียมผูกพันเงินกู้เป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย เนื่องจากเป็นค่าธรรมเนียมซึ่งคิดจากค่า ตอบแทนจากการใช้เงินที่ผูกพันกับต้นเงินและระยะเวลาการกู้ยืม ค่าธรรมเนียมดังกล่าวมิใช่ ดอกเบี้ย เนื่องจากมิใช่ค่าตอบแทนจากการกู้ยืมเงินโดยตรง ซึ่งกรณีที่เป็นค่าตอบแทนตามสัญญา กู้ยืมแล้ว แม้จะเรียกชื่ออื่นใดก็ถือเป็นดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงินดังจะเห็นได้จากคำวินิจฉัยตอบข้อ หารือ ที่ กค. 0802 /19808 ลงวันที่ 4 กันยายน 2538 รายละเอียดดังนี้ คือ

บริษัทฯ ได้แต่งตั้งให้ S ซึ่งเป็นบริษัทในประเทศสิงคโปร์ เป็นตัวแทนในการ ชำระเงินตามสัญญาซื้อขายวัตถุดิบให้แก่บริษัท A ในประเทศซาอุดีอาระเบีย โดย S จะทราวง จ่ายเงินให้บริษัท A ไปก่อน และบริษัทฯ จะชำระค่าวัตถุดิบให้ S โดยคิดค่าธรรมเนียมในการเป็น ตัวแทนการชำระเงินดังกล่าวตามอัตรา LIBOR (London Inter Bank Rate) + 1 percent x

^{๓๐} คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/19049 ลงวันที่ 29 สิงหาคม 2538 /กค. 0802/2016 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2536

150/360 ค่าธรรมเนียมการเป็นตัวแทนในการชำระเงินที่บริษัทฯ ชำระให้ S เป็นเงินได้ประเภท ดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก)

อย่างไรก็ตาม กรมสรรพากรวินิจฉัยว่าเงินได้ค่าธรรมเนียมผูกพันเงินกู้ดังกล่าว เป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยทั้งสองรูปแบบ คือ เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ยและผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าเงินได้ทั้งสองรูปแบบแตกต่างกัน และในกรณีนี้ควรจะเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย เนื่องจากเป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินซึ่งคิดเป็นร้อยละของต้นเงินเช่นเดียวกับดอกเบี้ย มิใช่ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่เจ้าหน้าที่ได้จากการให้กู้ยืม ทั้งนี้ ผู้เขียนจะอธิบายความแตกต่างระหว่างเงินได้ทั้งสองรูปแบบให้ทราบต่อไป

5. สัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Currency Swap)

คือ สัญญาซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะแลกเปลี่ยนเงินต้นและอัตราดอกเบี้ยกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามอัตรา จำนวน และวันเวลาที่กำหนด โดยทั่วไปสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจะไม่ก่อให้เกิดเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย เนื่องจากสัญญาแลกเปลี่ยนมิใช่สัญญากู้ยืมและมิได้มีลักษณะของการใช้เงินทุนของบุคคลอื่น แต่เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อขจัดความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ค่าธรรมเนียมจากสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราและอัตราดอกเบี้ยถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8)³¹ ในกรณีที่ผู้รับประโยชน์เป็นนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทยจะไม่มีภาระภาษีในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ให้กู้และผู้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศกันโดยมิได้มีเจตนาที่จะขจัดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศอย่างแท้จริง แต่เป็นเสมือนซื้อตกลงเปลี่ยนสกุลเงินและอัตราดอกเบี้ยของเงินแต่ละสกุลในการกู้ยืม เงินที่ผู้กู้ชำระแก่ผู้ให้กู้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศดังกล่าวถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ยผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม³² จะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15

³¹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/19630 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2532

อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/10872 ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2541 วินิจฉัยว่ากรณีห้างฯ ทำสัญญากู้ยืมเงินกับธนาคารในประเทศไทยชองกง ขณะเดียวกันได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและอัตราดอกเบี้ยกับอีกบริษัทหนึ่งในประเทศไทยชองกงเช่นเดียวกัน โดยมีข้อกำหนดว่าห้างฯ เป็นผู้จ่ายดอกเบี้ยในอัตราคงที่ทุก 6 เดือน จนครบกำหนดการชำระเงินตามสัญญา และกำหนดให้บริษัทฯ (ในชองกงคู่สัญญา) เป็นผู้จ่ายดอกเบี้ยในอัตราลอยตัว โดยจ่ายทุก 6 เดือน จนครบกำหนดการชำระเงินตามสัญญา ถือว่าเงินส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยที่ห้างฯ จ่ายให้แก่บริษัทชองกง เข้าลักษณะเป็นเงินได้ที่มิได้มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมเงินตามมาตรา 40 (4) ก) แห่งประมวลรัษฎากร ห้างฯ จึงมีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้นำส่งในอัตราร้อยละ 15.0 ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร

คำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรดังกล่าว วินิจฉัยให้เงินได้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) ซึ่งผู้เขียนใคร่ขอตั้งข้อสังเกตว่า สัญญาตามคำวินิจฉัยตอบข้อหารือฉบับดังกล่าวเป็นรูปแบบสัญญาแลกเปลี่ยนและเป็นการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนอย่างแท้จริง เนื่องจากคู่สัญญาตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมิได้เป็นผู้ให้กู้ ดังนั้นจึงมิได้มีลักษณะของข้อตกลงในการเปลี่ยนสกุลเงินในการกู้ยืมเช่นเดียวกับที่คำวินิจฉัยตอบข้อหารือกรมสรรพากรที่ กค. 0802/4441 ลงวันที่ 20 มีนาคม 2539 วินิจฉัยไว้เป็นแนวทาง ดังนั้นเมื่อมิใช่การกู้ยืมและมิได้มีลักษณะของการใช้เงินทุนของบุคคลอื่น แม้จะมีการคำนวณอัตราดอกเบี้ย แต่ก็มิใช่เนื่องมาจากค่าตอบแทนจากการใช้เงิน ในทางตรงกันข้ามเป็นการคำนวณอัตราดอกเบี้ยเพื่อกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างกัน นอกจากนี้ ในกรณีที่เงินได้ใดมิได้มีลักษณะของค่าตอบแทนจากการใช้เงินจะไม่อาจเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย รวมทั้งเงินได้ที่มิได้มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมเงิน ผู้เขียนจึงเห็นว่าคำวินิจฉัยตอบข้อหารือดังกล่าวมีความขัดแย้งกับคำวินิจฉัยตอบข้อหารือฉบับอื่น ๆ ตลอดจนจุดมุ่งหมายในการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย ดังนั้น ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยที่ห้างฯ จ่ายให้

^{๑๑} คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/4441 ลงวันที่ 20 มีนาคม 2539

แก่บริษัทของกงในกรณีดังกล่าวน่าจะเป็นเงินได้จากธุรกิจการพาณิชย์ตามมาตรา 40 (8) มิใช่เงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก)

6. สัญญาขายลดหนี้ (factoring)

หมายถึง สัญญาหรือข้อตกลงซื้อขายบัญชีลูกหนี้การค้า หรือบัญชีเรียกเก็บเงิน (account receivable) ระหว่างผู้ขายบัญชี (supplier) กับผู้ซื้อบัญชี (factor) ทั้งนี้ ผู้ขายบัญชีอาจมีการโอน หรือจะโอนสิทธิเรียกร้องในบัญชีเรียกเก็บเงินนั้นให้กับผู้ซื้อบัญชี และผู้ซื้อบัญชีมีภาระหน้าที่ต่อผู้ขายบัญชีอย่างน้อย 2 ประการ คือ สนับสนุนทางการเงินรวมถึงการให้กู้ยืมเงิน หรือให้เงินสดจำนวนตามที่ได้ตกลงกันเป็นค่าซื้อบัญชีลูกหนี้นั้น หรือจัดทำและดูแลบริหารบัญชีลูกหนี้นั้น หรือติดตามเรียกเก็บหนี้ หรือรับภาระความเสี่ยงจากหนี้สูญ

การจัดทำสัญญาขายลดหนี้โดยการโอนสิทธิเรียกร้องในบัญชีลูกหนี้ไปให้ผู้ให้กู้ หรือการขายบัญชีลูกหนี้เป็นบริการทางการเงินระยะสั้นเพื่อการค้าประเภทหนึ่ง ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

6.1 แบบไม่ไล่เบียด (without-recourse or non-recourse) เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องโดย factoring จะเป็นผู้รับผิดชอบในหนี้สูญที่เกิดขึ้นเอง ดังนั้น เมื่อ factoring รับโอนสิทธิเรียกร้องแล้วจะต้องจ่ายเงินให้กับกิจการในเวลาและจำนวนเงินที่ตกลงกันไม่ว่า factoring จะเก็บเงินได้หรือไม่ก็ตาม และเมื่อกิจการโอนบัญชีลูกหนี้ให้แก่ factoring แล้ว factoring จะเป็นผู้จัดเก็บหนี้แทนกิจการ ซึ่งอาจเป็นแบบแจ้งให้ลูกหนี้ทราบหรือไม่ก็ได้**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* เป็นการแบ่งแยกประเภทสัญญาขายลดหนี้ตามลักษณะและความเสี่ยง

** กรณีแบบแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ ลูกหนี้จะชำระหนี้โดยตรงให้แก่ factoring และแบบไม่แจ้งให้ลูกหนี้ทราบ ลูกหนี้จะชำระหนี้ไปยังผู้ขายตามปกติและเมื่อผู้ขายได้รับชำระหนี้ก็จะส่งต่อให้ factoring ทันที

6.2 แบบไล่เบี่ย (with-recourse or recourse) เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องโดย factoring จะไม่รับผิดชอบในหนี้สูญที่เกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อ factoring รับโอนสิทธิเรียกร้องแล้วจะจ่ายเงินให้กับกิจการในเวลาและจำนวนเงินที่ตกลงกันและเฉพาะที่ได้รับชำระจากลูกหนี้ ซึ่งมีทั้งแบบแจ้งให้ลูกหนี้ทราบและแบบไม่แจ้งให้ลูกหนี้ทราบเช่นเดียวกับแบบรับผิดชอบในหนี้สูญ และขั้นตอนในการดำเนินงานก็จะเป็นเช่นเดียวกับแบบรับผิดชอบในหนี้สูญ อย่างไรก็ตาม จำนวนเงินที่ factoring แบบไม่รับผิดชอบในหนี้สูญเรียกเก็บจากกิจการเป็นค่าบริการจะต่ำกว่าแบบรับผิดชอบในหนี้สูญ เนื่องจาก factoring ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้ที่ไม่อาจเรียกเก็บได้

สัญญาขายลดหนี้ไม่รับทบทวนบัญชีของกฎหมายได้ใช้บังคับเป็นพิเศษ จึงอยู่ภายใต้บทบัญญัติทั่วไปของ ป.พ.พ. ซึ่งถือว่าการขายลดหนี้เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งตามมาตรา 306 การโอนจึงต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย และการโอนนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกหรือลูกหนี้ได้ เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้แห่งสิทธินั้นหรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอนเป็นหนังสือแล้ว

ประมวลรัษฎากรบัญญัติจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะจากธุรกรรมการขายลดหนี้แบบไล่เบี่ยไม่ได้ ตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรซึ่งวินิจฉัยว่า การโอนขายบัญชีลูกหนี้สินเชื่อบัตรเครดิตซึ่งเป็นการขายลดหนี้ไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม แต่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ³³ การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้เงินกู้และดอกเบี้ยเข้าลักษณะเป็นทรัพย์สินอันอยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ไม่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม³⁴ บริษัทได้โอนสิทธิเรียกร้องในหนี้เงินกู้ให้กับกองทุนฯ โดยบริษัทได้คำตอบแทนนั้น เนื่องจากสิทธิเรียกร้องในหนี้เงินกู้เป็นทรัพย์สินของบริษัทที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ จึงไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเมื่อบริษัทโอนทรัพย์สิน (สิทธิ) ดังกล่าว บริษัทจึงไม่ต้องเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากกองทุนฯ³⁵ และการโอนทรัพย์สินและหนี้สินระหว่างบริษัทเงินทุนพร้อมทั้งดอกเบี้ยค้างรับไม่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม³⁶ อย่างไรก็ตามคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรดังกล่าวซึ่งวินิจฉัยให้

³³ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/พ.12270 ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2537

³⁴ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/26916 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2538

³⁶ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/01442 ลงวันที่ 30 มกราคม 2538

การขายลดหนี้ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ แต่มีคำวินิจฉัยว่าเป็นรายรับประเภทใด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ส่วนลดและค่าธรรมเนียมที่เป็นรายรับจากการขายลดหนี้เป็นรายรับประเภทกำไรจากการซื้อขาย ตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้

กรณีสัญญาขายลดหนี้แบบใส่ เบี้ยได้ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 996/2540 ระหว่าง บริษัท สยามเจนเนอรัลแพคเตอริง จำกัด โจทก์ และกรมสรรพากร จำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการที่โจทก์ซื้อสิทธิเรียกร้องจากลูกค้านำด้วยเงินสดโดยรับโอนสิทธิเรียกร้องจากลูกค้าและให้ลูกค้าชำระเงินตามสัญญาเรียกเก็บเงินตามสิทธิเรียกร้องนั้น เมื่อโจทก์เรียกเก็บเงินตามสิทธิเรียกร้องที่รับโอนจากลูกหนี้ไม่ได้ ลูกค้าโจทก์ยังต้องรับผิดชอบใช้เงินแก่โจทก์เท่าจำนวนที่ยังเรียกเก็บไม่ได้ และในการรับซื้อสิทธิเรียกร้องโจทก์รับซื้อในราคาต่ำกว่าราคาสิทธิเรียกร้องกิจการของโจทก์จึงเป็นกิจการให้กู้ยืมเงินโดยส่วนต่างของราคาสิทธิเรียกร้องที่โจทก์ได้รับ คือ ดอกเบี้ยนั่นเอง กิจการของโจทก์จึงถือได้ว่าเป็นกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ หากใช้เข้าลักษณะเป็นการรับจัดธุรกิจให้ผู้อื่นตามประเภทการค้า 10 นายหน้าและตัวแทนไม่ โจทก์จึงมีหน้าที่ต้องชำระภาษีการค้าตามบัญชีอัตราภาษีการค้าประเภท 12 ธนาคาร

คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการรับโอนสิทธิเรียกร้องในราคาต่ำกว่าราคาสิทธิเรียกร้องส่วนต่างของราคาสิทธิเรียกร้องที่ผู้รับโอนได้รับคือดอกเบี้ย และ

³⁶ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/4441 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2537

อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/13127 ลงวันที่ 8 กันยายน 2541 วินิจฉัยว่ากรณีที่บริษัทฯ รับโอนสิทธิเรียกร้องในลูกหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อจากสถาบันการเงินที่ถูกสั่งระงับการดำเนินกิจการ และถูกสถาบันการเงินฯ ผู้โอนเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 10.0 ของค่าตอบแทนในการโอนสิทธิ จึงเป็นการที่กรมสรรพากรวินิจฉัยให้การโอนสิทธิเรียกร้องต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตว่า แม้เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องเช่นเดียวกับคำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่กล่าวมาข้างต้น แต่มิใช่เป็นการขายลดหนี้ กล่าวคือ ไม่มีลักษณะของการใช้เงินทุนของผู้อื่น ในทางตรงกันข้ามกลับมีลักษณะของการโอนขายตามมูลค่าปัจจุบันของทรัพย์สินนั้น ดังนั้น การที่คำวินิจฉัยตอบข้อหารือฉบับนี้วินิจฉัยให้ผู้รับโอนเสียภาษีมูลค่าเพิ่มมิใช่ธุรกิจเฉพาะจึงมิได้เป็นการขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่กล่าวมาข้างต้นแต่อย่างใด

กิจการดังกล่าวเป็นกิจการเชิงธนาคารพาณิชย์ แม้การโอนนั้นจะมีข้อตกลงว่าถ้าลูกหนี้ตามบัญชีไม่ชำระหนี้ ผู้ขายบัญชีลูกหนี้ต้องชำระค่าเสียหายเท่ากับจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้ไม่ชำระให้กับบริษัท แพลตฟอร์มก็เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องโดยเด็ดขาด ข้อตกลงดังกล่าวเป็นเพียงการค้ำประกันหนี้จากผู้ขายบัญชีลูกหนี้อีกต่อหนึ่งเท่านั้น³⁷ ทั้งนี้ แม้จะเป็นคำพิพากษาก่อนการบังคับใช้ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ แต่ก็สามารถนำมาประกอบการวินิจฉัยได้

ดังนั้น การขายลดหนี้แม้จะเป็นการขายลดหนี้แบบไล่เบียดได้หรือไม่ก็ตาม กรณีที่เป็นการประกอบกิจการเชิงธนาคารพาณิชย์จะอยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ และส่วนต่างที่ผู้รับซื้อลดหนี้ได้รับ เนื่องจากเป็นเงินที่ผู้รับซื้อลดหนี้เรียกเก็บจากผู้ขายลดหนี้เป็นค่าตอบแทนที่ผู้ขายลดหนี้ได้รับเงินจากบัญชีลูกหนี้ไปก่อนถึงกำหนดเวลาการชำระเงินตามบัญชีลูกหนี้จึงเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยซึ่งต้องเสียภาษีตามมาตรา 40 (4) (ก)

อนึ่ง จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรและคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตว่ากรมสรรพากรและศาลวินิจฉัยว่าเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย คือ เงินได้ที่มีสาระความเป็นจริงเป็นดอกเบี้ย โดยมีได้ค้ำหนึ่งถึงรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรและศาลดังกล่าว เนื่องจากตามความเห็นของผู้เขียน ดอกเบี้ย หมายถึง ค่าตอบแทนจากการใช้เงิน ดังนั้นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยจึงหมายถึง เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับค่าตอบแทนจากการใช้เงินซึ่งคำนวณได้เป็นอัตราส่วนกับต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา ในทางตรงกันข้าม เงินได้ใดที่มีได้มีลักษณะของค่าตอบแทนจากการใช้เงิน แม้จะมีความเกี่ยวข้องกับการกู้ยืมหรือมีลักษณะของการคำนวณค่าตอบแทนตามระยะเวลาเช่นเดียวกับดอกเบี้ยก็ไม่ถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย เช่น ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (เป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8)) หรือค่าธรรมเนียมที่ธนาคารผู้ให้กู้เรียกเก็บจากการจัดการในสัญญาการร่วมกันให้กู้ (Syndicate Loan) (เป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (2)) อาทิ ค่าธรรมเนียมการจัดหาเงินกู้ (Management fee)³⁸ ซึ่งจ่ายตามหนังสือเรียกเก็บเป็นรายปีในจำนวนเงินที่แน่นอน และค่า

³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 395/2502

ธรรมเนียม (Agency fee)³⁹ ซึ่งจ่ายให้กับบริษัทต่างประเทศที่ทำหน้าที่รวบรวมเงินจากผู้ให้กู้หลายรายให้แก่ผู้กู้ในประเทศไทยและรับชำระเงินต้น ดอกเบี้ย และค่าธรรมเนียมจากผู้กู้มากระจายคืนให้แก่ผู้ให้กู้แต่ละราย ค่าธรรมเนียมนี้คิดเป็นจำนวนที่แน่นอนจ่ายตามหนังสือที่เรียกเก็บเป็นรายปี เนื่องจากเป็นการคิดค่าธรรมเนียมจากการให้บริการอย่างแท้จริง มิได้มีลักษณะของค่าตอบแทนจากการใช้เงินจึงไม่เป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรและคำพิพากษาปรากฏว่ามีได้แยกเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยออกจากผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด โดยต่างวินิจฉัยว่าเป็นเงินได้รูปแบบเดียวกัน ในประเด็นดังกล่าวมีข้อที่น่าสังเกตว่าขาดการพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างรูปแบบเงินได้ประเภทดอกเบี้ยทั้ง 2 รูปแบบเนื่องจากไม่มีความแตกต่างทางด้านอัตราภาษีและระยะเวลาในการจัดเก็บ กล่าวคือ เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยจะเป็นเงินได้ที่มีลักษณะของค่าตอบแทนจากการใช้เงินซึ่งคำนวณได้เป็นอัตราส่วนกับต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา แต่ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้เป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินซึ่งเจ้าหนี้ได้รับจากการให้กู้ยืมเงินหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้นอกเหนือจากค่าตอบแทนจากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ และได้มีลักษณะเช่นเดียวกับการคำนวณดอกเบี้ย (ไม่สามารถคำนวณได้เป็นอัตราส่วนกับต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา) ตามความเห็นของผู้เขียน เห็นว่าควรมีการแบ่งแยกเงินได้ทั้ง 2 รูปแบบดังกล่าว เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาหากมีการจัดเก็บภาษีเงินได้ทั้ง 2 รูปแบบแตกต่างกัน

กล่าวโดยสรุป ค่าตอบแทนจากการใช้เงินทุกอย่างซึ่งสามารถคำนวณได้เป็นอัตราส่วนของต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลาไม่ว่าจะเป็นดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน ส่วนลด พรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้ (callable premium) ดอกเบี้ยในหนี้มูลละเมิด ดอกเบี้ยจากการผิดนัดชำระหนี้

³⁸ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0804/3607 ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2521, กค. 0802/19049 ลงวันที่ 29 สิงหาคม 2538 และ กค. 0802/2016 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2536

³⁹ อ้างแล้ว, เรื่องเดียวกัน

* พรีเมียม หรือส่วนล้ามูลค่าหุ้นสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้ (โปรดอ่านต่อหน้าหลัง)

1. หุ้นทุน

- 1.1 ส่วนล้ามูลค่าหุ้นซึ่งผู้ถือหุ้นได้จ่ายให้แก่บริษัทเป็นส่วนหนึ่งของทุน ไม่ถือเป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้นแต่ถือเป็นส่วนของความเป็นเจ้าของ (equity) และไม่ถือเป็นเงินได้ของบริษัท เนื่องจากเป็นเงินลงทุนของผู้ถือหุ้นซึ่งบริษัทจะต้องคืนแก่ผู้ถือหุ้นเมื่อมีการเลิกบริษัท
- 1.2 ส่วนล้ามูลค่าหุ้นซึ่งผู้ถือหุ้นได้จ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นเกินกว่ามูลค่าหุ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งหุ้นนั้นถือเป็นเงินได้ของผู้ขายหุ้น โดยถือเป็นผลได้จากทุนตามมาตรา 40 (4) (ข) - กค. 0802/9198 ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2533

2. หุ้นกู้

- 2.1 ส่วนล้ามูลค่าหุ้นกู้ (acquisition premium) กรณีหุ้นกู้ถูกขายในราคาสูงกว่าราคาไถ่ถอนเนื่องจากผลตอบแทนที่ระบุในใบหุ้นสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาด ผู้ซื้อจะต้องจ่ายส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยที่ระบุในหุ้นกู้กับอัตราดอกเบี้ยตามราคาตลาดให้กับผู้ขายหุ้น ซึ่งถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยของผู้ขายหุ้น
- 2.2 ส่วนล้ามูลค่าหุ้นกู้ หรือพรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้ (callable premium) ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้เป็น พรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้ กรณีที่ผู้ออกหุ้นกู้ไถ่ถอนหุ้นกู่ก่อนครบกำหนดการไถ่ถอน ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์นี้ ดังนั้น จะไม่กล่าวรายละเอียดในที่นี้อีก และพรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้เปลี่ยนแปลงสภาพ ซึ่งมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรวินิจฉัยไว้ว่าพรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้ที่บริษัทผู้ออกหุ้นกู้จ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นเกินกว่าทุน ณ วันเปลี่ยนแปลงสภาพหุ้นกู้เป็นหุ้นสามัญ ซึ่งยังมีไฉเป็นการโอนเปลี่ยนมือหรือซื้อขายผู้ถือหุ้นจะยังไม่มีเงินได้ แต่กรณีที่ต่อมาผู้ถือหุ้นขายหุ้นดังกล่าวไปเงินได้ดังกล่าวจะถือว่าเป็นเงินได้ผลได้จากทุนตามมาตรา 40 (4) (ข) แต่สำหรับดอกเบี้ยที่ผู้ถือหุ้นกู้ได้รับก่อนทำการเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นหุ้นสามัญถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) (ดอกเบี้ยหุ้นกู้) - คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0305/20 ลงวันที่ มกราคม 2533 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคำวินิจฉัยตอบข้อหารือดังกล่าวเป็นคำวินิจฉัยตอบข้อหารือกรมสรรพากรก่อนที่จะมีการแก้ไขการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยให้รวมเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์และค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด ดังนั้น พรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู่ดังกล่าวในปัจจุบันน่าจะเป็นเงินได้ที่มี

(โปรดอ่านต่อหน้าหลัง)

ดอกเบี้ยจากการผิดสัญญา จะเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยทั้งสิ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความและจัดเก็บภาษี เนื่องจากภาระภาษีและการรับรู้เงินได้ดังกล่าวจะแตกต่างกัน ดังนี้

1. เงินได้จากผลได้จากทุน (capital gains) (ซึ่งเป็นผลต่างระหว่างราคาที่ได้มากับราคาที่จำหน่ายไป) กรณีที่เป็นผลได้จากทุนจากตราสารหนี้ (ตราสารหนี้ซึ่งขายในราคาที่สูงกว่าดอกเบี้ยคงค้าง หรือ Dirty Price) จะถือเป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินซึ่งคำนวณได้เป็นอัตราส่วนของต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลาเช่นกัน ดังนั้น ผลได้จากทุนจากตราสารหนี้จึงถือเป็นดอกเบี้ยตามหลักการบัญชี หลักเศรษฐศาสตร์ และหลักการเงิน และถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามปัจจุบันกรมสรรพากรจัดเก็บภาษีผลต่างระหว่างราคาได้มาและราคาจำหน่ายไปของตราสารหนี้ทั้งจำนวนซึ่งรวมดอกเบี้ยที่เพิ่มพูน (accrued interest) เป็นเงินได้ผลได้จากทุน

2. สัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์ (Repurchase Agreement) ประเภทสัญญากู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Securitized Money Loans) เป็นสัญญาที่ผู้ขายขายหลักทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อโดยมีสัญญาว่าผู้ขายจะรับซื้อคืนหลักทรัพย์ที่ตนขายไปคืนในอนาคต ตามวันและเวลาและราคาที่ตกลงกัน และผู้ซื้อตกลงที่จะซื้อหลักทรัพย์จากผู้ขาย โดยมีสัญญาว่าจะขายคืนในอนาคต

ลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยในขณะเดียวกันด้วย เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของดอกเบี้ยแต่ผู้ถือหุ้นมิได้รับมาในรูปดอกเบี้ยหุ้นก่อนที่จะมีการแปลงสภาพ แต่ได้รับมาในรูปส่วนล้ำมูลค่าหุ้นเมื่อมีการแปลงสภาพ ดังนั้น ปริมาณในการไถ่ถอนหุ้นดังกล่าวจึงเป็นค่าตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นได้จากการให้บริษัทผู้ออกหุ้นกู้ใช้สอยเงินของตน

การขายและซื้อคืนหลักทรัพย์ (Sale and Repurchase Agreement) เป็นการมองในแง่ผู้ขายหลักทรัพย์ หากมองในแง่ผู้ซื้อหลักทรัพย์จะเป็นการซื้อหลักทรัพย์โดยมีข้อตกลงขายคืน (Reverse Repurchase or Reverse)

ตามวันและเวลา และราคาที่ตกลงกัน⁴⁰ สามารถแยกได้เป็น 2 รูปแบบ⁴¹ คือ สัญญาซื้อคืนหลัก
 ทรัพย์ (Repurchase Agreement or REPO [classic repo]) และสัญญาขายและซื้อกลับหลัก
 ทรัพย์ (Sell/Buy - Back) โดยทั้งสองรูปแบบจะมีวัตถุประสงค์ของสัญญาเช่นเดียวกัน แต่
 สัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์จะกำหนดเงื่อนไขการขายและซื้อคืนในสัญญาเดียวกัน ในขณะที่สัญญา
 ขายและซื้อกลับหลักทรัพย์จะทำสัญญาเป็น 2 ฉบับ ฉบับแรกเป็นการขายหลักทรัพย์ และฉบับที่
 2 เป็นสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์ที่ขาย โดยเป็นการทำสัญญาซ้อนกัน 2 สัญญาในเวลาเดียวกัน⁴² ซึ่ง
 สาระของสัญญาจะเป็นการกู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (collateralized loan) โดยที่ราคาซื้อ
 คืนหลักทรัพย์เป็นราคาที่ผู้ขายขายหลักทรัพย์บวกด้วยอัตราผลตอบแทนตามสัญญา (repo rate)
 ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นอัตราดอกเบี้ยในตลาดในขณะนั้น แต่เนื่องจากสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์มิใช่รูป
 แบบสัญญากู้ยืมเงินผลตอบแทนจากสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์จึงมิใช่ดอกเบี้ยแม้จะกำหนดจาก
 อัตราดอกเบี้ย (the return on a classic repo is not interest, because repo is not a
 form of borrowing/lending)⁴³

อย่างไรก็ตาม กรณีหลักทรัพย์ที่ทำการขายและซื้อคืนเป็นหลักทรัพย์ประเภทหนี้
 ผู้ซื้อหลักทรัพย์จะได้รับดอกเบี้ยจากบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์ แต่ถ้าวินสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์ผู้

ข้อตกลงในการซื้อคืนจะมี 3 รูปแบบ คือ ผู้ขายหลักทรัพย์จะทำการซื้อหลักทรัพย์กลับ
 คืนในวันต่อมา (an overnight transaction) ผู้ขายหลักทรัพย์จะซื้อหลักทรัพย์กลับคืนภายใน
 ระยะเวลาที่กำหนด (an open repurchase transaction) และผู้ขายจะทำการซื้อหลักทรัพย์คืน
 ในวันที่กำหนด (a fixed-date repurchase transaction)

⁴⁰ สัญญา ชันชวิทย์, การวิเคราะห์การลงทุนในตราสารหนี้, (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม
 ศาสตร์, 2541), หน้า 475-476

⁴¹ _____, Repo : Some fundamental issues, "Capital Market Strategies", (IFR
 Publishing 1994), P. 33

⁴² ดร. อังครรัตน์ เปรียบจริยวัฒน์และคณะ, "การบัญชีสำหรับสัญญาขายโดยมีสัญญาซื้อ
 คืน," วารสารภาษี บัญชี และกฎหมายธุรกิจ, (ตุลาคม 2540) : 35-37

⁴³ _____, Repo : Some fundamental issues," Capital Market Strategies", (IFR
 Publishing 1994), P. 35

ซื้อหลักทรัพย์จะต้องส่งผ่านดอกเบี้ยดังกล่าวให้แก่ผู้ขายหลักทรัพย์เป็นการชดเชยดอกเบี้ย (manufactured interest) และถ้าเป็นสัญญาขายและซื้อกลับหลักทรัพย์ ผู้ซื้อไม่ต้องจ่ายเงินชดเชยดอกเบี้ยให้ผู้ขาย แต่ผู้ขายจะหักดอกเบี้ยที่ผู้ซื้อได้รับจากบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์ออกจากราคาซื้อคืน ซึ่งส่งผลให้ผู้ขายยังคงได้รับดอกเบี้ยจากบริษัทหลักทรัพย์เช่นเดิม⁴⁴ และในกรณีที่ผู้ขายหลักทรัพย์ผิดสัญญาไม่ซื้อคืนหลักทรัพย์ผู้ซื้อจะมีสิทธิที่จะหักกลบลบหนี้ (set-off or netted) โดยการขายหลักทรัพย์ที่ถือครองอยู่และเรียกให้ผู้ขายชดใช้ส่วนที่ยังขาดอยู่ตามสัญญา แต่จะก่อให้เกิดความเสี่ยงแก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์ ดังนั้น โดยทั่วไปผู้ซื้อจะไม่ซื้อหลักทรัพย์เต็มตามมูลค่าหลักทรัพย์โดยจะกำหนดค่าความเสี่ยง (hair cut) และทำการซื้อหลักทรัพย์ในวงเงินที่ต่ำกว่าราคาตลาดของหลักทรัพย์

เงินได้ตามสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์ กรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือเกี่ยวกับภาษีการค้าว่า "กรณีที่ผู้ซื้อ (ธนาคาร) ได้ขายคืนพันธบัตรที่ซื้อไว้กลับไปให้ผู้ขายในราคาที่เสนอซื้อบวกด้วยจำนวนที่คิดเป็นร้อยละต่อปีของราคาที่เสนอซื้อจำนวนเงินที่คิดเป็นร้อยละต่อปีของราคาที่เสนอซื้อเข้าลักษณะเป็นดอกเบี้ยที่เรียกเก็บตามมาตรา 79 (3) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร ผู้ซื้อ (ธนาคาร) ต้องนำมาเสียภาษีการค้า ตามประเภทการค้าที่ 12 ธนาคารชนิด 1 แห่งบัญชีอัตราภาษีการค้า"⁴⁵ อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยตอบข้อหารือข้างต้นมิได้วินิจฉัยว่าดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นเงินได้ประเภทใด และเป็นคำวินิจฉัยก่อนที่จะมีการจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะ โดยที่ยังไม่มีการแก้ไขนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีการค้าให้รวม "กำไรจากการซื้อขายตราสารหนี้" แต่หลังจากมีการนำภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะมาใช้แทนภาษีการค้า และรัฐบาลทำการออกพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 350 ว่าด้วยการกำหนดกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ และกำหนดฐานภาษีสำหรับกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะบางกรณี โดยกำหนดให้กิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์เป็นกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ทั้งนี้ เฉพาะที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรกำหนด และฐานภาษีสำหรับกิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ คือ กำไรก่อนหักรายจ่าย

⁴⁴ อ่างแล้ว, เรื่องเดียวกัน

⁴⁵ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/2894 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2527, กค. 0802/22131 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2525 และกค. 0804/24562 ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2524

ใด ๆ จากการขายคืนหลักทรัพย์ แต่ไม่รวมถึง ดอกเบี้ย เงินปันผล หรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้
จากหลักทรัพย์ ดังนั้น เงินได้ตามสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์ในปัจจุบันจึงถือเป็นเงินได้ประเภทผล
ได้จากทุนตามมาตรา 40 (4) (ข) มิใช่เป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย กล่าวคือ เป็นกำไรก่อนหักราย
จ่ายใด ๆ จากการขายคืนหลักทรัพย์โดยผลของพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว แม้ว่าจะมีสาระ
ความเป็นจริงในการกู้ยืมเงินโดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน และมีการคำนวณค่าตอบแทนตามสัญญา
เป็นอัตราส่วนของต้นทุนเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา (Repo Rate) โดยทั่วไปจะเป็นอัตราดอกเบี้ยใน
ตลาดในขณะที่ทำสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์

3. เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยดังกล่าวจะรวมถึงเงินได้ที่มีดอกเบี้ย
แฝงอยู่ อันเป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินซึ่งคำนวณได้เป็นอัตราส่วนของต้นทุนเงินซึ่งสัมพันธ์กับ
ระยะเวลาหรือไม่ เนื่องจากเงินได้ดังกล่าวมิได้คำนวณดอกเบี้ยออกมาให้เห็นชัดเจนแต่จะสามารถ
คำนวณได้โดยสูตรทางการเงิน เช่น ค่าเช่าซื้อ ค่าลิขสิทธิ์ ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์ให้ทราบต่อไปในบท
ที่ 4 ของวิทยานิพนธ์นี้

3.2.1.1.4 ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียก ร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมไม่ว่าจะมีหลักประกัน
หรือไม่ก็ตาม
2. ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมี
หลักประกันหรือไม่ก็ตาม

1. ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมไม่ว่าจะมีหลักประกัน
หรือไม่ก็ตาม เป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินเฉพาะที่เกิดจากการรูปแบบทางกฎหมายของสัญญา
ยืมซึ่งอาจจะมีหลักประกันประเภทบุคคลหรือประเภททรัพย์สินหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่สามารถคำนวณได้
เป็นอัตราส่วนของต้นทุนเงิน แต่ในกรณีที่สามารถคำนวณได้เป็นอัตราส่วนของต้นทุนเงินแล้วจะถือเป็น
เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย

เงินได้ประเภทดังกล่าวโดยทั่วไปจะเป็นค่าธรรมเนียมหรือค่าบริการอื่นใดที่ผู้กู้จะต้องชำระให้แก่ผู้ให้กู้หรือชำระแทนผู้ให้กู้นอกเหนือจากค่าตอบแทนตามสัญญากู้ยืมที่ผู้ให้กู้เรียกเก็บตามปกติ เช่น "คำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรที่ กค. 0802/15795 ลงวันที่ 7 กันยายน 2537 วินิจฉัยว่าค่าธรรมเนียมการประกันความเสี่ยงในการได้รับชำระสินเชื่อคืน (credit insurance fee) ซึ่งผู้กู้จะต้องจ่ายให้แก่สถาบันการเงินที่ผู้ให้กู้ไปกู้ยืมเงินมาเพื่อให้กู้อ่อนแทนหรือในนามผู้ให้กู้ เป็นเงินได้ประเภทผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม" จากคำวินิจฉัยตอบข้อหารือดังกล่าว มีประเด็นที่น่าพิจารณาหลายประเด็น กล่าวคือ ผู้กู้มิได้เป็นผู้กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินดังกล่าวโดยตรงและไม่มีหน้าที่ตามสัญญากู้ยืมระหว่างผู้ให้กู้และสถาบันการเงินที่จะต้องชำระค่าธรรมเนียมการประกันภัยดังกล่าว แต่ต้องชำระแทนหรือในนามผู้ให้กู้ตามข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้ โดยที่เป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงิน ซึ่งไม่มีลักษณะของการคำนวณเป็นอัตราส่วนของต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา จึงเป็นผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ผู้ให้กู้ได้รับนอกเหนือจากการให้กู้ยืมเงิน และคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรที่ กค. 0802/19049 ลงวันที่ 29 สิงหาคม 2538 วินิจฉัยว่าค่าธรรมเนียมปากถุง (front end fee) เป็นค่าธรรมเนียมที่ผู้ให้กู้เรียกเก็บจากผู้กู้เพื่อเป็นค่าตอบแทนในการจัดเตรียมเงินกู้ให้พร้อมเสมอเพื่อส่งมอบให้แก่ผู้กู้ตามสัญญา เมื่อผู้กู้ต้องการใช้เงิน โดยจะคำนวณจากวงเงินกู้ยืมคูณอัตราร้อยละ ซึ่งกรมสรรพากรวินิจฉัยว่าเข้าลักษณะเป็นการจ่ายเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมตามมาตรา 40 (4) (ก) ซึ่งในกรณีนี้ควรพิจารณาว่าเป็นผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม มิใช่เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย เพราะแม้จะมีลักษณะของการคำนวณจากวงเงินกู้ยืมคูณอัตราร้อยละ แต่มิใช่เป็นอัตราส่วนกับต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา เนื่องจากวงเงินกู้ยืมดังกล่าวมิใช่ต้นเงินที่ผู้กู้ทำการกู้ยืมโดยแท้จริง แต่เป็นวงเงินที่ผู้กู้สามารถกู้ยืมได้ และการคำนวณค่าธรรมเนียมดังกล่าวมิได้มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาเช่นเดียวกับการคำนวณดอกเบี้ย

2. ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

สิทธิเรียกร้องในหนี้ หมายถึง สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ และหนี้ในทางการเงินหมายถึง การค้ำเงินของบุคคลอื่น ซึ่งหนี้ดังกล่าวหรือหนี้ที่ลูกหนี้

กระทำการ ละเว้นกระทำการ หรือโอนทรัพย์สิน⁴⁶ ดังนั้น สิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดจึงหมายถึง สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกให้ลูกหนี้กระทำการชำระคืนเงินลงทุนทุกชนิด ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะหนี้จากการ กู้ยืม

ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่า จะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม จึงหมายถึง ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่เจ้าหนี้ได้จาก สิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้กระทำการชำระคืนเงินลงทุนทุกชนิด ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะหนี้จากการ กู้ยืมและ ไม่ว่าจะจะมีหลักประกันประเภทใดหรือไม่ ดังนั้น ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่นใดที่เจ้าหนี้ได้รับ นอกเหนือจากหนี้ที่ลูกหนี้ต้องชำระคืนเงินลงทุนจึงเป็นเงินได้ประเภทนี้ และไม่ว่าจะได้รับมาในรูป ของเงินตราหรือไม่ก็ตาม ขอบเขตของการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามมาตรานี้จึงกว้างขวาง ซึ่งตามคำ อธิบายบทบัญญัติข้อบทดอกเบียของอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD นั้น สิทธิเรียกร้องในหนี้ทุก ชนิดจะรวมไปถึงเงินฝาก และหลักทรัพย์ในรูปของเงิน เช่น พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตร หุ้นกู้ เป็นต้น ดังนั้น ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมี หลักประกันหรือไม่ก็ตาม ขอบเขตการจัดเก็บภาษีจึงหมายถึงผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการชำระคืนเงินลงทุน เช่น การฝากเงิน พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตร หุ้นกู้ แต่จะไม่รวมถึงผล ได้จากทุน

ตัวอย่างเช่น ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการฝากเงิน คือ สิ่ง อื่นใดที่ผู้ฝากเงินได้รับจากผู้รับฝากนอกเหนือจากดอกเบี้ยเงินฝาก เนื่องจากค่าตอบแทนที่ผู้ฝาก ได้รับจากการฝากเงิน คือ ดอกเบี้ยเงินฝากซึ่งเป็นผลประโยชน์โดยตรงที่ได้จากการฝากเงินและมี กฎหมายบัญญัติจัดเก็บภาษีไว้เป็นการเฉพาะแล้วจึงมิใช่ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้

⁴⁶ ศ.ดร. จี๊ด เศรษฐบุตร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ผ.ศ.ดร. ดาราพร ธีรวัฒน์, หลักกฎหมาย แห่งลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535) หน้า 1

* หลักประกันโดยทั่วไปจะแยกเป็น หลักประกันประเภทบุคคลและหลักประกันประเภท ทรัพย์สิน หลักประกันประเภทบุคคล ได้แก่ การค้ำประกันซึ่งมีได้ในหนี้ทุกประเภท ส่วนหลักประกัน ประเภททรัพย์สิน ได้แก่ การจำนองหรือการจำนำ

จากการฝากเงิน ดังนั้น ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการฝากเงินจึงเป็นค่าตอบแทนซึ่งไม่จำกัดว่าต้องเป็นจำนวนเงินอาจเป็นสิ่งของหรือสิ่งอื่นใดที่ผู้ฝากได้รับจากการฝากเงินหรือจากการจูงใจให้มีการฝากเงินนอกเหนือจากดอกเบี้ยเงินฝากตามปกติ อันเป็นไปตามแนวทางการกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าผลประโยชน์ใด ๆ ที่ผู้ฝากเงินได้รับจากธนาคารในการที่ผู้ฝากฝากเงินเป็นระยะเวลาสั้นหรือที่ได้เนื่องจากการเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารจะถือเป็นดอกเบี้ยตามราคาตลาดที่เป็นธรรมชาติของสิ่งของนั้น⁴⁷ และสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรตามคำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/25919 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2534 ซึ่งวินิจฉัยว่าเงินรางวัลที่สหกรณ์จ่ายให้แก่สมาชิกผู้ฝากเงินเป็นทุนเรือนหุ้นถือเป็นผลประโยชน์เพิ่มที่ได้เนื่องจากการฝากเงิน เข้าลักษณะเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) อย่างไรก็ดี ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้รับจากการฝากเงินจะไม่รวมถึงสิ่งของที่ให้ตามขอบประเพณีและมีราคาเพียงเล็กน้อย เช่น ปฏิทิน และแก้วน้ำ เป็นต้น

นอกจากนี้ เนื่องจากสัญญากู้ยืมเป็นสิทธิเรียกร้องในหนึ่งอย่างหนึ่ง ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม จึงเป็นผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนึ่งทุกชนิด แต่ผู้เขียนแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี เพื่อง่ายแก่การเข้าใจ เพราะฉะนั้นเงินได้ดังกล่าวจึงเป็นเงินได้ในรูปแบบเดียวกัน ดังนั้น สิ่งอื่นใดที่ผู้ให้กู้ยืม ผู้ฝากเงิน ผู้ถือหุ้นกู้หรือพันธบัตร ได้รับนอกเหนือจากดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืม สัญญาฝากเงิน ตราสารหนี้ หรือได้รับนอกเหนือจากค่าตอบแทนจากสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระคืนเงินทุน และไม่สามารถจะคำนวณได้เป็นอัตราส่วนของต้นเงินซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลา ย่อมเป็นผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้รับจากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนึ่งทุกชนิดตามนัยดังกล่าวข้างต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁷ Internal Revenue Service, Gift for opening account, the fair market value of gifts or service you receive for making long-term deposits or for opening an accounting in a saving institution is interest, "Publication 17", <http://www.irs.ustreas.gov>, taxable interest, P. 1-2

2.3.1.2 เกณฑ์การจัดเก็บภาษี

ผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบียจะต้องเสียภาษีเงินได้ ภาษีธุรกิจเฉพาะ อากรแสดงมี โดยไม่มีภาระภาษีมูลค่าเพิ่มจากเงินได้ที่ได้รับ ดังนี้

1. ภาษีเงินได้

1.1 กรณีบุคคลธรรมดา

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นภาษีที่จัดเก็บจากเงินได้ของบุคคลธรรมดา ที่ได้รับมาในรอบระยะเวลาหนึ่งคำนวณตามปีปฏิทิน โดยจะจัดเก็บจากเงินได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเงินได้จากน้ำพักน้ำแรง (Earned Income) หรือเงินได้ที่ไม่ต้องใช้น้ำพักน้ำแรง (Unearned Income) และรวมเงินได้ฝ่ายทุน (Capital Gains) บุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบียจาก แหล่งเงินได้ในประเทศไทย (source rule) ไม่ว่าจะเป็นผู้อยู่ในประเทศไทยหรือไม่จะต้องเสียภาษี หัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ของเงินได้ ตามเกณฑ์เงินสด (cash basis)** และมีสิทธิเลือก

บุคคลธรรมดาผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยจะเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายตามบัญชีอัตราภาษีเงิน ได้สำหรับเงินได้ประเภทดอกเบีย รูปแบบเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบียและผล ประโยชน์ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด หากผู้จ่ายเงินได้เป็นนิติบุคคล ใดก็ตาม อย่างไรก็ดี กรณีที่ผู้จ่ายเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบียและผลประโยชน์ที่ได้จาก การให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดเป็นบุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้จะไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ หัก ณ ที่จ่าย - ประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2)

** ยกเว้นกรณีส่วนลดบุคคลธรรมดาจะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ของ ส่วนลดโดยจะรับรู้ว่ามีส่วนลดเกิดขึ้นทันทีเมื่อรับซื้อลดตั๋วเงินหรือตราสาร โดยที่ผู้ซื้อลดยังไม่ได้ รับส่วนลดมาจริง เนื่องจากยังไม่ถึงกำหนดการไถ่ถอนตั๋วเงินหรือตราสาร ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของ เกณฑ์เงินสดที่ผู้มีเงินได้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาจะต้องเสียภาษีต่อเมื่อได้รับเงินได้นั้นมาจริงตามที่ มาตรา 50 (2) (ค) ได้บัญญัติไว้ให้ถือว่าผู้ออกตั๋วเงินหรือตราสาร หรือนิติบุคคลผู้โอนตั๋วเงินหรือ ตราสารเป็นผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินประเภทส่วนลด

นำเงินได้ประเภทดอกเบี้ยบางประเภท* ซึ่งถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้แล้ว ไปรวมคำนวณกับเงินได้ประเภทอื่นเพื่อเสียภาษีเงินได้ตอนปลายปีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้หรือไม่ก็ได้ โดยภาษีเงินได้ที่ถูกหักไว้ ณ ที่จ่ายดังกล่าวจะถือเป็นเครดิตภาษีของผู้เสียภาษี อย่างไรก็ตามผู้มีเงินได้จะไม่สามารถหักค่าใช้จ่ายใด ๆ สำหรับเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้รับ และในกรณีที่ผู้มีเงินได้มิได้เป็นผู้ที่อยู่ในประเทศไทย ผู้จัดกิจการอันก่อให้เกิดเงินได้นั้นย่อมมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการเพื่อชำระภาษีแทนบุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้

กรณีบุคคลธรรมดาผู้ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยแต่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยจะไม่ได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนอัตราภาษีเนื่องจากอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงไว้กับประเทศต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะลดหย่อนให้จัดเก็บภาษีดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 10 ในกรณีที่ผู้มีเงินได้เป็นสถาบันการเงินหรือยกเว้นการจัดเก็บภาษีกรณีผู้มีเงินได้เป็นรัฐบาลของประเทศคู่สัญญา และจะลดหย่อนให้จัดเก็บภาษีดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 25 กรณีที่ผู้รับเป็นบุคคลธรรมดา ดังนั้น ในกรณีนี้อนุสัญญาภาษีซ้อนไม่มีผลเป็นการยกเว้นหรือลดหย่อนการจัดเก็บภาษีจึงมีผลให้ยังคงจัดเก็บภาษีตามประมวลรัษฎากรเช่นเดิมคืออัตราร้อยละ 15 ของเงินได้

1.2 กรณีนิติบุคคล

ภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นภาษีที่จัดเก็บจากกำไรสุทธิที่ได้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีตามกฎหมายเกณฑ์สิทธิ สำหรับ

* เงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ผู้เสียภาษีมีสิทธิเลือกที่จะนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปีหรือไม่ก็ได้ หมายความว่าถึงเฉพาะเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในรูปแบบดอกเบี้ยบางประเภท และส่วนลดเท่านั้น ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 48 (3) (ก) และ (ข)

นิติบุคคลที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร คือ นิติบุคคลไทย^{*} นิติบุคคลต่างประเทศที่ประกอบกิจการในประเทศไทยหรือถือว่าประกอบกิจการในประเทศไทย^{**} และนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทยแต่มีเงินได้ตามมาตรา 40 (2) - (6) จากแหล่งเงินได้ในประเทศไทยจะต้องเสียภาษีโดยวิธีการหักภาษี ณ ที่จ่ายแต่ไม่มีหน้าที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีเงินได้

* นิติบุคคลไทย คือ นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย อันได้แก่ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน กิจการร่วมค้า มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการมีรายได้ (ไม่รวมถึงมูลนิธิหรือสมาคมที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังประกาศกำหนดให้ได้รับยกเว้นภาษีตามมาตรา 47 (7) (ข)) ซึ่งจะต้องนำเงินได้ทั้งสิ้นที่ได้รับจากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการไม่ว่าในประเทศไทยหรือในต่างประเทศมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีตามหลักแหล่งเงินได้ทั่วโลก (world wide basis) และไม่ว่าจะนำเงินได้นั้นกลับเข้ามาในประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม

** นิติบุคคลต่างประเทศ คือ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ กิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางการค้าหรือหากำไรโดยรัฐบาลต่างประเทศ องค์กรของรัฐบาลต่างประเทศ หรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศซึ่งจะต้องเสียภาษีในประเทศไทยเฉพาะเงินได้ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเท่านั้นตามหลักแหล่งเงินได้ (source rule) โดยไม่จำเป็นต้องนำเงินได้ที่เกิดขึ้นนอกประเทศไทยมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีในประเทศไทยแต่อย่างใด

นิติบุคคลไทย* หรือนิติบุคคลต่างประเทศที่ประกอบกิจการในประเทศไทย จะรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีตามเกณฑ์สิทธิ** โดยนำเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่าจะไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และนำรายจ่ายทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับรายได้นั้นแม้จะยังมีได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น แต่กรณีที่เกิดการประกันชีวิต หรือกิจการอื่นทำนองเดียวกันกับสถาบันการเงินไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 6 เดือนและคาดหมายได้แน่นอนว่าจะไม่ได้รับชำระ (มีการแสดงให้เห็นชัดเจนว่าลูกหนี้ไม่มีเงิน หรือทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระ) หรือในกรณีกิจการประเภทสถาบันการเงินซึ่งไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 3 เดือน หลักเกณฑ์ทางภาษีอากรกำหนดให้กิจการดังกล่าวสามารถหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยตามเกณฑ์สิทธิ และได้เมื่อได้รับชำระดอกเบี้ยดังกล่าวมาจริงตามเกณฑ์เงินสด*** โดยนำเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้รับรู้รายได้ซึ่งไม่ได้รับยกเว้นภาษีไม่ว่าจะถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายหรือไม่ก็ตาม**** มารวมคำนวณกับเงินได้ที่ได้รับจากการประกอบกิจการ

* กรณีเป็นการกู้ยืมจากสาขาของธนาคารไทยในต่างประเทศ สาขาในต่างประเทศถือเป็นนิติบุคคลเดียวกับสำนักงานใหญ่ การจ่ายดอกเบี้ยให้สาขาเท่ากับเป็นการจ่ายให้สำนักงานใหญ่ในประเทศไทย ดังนั้น ผู้จ่ายจึงไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย และผู้รับไม่มีหน้าที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ เนื่องจากการประกอบกิจการนอกราชอาณาจักร-คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/01147 ลงวันที่ 29 มกราคม 2541

** นิติบุคคลอาจใช้เกณฑ์ทางบัญชีอื่นใดนอกจากเกณฑ์สิทธิเมื่อได้รับอนุมัติจากอธิบดี และเมื่อใช้เกณฑ์ใดแล้วจะต้องถือปฏิบัติตามเกณฑ์นั้นตลอดไป เว้นแต่จะได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงจากอธิบดีกรมสรรพากร

*** คำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 77/2541 ซึ่งในกรณีที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 จะถือว่าผู้เสียภาษีได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงวิธีการคำนวณรายได้จากเกณฑ์สิทธิเป็นเกณฑ์เงินสดจากอธิบดีกรมสรรพากรแล้ว

**** นิติบุคคลไทยหรือนิติบุคคลที่ประกอบกิจการในประเทศไทยจะเสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 1 เฉพาะกรณีที่ผู้จ่ายเงินได้ประเภทดอกเบี้ยเป็นรัฐบาล องค์การของรัฐบาล เทศบาล สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น - ประมวลรัษฎากรมาตรา 69 ทวิ

หรือเนื่องจากการประกอบกิจการไม่ว่าจะได้รับจากแหล่งเงินได้ในที่ใด เพื่อเสียภาษีจากกำไรสุทธิตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้ โดยถือว่าเงินที่ถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายดังกล่าวข้างต้นเป็นเครดิตภาษีของผู้เสียภาษี

อย่างไรก็ตาม กรณีการกู้ยืมเงินแม้สัญญากู้ยืมจะจัดดำเนินการขึ้นในประเทศไทยก็ไม่ถือว่าผู้ให้กู้ประกอบกิจการในประเทศไทย เนื่องจากสาระสำคัญของการกู้ยืมอยู่ที่เงินทุนที่ให้กู้ยืม แต่ถ้าบริษัทต่างประเทศที่ให้กู้ยืมมีสาขาในประเทศไทย แม้การกู้ยืมจะมีได้ผ่านสาขาก็ถือว่าเป็นการประกอบกิจการในประเทศไทยหากสาขาประกอบกิจการให้กู้ยืมเงิน⁴⁸ ยกเว้น กรณีบริษัทต่างประเทศมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย แม้สาขาจะประกอบกิจการให้กู้ยืมเงินก็ไม่ถือว่าเป็นการประกอบกิจการในประเทศไทย เนื่องจากอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ ไม่นำหลักแหล่งตั้งดูความสนใจมาใช้ ดังนั้น หากการกู้ยืมมีได้ผ่านสาขาจะไม่ถือว่าเป็นการประกอบกิจการในประเทศไทย นอกจากนี้ การเปิดบัญชีเงินฝากในประเทศไทยโดยมิได้ประกอบกิจการอื่นใดอีกไม่ถือว่าเป็นการประกอบกิจการในประเทศไทย⁴⁹

อนึ่ง กรณีที่สาขา หรือลูกจ้าง หรือผู้ทำการแทน หรือผู้ทำการติดต่อของนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งก่อให้เกิดเงินได้ในประเทศไทย ทำการส่งเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้รับออกไปให้สำนักงานใหญ่หรือนิติบุคคลต่างประเทศไม่ว่าสาขาในประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งไปชำระแก่สถาบันการเงินที่ให้กู้ยืมเงินนั้นโดยตรง หรือสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศชำระไปก่อนแล้วสาขาในประเทศไทยจึงส่งคืนไปให้สำนักงานใหญ่ เพราะไม่ว่าจะชำระโดยวิธีใดก็เป็นการนำเงินได้ที่ได้จากการประกอบกิจการในประเทศไทยที่เป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยส่งไปชำระให้แก่ผู้ให้กู้ยืมในต่างประเทศ⁵⁰ สาขา หรือลูกจ้าง หรือผู้ทำการแทน หรือผู้ทำการติดต่อของนิติบุคคลต่างประเทศนั้นมีหน้าที่ชำระภาษีเงินได้จากเงินกำไรที่ส่งออกนั้น (profit remittance tax) ในอัตราร้อยละ 10 ของเงินได้ดังกล่าวตามมาตรา 70 ทวิแห่งประมวลรัษฎากร

⁴⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1535/2520

⁴⁹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค.0802/5623 ลงวันที่ 25 มีนาคม 2534

⁵⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 522/2536

นอกจากนี้ กรณีที่สาขาทำการกู้ยืมเงินจากสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศ และส่งดอกเบี้ยออกไปให้สำนักงานใหญ่ในต่างประเทศจะไม่สามารถนำดอกเบี้ยจ่ายดังกล่าวมาเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิได้ เนื่องจากสาขาถือเป็นนิติบุคคลเดียวกับสำนักงานใหญ่ ดังนั้น เท่ากับเป็นรายจ่ายที่จ่ายให้กับตนเองต้องห้ามตามประมวลรัษฎากรมาตรา 65 ตรี (10) และสาขายังมีหน้าที่ต้องชำระภาษีจากดอกเบี้ยจ่ายนั้น โดยถือว่าเป็นการส่งเงินกำไรออกตามมาตรา 70 ทวิแห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งในกรณีนี้ดอกเบี้ยจ่ายจะไม่ถือว่าเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยของสำนักงานใหญ่ ในทางตรงกันข้าม กรณีที่บริษัทต่างประเทศมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย อนุสัญญาภาษีซ้อนกำหนดให้สาขาเสมือนหนึ่งเป็นนิติบุคคลต่างหากจากสำนักงานใหญ่ ดังนั้น เมื่อสาขาในประเทศไทยทำการจ่ายดอกเบี้ยให้กับสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศ สาขามีสิทธินำดอกเบี้ยดังกล่าวมาเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิได้ อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยจ่ายนั้นจะถือว่าเป็นเงินได้ของสำนักงานใหญ่ซึ่งสาขามีหน้าที่ต้องนำส่งภาษีแทนสำนักงานใหญ่ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร⁵¹ โดยให้ประเทศถิ่นที่อยู่ของนิติบุคคลต่างประเทศมีหน้าที่ในการจัดความซ้ำซ้อนทางภาษี ทั้งนี้ กรณีนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งประกอบกิจการในประเทศไทยโดยไม่ผ่านสถานประกอบการถาวรในประเทศไทย หรือกรณีนิติบุคคลต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยจะเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้รับในอัตราร้อยละ 15 และจะมิได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นการจัดเก็บภาษี เว้นแต่กรณีผู้มีเงินได้เป็นสถาบันการเงินซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยหรือมีสถานะเป็นรัฐของประเทศคู่สัญญา

2. ภาษีมูลค่าเพิ่ม

ผู้ประกอบการประเภทบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ดำเนินกิจการขายสินค้าหรือให้บริการจะไม่มีภาระภาษีมูลค่าเพิ่มจากมูลค่าของเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้รับ เนื่องจากการให้กู้ยืมไม่ถือว่าเป็นการขายสินค้าหรือการให้บริการ แต่ถือเป็นกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

⁵¹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค.0811/12982 ลงวันที่ 3 กันยายน 2541

3. ภาษีธุรกิจเฉพาะ (Special Business Tax)

ภาษีธุรกิจเฉพาะ เป็นภาษีที่จัดเก็บจากการประกอบกิจการในราชอาณาจักร โดยเก็บจากการบริโภคหรือการให้บริการเฉพาะอย่าง ในกรณีที่เป็นการขายรับที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะแล้วจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอีก อย่างไรก็ตามหากเป็นรายรับจากกิจการเฉพาะอย่างที่มีใช้กิจการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ หรือเป็นรายรับจากกิจการเฉพาะอย่างที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะแต่กฎหมายกำหนดให้เสียภาษีมูลค่าเพิ่มจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม⁵²

3.1 กรณีบุคคลธรรมดา

บุคคลธรรมดาผู้ประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ และมีรายรับดอกเบี้ยและส่วนลด (ส่วนลดเสียภาษีธุรกิจเฉพาะมิใช่ในฐานะดอกเบี้ย แต่ในฐานะเป็นส่วนลด) จากการประกอบกิจการในประเทศไทยจะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะในอัตราร้อยละ 3.3 ของยอดรายรับ (รวมภาษีท้องถิ่น) ตามเกณฑ์เงินสด ซึ่งการประกอบกิจการโดยปกติ หมายถึง ได้มีการประกอบการดังเช่นที่เคยปฏิบัติมา⁵³ ในกรณีของบุคคลธรรมดาจะต้องเป็นการให้กู้ยืมโดยปกติในทางการค้าและเงินที่ให้กู้ยืมนั้นได้กู้ยืมมาจากบุคคลอื่นแล้วนำไปให้กู้ยืมอีกทอดหนึ่ง⁵⁴ ดังนั้น การนำเงินของตนเองและรวบรวมเงินจากญาติเพื่อนำไปให้คนอื่นกู้ยืม โดยที่บุคคลนั้นมิได้ประกอบอาชีพให้กู้ยืมเงินมาก่อนและเป็นการให้กู้ยืมที่มีได้เคยปฏิบัติมา ไม่เป็นการประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์⁵⁵ รวมทั้งในกรณีที่บุคคลนั้นนำเงินของตนให้บุคคลอื่นกู้ยืมนั้นแม้จะเป็น

⁵² พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 246

ผู้ประกอบการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์จะต้องจดทะเบียนภาษีธุรกิจเฉพาะแม้จะประกอบกิจการเป็นการชั่วคราว เนื่องจากตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีธุรกิจเฉพาะ ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2535 กำหนดหลักเกณฑ์ที่ถือว่าเป็นการประกอบกิจการเป็นการชั่วคราวที่จะได้รับยกเว้นไม่ต้องจดทะเบียนภาษีธุรกิจเฉพาะเฉพาะสถาบันการเงิน

⁵³ คำพิพากษาฎีกาที่ 3417/2529

⁵⁴ คำวินิจฉัยฎีกาที่ 6/2528

การให้กู้ยืมโดยปกติในทางการค้าก็ไม่ใช่การประกอบกิจการโดยปกติเชิงธนาคารพาณิชย์ เว้นแต่จะเป็นการกู้ยืมจากบุคคลอื่นมาให้กู้ต่อ⁵⁶

แม้กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงขอบเขตของดอกเบี้ยเพื่อการจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะไว้ อย่างไรก็ตาม กรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือว่าดอกเบี้ยที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับเนื่องจากการที่ผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อภายในกำหนด⁵⁷ ดอกเบี้ยที่ได้รับจากการที่คู่สัญญาปฏิบัติผิดข้อกำหนดและเงื่อนไขในสัญญา⁵⁸ ดอกเบี้ยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่าซื้อซึ่งผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อ⁵⁹ ดอกเบี้ยจากการผิดนัดชำระหนี้⁶⁰ และดอกเบี้ยจากหนี้มูลละเมิด⁶¹ ไม่ถือเป็นรายรับที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ซึ่งจะเห็นได้ว่ารายรับดอกเบี้ยไม่หมายความรวมถึงเงินได้ที่มิสาระเป็นดอกเบี้ย เช่น เงินได้ที่มิลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ แต่หมายถึงเฉพาะรายรับที่เป็นดอกเบี้ยตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย ได้แก่ ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของรายรับที่เป็นดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน และดอกเบี้ยเงินฝากไม่ถือว่าเป็นรายรับจากการประกอบกิจการโดยปกติเชิง

⁵⁶ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/6000 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 2540

⁵⁷ ศูนย์ศึกษากฎหมายภาษีอากร, สรุปการสัมมนา ภาษีอากรสำหรับธุรกิจการเงิน ธนาคาร บริษัทเงินทุน หลักทรัพย์ เครดิตฟองซิเอร์ ประกันภัย, พิมพ์ครั้งที่ 1, (2533), หน้า 1 ประกอบคำวินิจฉัยภาษีอากรที่ 6/2528

⁵⁸ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/3820 ลงวันที่ 2 มีนาคม 2536

⁵⁹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/5712 ลงวันที่ 10 เมษายน 2539

⁶⁰ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/09014 ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2538

⁶¹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/พ.4274 ลงวันที่ 7 มีนาคม 2537

⁶² คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/26491 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2536

ธนาคารพาณิชย์เนื่องจากการซื้อพันธบัตร หุ้นกู้ หรือนำเงินไปฝากธนาคารของบุคคลธรรมดา นั้น ไม่เข้ากรณีเป็นการประกอบการค้า เนื่องจากมิได้นำผลประโยชน์ที่ได้ไปหาประโยชน์เช่นเดียวกับ สถาบันการเงินจึงไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

3.2 กรณีนิติบุคคล

นิติบุคคลประเภทสถาบันการเงิน^{*} และนิติบุคคลผู้ประกอบการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์จะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะจากรายรับที่เป็นดอกเบี้ย^{**} (ดอกเบี้ยตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย) หรือส่วนลดจากการประกอบกิจการในประเทศไทย^{***} ในอัตราร้อยละ 3.3 (รวมภาษีท้องถิ่น)^{****} โดยจะรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามเกณฑ์เงินสด เว้นแต่จะเลือก

สถาบันการเงิน เช่น ธนาคาร บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ บริษัทประกันชีวิต ไร่รับจำนำ

^{**} กรณีที่มีได้เรียกว่าดอกเบี้ยแต่เรียกชื่ออื่นใด โดยที่แท้จริงแล้วเป็นส่วนหนึ่งของดอกเบี้ย จะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะในฐานะรายรับที่เป็นดอกเบี้ย - คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/16976 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2541 บริษัทกู้ยืมเงินจากบริษัทต่างประเทศเพื่อนำมาให้ลูกค้ากู้ยืมโดยจ่ายดอกเบี้ยให้บริษัทในต่างประเทศ และเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการเงินกู้จากผู้กู้ เพื่อทดแทนค่าใช้จ่ายในการจัดหาเงินกู้ ค่าธรรมเนียมในการจัดหาเงินกู้ซึ่งบริษัทเรียกเก็บจากผู้กู้นอกเหนือจากดอกเบี้ยดังกล่าว ถือเป็นดอกเบี้ยซึ่งต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

^{***} กรณีทำสัญญากู้ยืมกับสาขาของธนาคารไทยในต่างประเทศ และสัญญากู้ยืมได้ทำในต่างประเทศ การให้กู้ยืมของสาขาธนาคารไทยในต่างประเทศเป็นการประกอบกิจการนอกราชอาณาจักร สาขาต่างประเทศของธนาคารไทยไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ - คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/1157 ลงวันที่ 29 มกราคม 2541 - กรณีภาษีธุรกิจเฉพาะมิได้ใช้หลัก World Wide Basis ดังนั้น แม้เป็นรายรับของสาขาซึ่งถือเป็นนิติบุคคลเดียวกันกับสำนักงานใหญ่ก็ไม่ต้องนำรายรับมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

^{****} กรณีที่เป็นดอกเบี้ยตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย ได้แก่ ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยตั๋วเงิน ดอกเบี้ยพันธบัตร ซึ่งนิติบุคคลผู้ประกอบการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ได้รับไม่ถึง

เกณฑ์อื่นทางบัญชีเพื่อรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะโดยได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากร⁶² กรณีดอกเบี้ยที่ได้รับจากตราสารหนี้ ในทางปฏิบัติกรณีที่ผู้เสียภาษีใช้เกณฑ์สิทธิจะรับรู้รายรับดอกเบี้ยจากตราสารหนี้ตามวันที่ถึงกำหนดชำระมิใช่ตามส่วนของระยะเวลา และกรณีที่ผู้เสียภาษีเป็นสถาบันการเงินจะคำนวณฐานรายรับดอกเบี้ยเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามระยะเวลาที่สถาบันการเงินถือตราสารหนี้ แต่จะไม่รวมดอกเบี้ยค้างรับซึ่งแฝงอยู่ในตราสารหนี้ที่ได้รับตราสารนั้นมาซึ่งเป็นต้นทุนในการคำนวณดอกเบี้ย⁶³ และจะต้องจดทะเบียนภาษีธุรกิจเฉพาะวันแต่นิติบุคคลที่ให้กู้ยืมเป็นครั้งคราวที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์จะได้รับยกเว้นไม่ต้องจดทะเบียนภาษีธุรกิจเฉพาะ กรณีของนิติบุคคลกรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือหรือวินิจฉัยว่าการประกอบกิจการโดยปกติ หมายถึง การให้กู้ยืมเพียง 1-2 ครั้งต่อปี⁶⁴ และไม่จำเป็นต้องเป็นการกู้ยืมโดยตรง กรณีที่ทรงรองจ่ายเงินแทนไปโดยได้รับดอกเบี้ยก็ถือเป็นการประกอบธุรกิจโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม กรณีนิติบุคคลนั้นหากมีวัตถุประสงค์ในการให้กู้ยืมและมีการจ่ายเงินค่าสินค้าเกินกว่ามูลค่าสินค้าและเกินกว่าปกติในทางการค้า ซึ่งถือเป็นการให้กู้ยืมเงินโดยไม่มีเหตุอันสมควร ตามคำพิพากษาฎีกาจะถือเป็นการประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์⁶⁵

เป็นรายรับซึ่งต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ และสำหรับดอกเบี้ยเงินกู้ซึ่งนิติบุคคลผู้ประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ได้รับเฉพาะกรณีที่ให้บริษัทในเครือกู้ยืมจะไม่ถือเป็นรายรับซึ่งต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ - คำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 26/2534/ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/พ.03214 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535/ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/12204 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2536/ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/6950 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2539

⁶² คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/1257 ลงวันที่ 29 มกราคม 2541 และ กค. 0811/302 ลงวันที่ 13 มกราคม 2541

⁶³ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือของคณะกรรมการวินิจฉัยภาษีอากรที่ 31/2538 ลงวันที่ 21 กันยายน 2538

⁶⁴ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/7682 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2539

⁶⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 938/2540 กรณีแรกโจทก์โอนเงินค่าสินค้าให้แก่บริษัท ม. เป็นการล่วงหน้าและเมื่อหักกลับกับค่าสินค้าแล้วยังคงมีเงินของโจทก์คงเหลืออยู่ในบัญชีของบริษัท ม. เท่ากับเป็นการโอนเงินค่าสินค้าเกินกว่าปกติในทางการค้า จึงเป็นการให้กู้ยืมเงินโดยไม่มีเหตุอันควรที่จะ

4. อาการเสตมภ์

อาการเสตมภ์เป็นภาวะอาการซึ่งจัดเก็บจากการทำตราสารมีลักษณะต้องตามประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้ (เอกสารที่ต้องเสียอาการเสตมภ์ตามที่ระบุไว้ในบัญชีอัตราอาการเสตมภ์) หมายถึง สัญญาเท่านั้นไม่รวมถึงหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญา⁶⁶ กฎหมายบัญญัติวิธีการเสียภาษีอาการไว้ 3 แบบ คือ โดยการปิดบนตราสาร โดยการชำระเป็นตัวเงิน และโดยการยื่นตราสารให้เจ้าพนักงานประทับเสตมภ์ดู

ผู้ที่มีหน้าที่เสียอาการเสตมภ์ คือ ผู้ที่มีชื่อหรืออยู่ในบัญชีอัตราอาการเสตมภ์ แต่คู่สัญญาอาจจะตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้⁶⁷ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เจ้าพนักงานไม่อาจเก็บอาการเสตมภ์จากผู้ที่มีหน้าที่เสียอาการเสตมภ์ได้ กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะเก็บเงินค่า

ไม่คิดดอกเบี้ยตามมาตรา 65 ทวิ (4) เจ้าพนักงานมีอำนาจประเมินดอกเบี้ยในกรณีนี้ได้ กรณีที่ 2 โจทก์จ่ายเงินทรองล่วงหน้าให้บริษัท ช. บริษัท ป. ห้าง ส. และบริษัท ท. ในการผลิตสินค้าขายให้โจทก์ แต่เนื่องจากนิติบุคคลดังกล่าวผลิตสินค้าขายให้ผู้อื่นด้วย การที่โจทก์จ่ายเงินทรองล่วงหน้าจึงมิใช่การจ่ายค่าสินค้าล่วงหน้า ดังนั้น จึงเข้าลักษณะเป็นการให้กู้ยืมเงินโดยไม่มีเหตุอันสมควร เจ้าพนักงานมีอำนาจประเมินดอกเบี้ยได้ กรณีที่ 3 โจทก์มีวัตถุประสงค์ในการให้กู้ยืมเงิน และได้ให้บริษัท ท. บริษัท ต. และบริษัท พ. กู้ยืมเงิน ตลอดจนการที่โจทก์โอนเงินล่วงหน้าและจ่ายเงินทรองให้แก่นิติบุคคลดังกล่าว จึงเป็นการประกอบกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น การที่โจทก์ประกอบกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ เจ้าพนักงานจึงมีอำนาจประเมินดอกเบี้ยรับที่โจทก์ได้รับจากการโอนเงินเกินกว่าค่าสินค้าให้แก่บริษัท ม. ดอกเบี้ยรับที่โจทก์ได้รับจากการทรองจ่ายเงินให้บริษัท ช. บริษัท ป. ห้าง ส. และบริษัท ท. และดอกเบี้ยรับจากการให้บริษัท ท. และบริษัท ต. กู้ยืมเงิน ยกเว้นบริษัท พ. ซึ่งเป็นบริษัทในเครือเดียวกับโจทก์ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 11/2528 (ปัจจุบันเป็นคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 26/2534) โจทก์จึงมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีการค้าจากรายรับดังกล่าว (ปัจจุบันเป็นภาษีธุรกิจเฉพาะ)

⁶⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 112/2521

⁶⁷ ประมวลรัษฎากรมาตรา 107

อาคารรวมทั้งเงินเพิ่มจากผู้ทรงตราสาร หรือผู้ถือเอาประโยชน์จากตราสารได้^{๑๖} ซึ่งตราสารที่ไม่ได้ปิดอาคารแสดงบัญชีกฎหมายห้ามมิให้นำตราสารนั้นไม่ว่าจะเป็นต้นฉบับ คู่มือฉบับ คู้ฉีก หรือสำเนาตราสารเป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่ง

กรณีผู้ที่มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะต้องเสียอากรแสดงบัญชีหากมีการกระทำตราสารการกู้ยืมเงิน ตราสารการกู้เบิกเงินเกินบัญชี ตราสารการค้ำประกัน^{๑๗} ตราสารการจำนำ ไป

“ประมวลรัษฎากรมาตรา 115

กรณีที่ยังไม่มีการส่งมอบเงินตามสัญญาแล้วก็ยังไม่ต้องเสียอากรแสดงบัญชีแต่อย่างใด เนื่องจากยังไม่สมบูรณ์เป็นสัญญา และกรณีสัญญาเงินกู้ ออกหรือทำโดยมีคู้ฉบับแล้วผู้กู้ซึ่งเป็นผู้จ่ายเงินได้จะต้องเป็นผู้เสียอากรแสดงบัญชีสำหรับคู้ฉบับ

“กรณีที่ธนาคารทำสัญญาค้ำประกันเพื่อลูกค้า ซึ่งโดยปกติจะเป็นคราวละ 1 ปี เมื่อครบกำหนดสัญญาธนาคารจะแจ้งเป็นหนังสือต่ออายุสัญญาค้ำประกันฉบับเดิมต่อไปอีกตามเงื่อนไขเดิมทุกประการ หนังสือต่ออายุสัญญาค้ำประกันเป็นเอกสารที่จำเป็นในการก่อให้เกิดสัญญาค้ำประกันขึ้นใหม่ เนื่องจากเป็นการขยายระยะเวลาการรับผิดชอบ จึงต้องปิดอากรแสดงบัญชีในฐานะสัญญาค้ำประกัน - อาภรณ์ นารัตติกุล ปรีดี บุญยัง วีระชัย ตันติกุล, “สรุปการสัมมนา ภาษีอากรสำหรับธุรกิจการเงิน ธนาคาร บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เครดิตฟองซิเอร์ ประกันภัยฯ”, ศูนย์ศึกษากฎหมายภาษีอากร, 2533, หน้า 55 และคำวินิจฉัยตอบข้อหารือกรมสรรพากรที่ กค. 0811/1771 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2540/ อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/24173 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2538 วินิจฉัยว่าการโอนสิทธิเรียกร้องจากผู้เช่าซื้อคนแรกไปยังบุคคลอื่น โดยมิได้ทำตราสารหรือสัญญาเช่าซื้อขึ้นใหม่ เข้าลักษณะเป็นการแปลงหนี้ใหม่โดยการเปลี่ยนตัวลูกหนี้ จึงไม่ต้องปิดอากรแสดงบัญชีในหนังสือโอนสัญญาเช่าซื้อแต่อย่างใด และคำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/14215 ลงวันที่ 30 กันยายน 2541 ก็วินิจฉัยในแนวทางเดียวกัน ดังนั้น จากคำวินิจฉัยตอบข้อหารือดังกล่าวซึ่งวินิจฉัยว่าการแปลงหนี้ใหม่ไม่ใช่ตราสารที่ต้องปิดอากรแสดงบัญชี เว้นแต่จะได้มีการลงนามในสัญญาฉบับใหม่ ฉะนั้น หากการแปลงหนี้ใหม่ไม่ต้องปิดอากรแสดงบัญชี เหตุใดการต่ออายุสัญญาค้ำประกันซึ่งเป็นการแปลงหนี้ใหม่อย่างหนึ่งกรมสรรพากรจึงมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือแตกต่างไป (สัมภาษณ์อาจารย์พิภพ วีระพงษ์ กรรมการบริษัท ลิงค์ เลเทอร์ส (ประเทศไทย) จำกัด เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2542) ซึ่งผู้เขียนมีความเห็น

หุ้นกู้ หรือพันธบัตรของรัฐบาลที่ขายภายในประเทศ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน เช็ค และใบรับฝากเงินประเภทประจำของธนาคารโดยมีดอกเบี้ย ทั้งนี้ กรณีที่เป็นตราสารที่สร้างขึ้นภายในประเทศไทยให้เสียอากรแสตมป์ภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้ทำตราสารนั้น และหากเป็นตราสารที่สร้างขึ้นนอกประเทศไทยให้เสียอากรแสตมป์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ผู้ทรงตราสารคนแรกในประเทศไทยไทยได้รับตราสารนั้น ดังนั้น หากเป็นสัญญาหรือใบรับรองหนี้ที่สร้างขึ้นในต่างประเทศและมีได้นำสัญญาหรือใบรับรองหนี้นั้นเข้ามาในประเทศไทยแล้วก็จะไม่ต้องเสียอากรแสตมป์แต่ประการใด เนื่องจากไม่อยู่ในบังคับกฎหมายไทย

คล้ายตามความเห็นของท่านอาจารย์พิภพ วีระพงษ์ เนื่องจากการต่ออายุสัญญาค้ำประกันแม้จะเป็นการขยายระยะเวลาการรับประกัน แต่เป็นการแปลงหนี้ใหม่อย่างหนึ่ง เนื่องจากการเปลี่ยนสาระสำคัญของสัญญาเดิมโดยการเปลี่ยนระยะเวลาความรับผิด ดังนั้น การที่กรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือกรณีหลักกฎหมายเดียวกันแต่แตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้มีข้อสงสัยว่าการต่ออายุสัญญาค้ำประกันซึ่งเป็นการแปลงหนี้ใหม่เช่นเดียวกันจะต้องปิดอากรแสตมป์หรือไม่ และผู้เสียภาษีควรจะยึดแนวทางใดในการเสียภาษี กรณีที่เห็นว่าต้องปิดอากรแสตมป์ การโอนสิทธิเรียกร้องหรืออภัยหนึ่งการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนสาระสำคัญของสัญญา เช่น เปลี่ยนตัวลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ ย่อมต้องเสียอากรแสตมป์เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม หากเป็นหนังสือของลูกค้ำที่ขอให้ธนาคารต่ออายุสัญญาค้ำประกันไม่ใช่หนังสือที่ธนาคารแจ้งต่ออายุสัญญาค้ำประกันให้ลูกค้ำจะไม่มีข้อสงสัยว่าต้องเสียอากรแสตมป์หรือไม่ - หนังสือของลูกค้ำที่ขอให้ธนาคารต่ออายุสัญญาค้ำประกันไม่เข้าลักษณะเป็นค้ำประกันธนาคารและลูกค้ำจึงไม่อยู่ในข่ายต้องเสียอากรแสตมป์ - คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/5692 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2539

ใบรับฝากเงินประเภทประจำของธนาคารในปัจจุบันมี 3 แบบ คือ 1. บัตรกำนัลมีดอกเบี้ย กำหนดเวลา 1 ปี โดยจะจ่ายดอกเบี้ยให้ผู้ทรงตามอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 2. บัตรรับฝากชนิดโอนได้และการโอนต้องมีการจดทะเบียนตามแบบที่กำหนด 3. บัตรรับฝากชนิดโอนไม่ได้ ซึ่งเป็นการรับฝากเงินประเภทประจำตามปกติไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ ดังนั้น หากมีการรับฝากเงินโดยใบรับฝากเงินประเภทประจำดังกล่าวธนาคารผู้รับฝากจึงต้องเสียอากรแสตมป์ อย่างไรก็ตามสมุดคู่ฝากไม่ใช่ใบรับเงินฝาก แต่เป็นสมุดอันเป็นเอกสารทางบัญชี

โดยสรุป ผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะถูกจัดเก็บภาษีเงินได้ ภาษีธุรกิจเฉพาะ และ อากรรแสตมป์ ซึ่งจะแตกต่างจากการจัดเก็บภาษีเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ย เงินได้ที่มี ลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ย หมายถึง เงินได้ที่มีสาระของดอกเบี้ยแฝงอยู่ แต่ประมวลรัษฎากร จัดเก็บและรับรู้รายได้ในเงินได้ดังกล่าวแตกต่างจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ย เนื่องจากรูปแบบ สัญญาที่แตกต่างกันของเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกัน

2.3.2 เกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ย

เงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยซึ่งอยู่ในขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ คือ เงินได้ตามสัญญาลิสซิ่ง สัญญาเช่าซื้อ และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายใน การศึกษาเฉพาะเงินได้ตามรูปแบบสัญญาดังกล่าว เนื่องจากรูปแบบสัญญาดังกล่าวเป็นทางเลือก ในการจัดหาเงินทุนที่มีความสำคัญต่อการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของ สัญญาคล้ายคลึงกัน ตลอดจนมีสาระของสัญญาลักษณะเดียวกับสัญญาที่ก่อให้เกิดเงินได้ ประเภทดอกเบี้ย

2.3.2.1 สัญญาลิสซิ่ง

ประมวลรัษฎากรกำหนดประเภทและลักษณะการประกอบกิจการซึ่งเป็นการให้เช่า ทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 34/2534 กำหนดลักษณะการให้เช่าทรัพย์สิน แบบลิสซิ่ง หมายความว่า การให้เช่าทรัพย์สินที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ให้เช่าเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนที่ได้รับชำระแล้ว ไม่ต่ำกว่า 60 ล้านบาท และเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มซึ่งต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ตามมาตรา 82/3

(2) ผู้เช่าเป็นนิติบุคคล

(3) กำหนดเวลาเช่าต้องมีระยะเวลาตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป เว้นแต่ทรัพย์สินที่ให้เช่าเป็น ทรัพย์สินที่ผู้ให้เช่ายืมมาจากผู้เช่ารายอื่นระยะเวลาในการเช่าอาจไม่ถึง 3 ปีก็ได้

ดังนั้น ในทางภาษีอากรการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง คือ การให้เช่าทรัพย์สินที่มี ลักษณะต้องตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 34/2534 ดังกล่าว

นอกจากนี้ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรทำการวินิจฉัยว่าการให้เช่าทรัพย์สินแบบลีสซิ่งเป็นการเช่าทรัพย์สิน⁶⁹ ดังนั้น การให้เช่าทรัพย์สินแบบลีสซิ่งตามหลักเกณฑ์ทางภาษีอากรจึงเป็นการเช่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นสัญญาเช่าทรัพย์สินซึ่งส่วนมากจะเป็นทรัพย์สินประเภททุนและเป็นสังหาริมทรัพย์ โดยผู้เช่าเป็นผู้เลือกทรัพย์สินและผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายเอง และผู้ให้เช่าจะเป็นผู้ชำระราคาและเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ในขณะที่ผู้เช่ามีสิทธิครอบครองและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินด้วยการชำระค่าเช่าตามระยะเวลาที่ตกลงกัน เมื่อสิ้นสุดสัญญาผู้เช่ามีสิทธิเลือกที่จะขอซื้อทรัพย์สินที่เช่าเป็นกรรมสิทธิ์ของตน หรือทำสัญญาเช่าต่อ หรือส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าก็ได้ตามแต่จะตกลงกัน⁷⁰ นอกจากนี้ ประเภทของทรัพย์สินที่ให้เช่าจะไม่รวมถึงอุปกรณ์สินค้าที่ใช้สอยเป็นการส่วนตัวของผู้เช่าหรือในครอบครัวของผู้เช่า ตลอดจนผู้ให้เช่าและผู้เช่าจะต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคลเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้เช่าจะต้องเป็นนิติบุคคลที่อยู่ในรูปบริษัทที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจประเภทนี้เป็นการเฉพาะ จึงทำให้ลีสซิ่งต่างไปจากการเช่าทรัพย์สินโดยทั่วไป ซึ่งสามารถแบ่งแยกประเภทของสัญญาลีสซิ่งตามลักษณะการดำเนินงานออกเป็น

1. สัญญาเช่าดำเนินงาน (Operating Lease) เป็นการเช่าที่มีลักษณะแทนเดียวกับการเช่าธรรมดา โดยเป็นการเช่าในระยะสั้น ทรัพย์สินที่ให้เช่าโดยปกติเป็นทรัพย์สินที่ซื้อขายคล่องและมีอายุการใช้งานสั้น นอกจากนี้ ผู้ให้เช่าจะเป็นผู้รับผิดชอบในความชำรุดเสียหายของทรัพย์สินที่ให้เช่า

2. สัญญาเช่าการเงิน (Financial Lease) หมายถึง สัญญาเช่าที่โอนส่วนใหญ่ของความเสี่ยงและผลตอบแทนทั้งหมดไปให้ผู้ครอบครอง” ทั้งนี้ อาจมีหรือไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ไป

⁶⁹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/7035 ลงวันที่ 27 เมษายน 2537/กค. 0802/พ. 10617 ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2533

⁷⁰ หม่อมหลวงสดาทิพย์ เทวกุล, “ธุรกิจลีสซิ่ง”, (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25311), หน้า 5-6

จริง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นสัญญาที่ผู้ให้เช่าให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้เช่า เพื่อให้สามารถมีทรัพย์สินมาใช้ตามที่ผู้เช่าต้องการ ดังนั้น ผู้เช่าจะเป็นผู้เลือกประเภท ขนาดของทรัพย์สิน และผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายทรัพย์สินเอง และแจ้งความประสงค์ไปยังบริษัทผู้ให้เช่า เมื่อผู้เช่าและผู้ให้เช่าตกลงเงื่อนไขต่าง ๆ ในการเช่าแล้ว ผู้ให้เช่าจะทำการซื้อทรัพย์สินนั้นจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย หลังจากนั้นจึงนำทรัพย์สินดังกล่าวมาให้เช่า ดังนั้น ลิขสิทธิ์ในกรณีนี้จึงเป็นการเช่าที่แตกต่างไปจากการเช่าธรรมดา และผู้เช่าจะต้องเป็นผู้บำรุงรักษาทรัพย์สินที่เช่าตลอดจนประกันภัยในทรัพย์สินที่เช่า นอกจากนี้ ทรัพย์สินที่ให้เช่าโดยปกติจะเป็นทรัพย์สินที่มีอายุการใช้งานยาวกว่าทรัพย์สินที่ให้เช่าแบบการเช่าดำเนินงาน โดยจะเป็นการเช่าตลอดอายุการใช้งานของทรัพย์สินและผู้ให้เช่าจะได้รับค่าเช่าคุ้มกับทุนที่ลงไปจากผู้เช่าเพียงรายเดียว ซึ่งผู้ให้เช่าจะคิดราคาค่าเช่าจากราคาทรัพย์สินบวกด้วยกำไรและดอกเบี้ยและแบ่งเฉลี่ยค่าเช่าดังกล่าวออกเป็นรายเดือน โดยหลักการคำนวณค่าเช่านั้นจะกำหนดให้มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าเท่ากับราคาขายในปัจจุบันของทรัพย์สินนั้น ซึ่งมูลค่าปัจจุบันของค่าเช่า คือ ผลรวมของค่าเช่าในแต่ละเดือน ลดทอนด้วยอัตราดอกเบี้ยตามวิธีดอกเบี้ยทบต้น (compound interest method)

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการเช่าแบบลิขสิทธิ์ประเภทใดจะเป็นการเช่าทางการเงินตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 29 เรื่องการบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว คือ

- ก) เป็นสัญญาเช่าระยะยาวที่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าไปยังผู้เช่า
- ข) เป็นสัญญาเช่าระยะยาวที่ผู้เช่ามีสิทธิ์ที่จะซื้อทรัพย์สินที่เช่าในราคาต่ำกว่าราคายุติธรรม (ราคายุติธรรม หมายถึง จำนวนเงินซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนทรัพย์สินอย่างหนึ่งระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่มีความรอบรู้และเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกันโดยมีความเป็นอิสระและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน ซึ่งคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีมีความเห็นว่าราคาที่มีสิทธิ์เลือกที่จะซื้อทรัพย์สินที่เช่าที่มีราคาเท่ากับหรือน้อยกว่าร้อยละ 5 ของราคายุติธรรมโดยประมาณของทรัพย์สิน ณ วันเริ่มต้นของสัญญาเช่าถือได้ว่าเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคายุติธรรม) ณ วันที่มีสิทธิ์ โดยราคานั้นเป็นราคาที่ทำให้แน่ใจได้ว่าผู้เช่าจะใช้สิทธิ์ซื้อแน่นอน
- ค) อายุการเช่ามากกว่าหรือเท่ากับ 75% ของอายุการใช้งานทางเศรษฐกิจของทรัพย์สิน
- ง) มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำคำนวณ ณ วันเริ่มทำสัญญาโดยไม่รวมค่าใช้จ่ายในการจัดการทรัพย์สินต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 90% ของมูลค่าอันเที่ยงธรรมของทรัพย์สินที่เช่า

” แถลงการณ์มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 29 เรื่องการบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว

นอกจากนี้ ค่าเช่าตามสัญญาเช่าทางการเงินยังเป็นค่าเช่าที่มีลักษณะของดอกเบี้ยในทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากมิได้เกิดจากการที่บุคคลหนึ่งเช่าทรัพย์สินจากอีกบุคคลหนึ่งโดยมีจุดประสงค์เพียงเพื่อใช้สอยทรัพย์สิน แต่มีลักษณะของการมุ่งที่จะได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หรือการใช้สอยทรัพย์สินในลักษณะเจ้าของทรัพย์สิน เนื่องจากผู้เช่าเป็นผู้ใช้สอยและครอบครองทรัพย์สินนั้นเกือบตลอดอายุการใช้งาน รวมไปถึงมีสิทธิที่จะซื้อทรัพย์สินนั้นได้เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาเช่าในราคาที่ต่ำ ดังนั้น เท่ากับผู้ให้เช่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินที่ให้เช่าตามกฎหมาย (legal owner) แต่ผู้เช่าจะเป็นเจ้าของตามความเป็นจริงในทางเศรษฐกิจ (economic owner) ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์รับรู้รายได้ค่าเช่าดังกล่าวในลักษณะของดอกเบี้ย เนื่องจากค่าเช่าดังกล่าวเกิดจากการที่ผู้ให้เช่าให้ผู้เช่ายืมปัจจัยทุนของตนเพื่อซื้อทรัพย์สิน มากกว่าที่จะเป็นการที่ผู้ให้เช่านำทรัพย์สินออกให้บุคคลอื่นเช่าเพื่อค่าเช่า ดังนั้น ค่าเช่าดังกล่าวจึงมิใช่ค่าเช่าทางเศรษฐศาสตร์แต่เป็นดอกเบี้ยทางเศรษฐศาสตร์ และหลักเกณฑ์ทางการเงิน ตลอดจนหลักการบัญชีรับรู้รายได้ค่าเช่าดังกล่าวในลักษณะของดอกเบี้ยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี เนื่องจากค่าลิขสิทธิ์ซึ่งประกอบด้วย ต้นทุนของทรัพย์สินที่นำมาให้เช่าแบบลิขสิทธิ์ (ราคาของทรัพย์สินจากโรงงานหรือผู้ผลิตรวมกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าประกันภัย ค่าบริการ ค่าภาษี) บวกกับกำไรและดอกเบี้ยซึ่งคำนวณตามระยะเวลาเช่า ดังนั้น ตามหลักเศรษฐศาสตร์ หลักการเงิน และหลักการบัญชีไม่ถือว่าค่าลิขสิทธิ์ทั้งจำนวนเป็นดอกเบี้ย แต่ปัจจุบันกรมสรรพากรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ทั้งจำนวนเป็นเงินได้ประเภทค่าเช่า หรือค่าตอบแทนจากการใช้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นตามมาตรา 40 (5)⁷² และจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม⁷³ เนื่องจากรูปแบบสัญญา

⁷² มาตรา 40 (5) "เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้เนื่องจาก (ก) การให้เช่าทรัพย์สิน (ข) การผิดสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน (ค) การผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ซึ่งผู้ขายได้รับคืนทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้น โดยไม่ต้องคืนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว

ในกรณี (ก) ถ้าเจ้าพนักงานประเมินมีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้มีเงินได้แสดงเงินได้ต่ำไปไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินเงินได้นั้นตามจำนวนเงินที่ทรัพย์สินนั้นสมควรให้เช่าได้ตามปกติ และให้ถือว่าจำนวนเงินที่ประเมินนี้เป็นเงินได้

ทางกฎหมายของค่าลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นรูปแบบสัญญาเช่า ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลถึงการใช้สิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ็อน โดยเหตุที่ค่าลิขสิทธิ์ตามอนุสัญญาภาษีซ็อนแล้วจะถือเป็นค่าลิขสิทธิ์หรือกำไรจากธุรกิจ ซึ่งหากเป็นดอกเบี้ยตามข้อบทดอกเบี้ยแล้วจะได้รับการบรรเทาภาระภาษีซ็อนที่แตกต่างกัน

เกณฑ์การจัดเก็บภาษีสัญญาลิขสิทธิ์

1. ภาษีเงินได้

ผู้ประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิขสิทธิ์ซึ่งจะรับรู้รายได้ค่าลิขสิทธิ์ตามเกณฑ์สิทธิ โดยไม่มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่าย⁷⁴ (กรณีผู้ประกอบการเป็นนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยหรือถือว่าประกอบกิจการในประเทศไทยจะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากค่าลิขสิทธิ์ทั้งจำนวนในอัตราร้อยละ 15)⁷⁵ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้เช่าจะต้องนำเงินได้ที่ได้รับมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 30 จากกำไรสุทธิที่ได้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการ และในการคำนวณกำไรสุทธินั้น เนื่องจากการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิขสิทธิ์เป็นการให้บริการประเภทที่มีทรัพย์สินที่ให้เช่าคงเหลืออยู่ในบัญชี รายจ่ายที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินนั้นจะถือเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน (capital expenditure) อย่างไรก็ตาม

พึงประเมินของผู้มีเงินได้ ในกรณีนี้จะอุทธรณ์การประเมินก็ได้ ทั้งนี้ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ตามส่วน 2 หมวด 2 ลักษณะ 2 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณี (ข) (ค) ให้ถือว่าเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้วแต่วันทำสัญญาจนถึงวันผิดสัญญาทั้งสิ้นเป็นเงินได้พึงประเมินของปีที่มีการผิดสัญญานั้น”

⁷⁴ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/7035 ลงวันที่ 27 เมษายน 2537 และกค. 0802/พ. 22380 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2537/ กค. 0802/พ. 04130 ลงวันที่ 10 มีนาคม 2538 และกค. 0802/พ. 8119 ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2540

* กรณีผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิขสิทธิ์ผู้ประกอบการให้เช่าจะต้องอยู่ในรูปนิติบุคคลเท่านั้น ดัง นั้น ผู้เขียนจึงไม่พิจารณาภาระภาษีของบุคคลธรรมดา

⁷⁴ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/พ.8119 ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2540

⁷⁵ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811 (กม) /853 ลงวันที่ 1 กันยายน 2540

ผู้ให้เช่ามีสิทธิหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาจากทรัพย์สินที่ให้เช่าได้ และคงเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกำไรสุทธิที่เหลืออยู่ตามหลักการจับคู่รายได้และรายจ่าย (matching cost and revenues principle) ในการหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาผู้ให้เช่าจะเลือกใช้วิธีการทางบัญชีวิธีใดก็ได้ กรณีที่เลือกใช้วิธีการทางบัญชีวิธีใดแล้วจะต้องใช้วิธีนั้นตลอดอายุการใช้งานของทรัพย์สิน และห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงเว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากร อย่างไรก็ตามการหักค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาทรัพย์สินนั้นจะหักจนหมดมูลค่าของทรัพย์สินนั้นไม่ได้ (อย่างน้อยต้องเหลือไว้ 1 บาท)

นอกจากนี้ กรณีทรัพย์สินที่ให้เช่าแบบลิสซิ่งเป็นรถยนต์โดยสารที่มีที่นั่งไม่เกิน 10 คน หรือรถยนต์นั่งแล้วเดิมตามพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 294 ผู้ให้เช่าจะหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาจากมูลค่าต้นทุนได้ไม่เกิน 1 ล้านบาทเท่านั้น และสำหรับมูลค่าต้นทุนส่วนที่เกิน 1 ล้านบาทนั้นต้องห้ามมิให้นำมาหักเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิของกิจการเนื่องจากถือเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน ซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งจึงเป็นมูลเหตุให้มีการออกพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 315 อนุญาตให้ผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งสามารถนำมูลค่าต้นทุนส่วนที่เหลือจากการหักค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาส่วนที่เกิน 1 ล้านบาทมาหักเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิของกิจการได้

เนื่องจากการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งทรัพย์สินที่ให้เช่าเป็นทรัพย์สินอื่นซึ่งโดยสภาพของทรัพย์สินนั้นสึกหรอหรือเสื่อมราคาได้นอกจากที่ดินและสินค้า ซึ่งกฎหมายกำหนดให้หักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาได้ไม่เกินอัตราร้อยละ 20 ของมูลค่าทรัพย์สินในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี อย่างไรก็ตามหากการหักค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาโดยวิธีการทางบัญชีที่กรมสรรพากรยอมรับวิธีใดส่งผลให้การหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาในบางปีเกินอัตราที่กำหนด แต่ระยะเวลาในการหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาไม่น้อยกว่า 5 ปี (100 หารอัตราร้อยละ 20 ตามที่กฎหมายกำหนด) ผู้ให้เช่าก็สามารถใช้วิธีการทางบัญชีนั้นได้-พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 145

พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 315 กำหนดให้มูลค่าต้นทุนของทรัพย์สินประเภทรถยนต์นั่ง และรถยนต์โดยสารที่มีที่นั่งไม่เกิน 10 คน ตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิตเฉพาะส่วนที่เกินกว่าคันละ 1 ล้านบาท ต้องห้ามมิให้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิ ยกเว้นเป็น

กรณีผู้ประกอบการให้เข้าทรัพย์สินแบบลิสซึ่งเป็นนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศนอร์เวย์ และประเทศเกาหลี ค่าลิสซึ่งสำหรับประเทศดังกล่าวจะถือเป็นกำไรจากธุรกิจ ดังนั้น หากนิติบุคคลต่างประเทศมีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยจะต้องนำค่าลิสซึ่งที่ได้รับไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกำไรสุทธิ ตามข้อบทกำไรจากธุรกิจที่ให้ประเทศแหล่งเงินได้เป็นผู้จัดเก็บภาษีเงินได้ที่เกิดขึ้นตามกฎหมายภายในและให้ประเทศถิ่นที่อยู่มีหน้าที่ในการจัดภาษีซ้อน แต่กรณีนิติบุคคลต่างประเทศมีถิ่นที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นค่าลิสซึ่งจะไม่ถือว่าเป็นกำไรจากธุรกิจ เนื่องจากอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ค่าลิสซึ่งถือเป็นเงินได้อื่น ๆ ตามข้อ 20 ซึ่งกำหนดให้ประเทศไทยอันเป็นประเทศแหล่งเงินได้เป็นผู้จัดเก็บภาษีเงินได้จากค่าลิสซึ่งนั้น ดังนั้น นิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นจะมีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยหรือไม่ก็ตามต้องเสียภาษีเงินได้จากค่า ลิสซึ่งที่ได้รับในประเทศไทย นอกจากนี้ กรณีนิติบุคคลต่างประเทศมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยดังกล่าวมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย เนื่องจากค่าลิสซึ่งถือเป็นกำไรจากธุรกิจ ดังนั้น นิติบุคคลต่างประเทศจะไม่มีภาระภาษีในประเทศไทยทั้งจำนวน ยกเว้น กรณีนิติบุคคลต่างประเทศมีถิ่นที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่น ค่าลิสซึ่งถือเป็นเงินได้อื่น ๆ ตามข้อ 20 ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น นิติบุคคลต่างประเทศจะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในค่าลิสซึ่งทั้งจำนวนโดยไม่มีสิทธิหักค่าใช้จ่าย ค่าสึกหรอ หรือค่าเสื่อมราคาจากทรัพย์สินที่ให้เข้า

รายจ่ายจากการซื้อหรือเช่าซื้อรถยนต์ดังกล่าวไว้เพื่อเป็นสินค้า หรือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจให้เช่ารถยนต์มีรถยนต์ดังกล่าวไว้เพื่อการให้เช่า เฉพาะมูลค่าต้นทุนส่วนที่เหลือจากการหักค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาตามมาตรา 65 ทวิ (2)

* อนุสัญญาภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ประเทศนอร์เวย์ ประเทศเกาหลี ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเดนมาร์ค ประเทศอิตาลี ประเทศโปแลนด์ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศเบลเยียม ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศเยอรมัน ค่าลิสซึ่งจะถือว่าเป็นกำไรจากธุรกิจ

กรณีผู้ประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งเป็นนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มิอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยในบางประเทศ เช่น ประเทศจีน ประเทศอิสลามปากีสถาน และประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น ค่าลิสซิ่งจะถือว่าเป็นค่าสิทธิ โดยเป็นสิทธิในการใช้อุปกรณ์ทางอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้น หากนิติบุคคลต่างประเทศมีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยแล้ว ตามข้อบท 12 ค่าสิทธิ วรรค 4 กำหนดให้นำข้อบท 7 กำไรจากธุรกิจมาใช้บังคับแทน ดังนั้น นิติบุคคลต่างประเทศจะต้องนำค่าลิสซิ่งที่ได้รับไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกำไรสุทธิตามข้อบทกำไรจากธุรกิจ แต่กรณีที่นิติบุคคลต่างประเทศไม่มีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยหรือมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ประเทศไทยจะจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากค่าสิทธิดังกล่าวได้ไม่เกินอัตราร้อยละ 15 ยกเว้นประเทศอิสลามปากีสถานให้จัดเก็บได้ไม่เกินอัตราร้อยละ 20 โดยให้ประเทศถิ่นที่อยู่มีหน้าที่ในการจัดภาษีซ้อน

2. ภาษีมูลค่าเพิ่ม

ภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นภาษีที่จัดเก็บจากการขายสินค้าและและการบริการส่วนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละขั้นตอนการผลิต การจำหน่าย หรือการให้บริการ ธุรกิจลิสซิ่งเป็นกิจการให้บริการซึ่งอยู่ในขอบเขตที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม และต้องจดทะเบียนเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้น ผู้ประกอบการจะต้องเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0** ของมูลค่าค่าเช่าทั้งสิ้น

อนุสัญญาภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ประเทศอิสลามปากีสถาน ประเทศฟินแลนด์ ประเทศมาเลเซีย ประเทศเวียดนาม ประเทศออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสวีเดน ประเทศฮังการี ประเทศแคนาดา ประเทศศรีลังกา และประเทศอินเดีย ค่าลิสซิ่งจะถือว่าเป็นค่าสิทธิ

** อัตรากำไรมูลค่าเพิ่มที่เรียกเก็บจากผู้เช่าทรัพย์สิน หรือผู้เช่าซื้อ หรือผู้ซื้อผ่อนชำระจะแบ่งเป็น 2 อัตรา คือ อัตราภาษีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 7.0 ซึ่งมีผลบังคับใช้ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2535 - วันที่ 15 สิงหาคม 2540 (พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 236) และระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2542 - วันที่ 31 มีนาคม 2544 (พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 353) และอัตรากำไรมูลค่าเพิ่มร้อยละ 10.0 ซึ่งมีผลบังคับใช้ระหว่างวันที่ 16 สิงหาคม 2540 - 31 มีนาคม 2542 (พระราชกฤษฎีกาฉบับ

จากผู้เช่า (ค่าเช่า ประกอบด้วยมูลค่าทุนของสินค้า ดอกเบี้ย กำไร และค่าใช้จ่ายอื่นใด) (ภาษีขาย) และมีหน้าที่นำส่งภาษีเฉพาะส่วนที่เกินจากภาษีมูลค่าเพิ่มที่ธุรกิจลิขสิทธิ์ซึ่งได้เสียไปในการซื้อเครื่อง

ที่ 309) และระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2544 เป็นต้นไป (พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 353) นอกจากนี้ระหว่างวันที่ 16 สิงหาคม - วันที่ 31 มีนาคม 2542 ที่มีการประกาศใช้อัตราภาษีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 10.0 กรมสรรพากรได้ประกาศผ่อนผันให้การขายสินค้าหรือการบริการบางประเภทสามารถขอรับสิทธิการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 ต่อไปได้อีกเป็นระยะเวลาไม่เกินกว่าอายุสัญญาการขายสินค้าหรือการให้บริการ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินวันที่ 15 สิงหาคม 2542 โดยจะต้องยื่นขอรับสิทธิภายในวันที่ 10 กันยายน 2540 ซึ่งกิจการลิขสิทธิ์ เช่าซื้อ และซื้อขายผ่อนชำระอยู่ในเงื่อนไขที่จะขอรับสิทธิเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 ได้ หากเป็นการทำสัญญาลิขสิทธิ์ หรือสัญญาเช่าซื้อ หรือสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ก่อนวันที่ 15 สิงหาคม 2540 และได้มีการชำระค่าบริการหรือค้างงวดบางส่วนก่อนวันที่ 15 สิงหาคม 2540 ดังนั้น หากผู้ประกอบการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศกรมสรรพากรดังกล่าวกำหนดและได้ยื่นขอรับสิทธิเสียภาษีในอัตราร้อยละ 7.0 ไว้แล้ว ก่อนวันที่ 10 กันยายน 2540 ก็สามารถเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้เช่าในอัตราร้อยละ 7.0 ต่อไปได้จนกว่าจะสิ้นสุดสัญญาแต่ไม่เกินวันที่ 15 สิงหาคม 2542 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 353 เปลี่ยนแปลงอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 10.0 เป็นร้อยละ 7.0 ซึ่งมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 1 เมษายน 2542 - วันที่ 31 มีนาคม 2544 ดังนั้น กรณีสัญญาลิขสิทธิ์ สัญญาเช่าซื้อ หรือสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ซึ่งมีอายุสัญญาเกินกว่าวันที่ 15 สิงหาคม 2542 ผู้ประกอบการสามารถเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 จากผู้บริโภคต่อไปได้ ทั้งนี้ ไม่เกินวันที่ 31 มีนาคม 2544 (เนื่องจากสัญญาให้เช่าทรัพย์สินแบบลิขสิทธิ์เป็นการให้บริการความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดเมื่อมีการชำระราคาในแต่ละงวด และสัญญาเช่าซื้อหรือสัญญาซื้อขายผ่อนชำระซึ่งมีอายุสัญญาเกินกว่า 1 รอบระยะเวลาบัญชี ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดขึ้นเมื่อถึงกำหนดการชำระราคาในแต่ละงวด ดังนั้น แม้จะเป็นการทำสัญญาในขณะที่มีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 10.0 แต่มีความรับผิดชอบในการเสียภาษีในขณะที่มีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 ผู้บริโภคย่อมไม่ได้รับประโยชน์) และสำหรับสัญญาลิขสิทธิ์ สัญญาเช่าซื้อ หรือสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ซึ่งทำขึ้นหลังวันที่ 1 เมษายน 2542 ผู้ประกอบการจะเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้บริโภคได้ในอัตราร้อยละ 7.0 และหลังจากวันที่ 1 เมษายน 2544 ผู้ประกอบการจะต้องเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 10.0 ตามที่กฎหมายกำหนด

จักร หรืออุปกรณ์ (ภาษีซื้อ) (ไม่ว่าจะเป็นการนำเข้าเครื่องจักรหรืออุปกรณ์มาจากต่างประเทศหรือจัดหาจากผู้ผลิตในราชอาณาจักร) อย่างไรก็ตาม ภาษีซื้อซึ่งธุรกิจลิขสิทธิ์ได้เสียไปนั้น แม้จะเป็นภาษีซื้อจากรถยนต์นั่งหรือรถยนต์โดยสารที่มีที่นั่งไม่เกิน 10 คน ธุรกิจลิขสิทธิ์สามารถนำภาษีซื้อดังกล่าวไปหักออกจากภาษีขายได้ เนื่องจากการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิขสิทธิ์ ผู้ให้เช่าจะเป็นผู้จัดหาทรัพย์สินตามที่ต้องการมาให้เช่า จึงเป็นการให้บริการเช่ารถยนต์ดังกล่าวของตนเองโดยตรงซึ่งไม่ถือเป็นภาษีซื้อต้องห้ามตามมาตรา 82/5 (6) แห่งประมวลรัษฎากร⁷⁶

ผู้ประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิขสิทธิ์จะมีความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์เงินสด ดังนั้น จะมีภาระภาษีมูลค่าเพิ่มเมื่อได้รับชำระค่าลิขสิทธิ์ เว้นแต่ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ให้เช่าจะได้ออกใบกำกับภาษีหรือได้ให้บริการเช่าไม่ว่าโดยตนเองหรือโดยบุคคลอื่น ผู้ประกอบการจะมีความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มก่อนที่จะได้รับชำระค่าบริการ⁷⁷

นอกจากนี้ กรณีเป็นการเช่าจากผู้ประกอบการในต่างประเทศ (cross border lease) ผู้เช่าจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม 2 ครั้ง (double VAT) ครั้งแรกในการนำสินค้าเข้า เนื่องจากการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งทรัพย์สินที่ให้เช่าถือเป็นการขาย⁷⁸ ดังนั้น กรณีให้ผู้เช่าเป็นนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ผู้นำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรมีหน้าที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มแทนผู้ประกอบการที่อยู่นอกราชอาณาจักรในอัตราร้อยละ 7.0 ของราคาซี.ไอ. เอฟ. บวกด้วยอากรขาเข้า ภาษีสรรพสามิต ภาษีอื่น ๆ และค่าธรรมเนียม (ถ้ามี) ซึ่งโดยทั่วไปผู้นำเข้าสินค้าจะเป็นผู้เช่าทรัพย์สินนั้น ดังนั้น ภาษีมูลค่าเพิ่มที่เสียไปในการนำเข้าสินค้าจึงถือเป็นภาษีซื้อที่ต้องนำมาหักออกจากภาษีมูลค่าเพิ่มที่ผู้ให้เช่าเรียกเก็บจากผู้เช่าในค่าเช่าทั้งจำนวน และครั้งที่สองในการส่งค่าเช่าออกไปให้ผู้ประกอบการในต่างประเทศซึ่งถือเป็นการชำระค่าบริการ เป็นกรณีการให้บริการในต่างประเทศและมีการให้บริการนั้นในราชอาณาจักรซึ่งต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 (ภาษีขาย) ของค่าลิขสิทธิ์ที่ชำระให้แก่ผู้ประกอบการในต่าง

⁷⁶ ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม ฉบับที่ 42

⁷⁷ ประมวลรัษฎากรมาตรา 78/1 (1)

⁷⁸ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/พ.2596 ลงวันที่ 23 กันยายน 2539 และกค.

ประเทศ⁷⁹ โดยผู้เช่ามีหน้าที่นำส่งเฉพาะภาษีมูลค่าเพิ่มส่วนที่เกินกว่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ได้เสียไปแล้ว ในการนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ให้เช่า (ภาษีซื้อ) ดังนั้น ภาระภาษีมูลค่าเพิ่มจากการเช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งทั้งหมดจึงตกอยู่กับผู้เช่าซึ่งเป็นผู้บริโภคทรัพย์สินที่เช่า

3. อาการเสดตมบี

ผู้ประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งจะไม่มีภาระอาการเสดตมบี เนื่องจาก สัญญาลิสซิ่งมิใช่ตราสารที่กฎหมายกำหนดให้เสียอาการเสดตมบี

4. ภาษีธุรกิจเฉพาะ

การประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งผู้ประกอบการไม่มีหน้าที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะเนื่องจากค่าลิสซิ่งไม่ถือเป็นรายรับที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

2.3.2.2 สัญญาซื้อขายผ่อนชำระ

สัญญาซื้อขายผ่อนชำระ^{*} หรือสัญญาซื้อขายเงินผ่อน หมายถึง สัญญาซื้อขาย ซึ่งคู่สัญญาตกลงกันว่า ผู้ซื้อจะผ่อนชำระราคาให้ผู้ขายเป็นงวด ๆ โดยไม่ชำระราคาเป็นเงินงวดเดียว⁸⁰ และเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดอย่างหนึ่ง กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายจึงโอนไปยัง

⁷⁹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811(กม)/863 ลงวันที่ 1 กันยายน 2540/ กค. 0811 (กม)/853 ลงวันที่ 1 กันยายน 2540

* สัญญาซื้อขายผ่อนชำระเป็นสัญญาซื้อขายเงินเชื่ออย่างหนึ่ง เพราะมิใช่การซื้อขายที่ผู้ซื้อจะต้องชำระราคาค่าทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายเป็นเงินสดทันที แต่ต่างกันว่าสัญญาซื้อขายเงินเชื่ออาจมีการตกลงชำระราคาค่าทรัพย์สินเป็นเงินงวดเดียวก็ได้ แต่สัญญาซื้อขายผ่อนชำระจะต้องมีการชำระราคาเป็นงวด ๆ

ผู้ซื้อเมื่อได้ตกลงทำสัญญากัน แม้ว่าการชำระราคาจะยังไม่เสร็จสิ้น วันแต่จะมีเงื่อนไขบังคับก่อน หรือเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นในการโอนกรรมสิทธิ์ ทั้งนี้ ในการชำระราคาเป็นงวด ๆ โดยที่ค้างงวดก่อน ชำระจะมีดอกเบี้ยยแฝงอยู่ซึ่งผู้ขายมิได้แยกออกมาให้เห็นชัดเจนแต่จะสามารถคำนวณได้โดยใช้ สูตรทางการเงิน ดอกเบี้ยแฝงดังกล่าวเป็นดอกเบี้ยตามหลักเกณฑ์ทางการเงินและหลัก เศรษฐศาสตร์ เนื่องจากเป็นค่าตอบแทนจากการที่ผู้ขายให้ผู้ซื้อใช้ยืมเงินของตนในการซื้อ ทรัพย์สิน โดยเหตุที่ผู้ซื้อได้ครอบครองและใช้สอยทรัพย์สินที่ซื้อขายอย่างเป็นเจ้าของนับแต่ทำ การซื้อขายกันแม้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะยังไม่โอน

อนึ่ง หลักเกณฑ์ทางภาษีจะรับรู้รายได้จากการซื้อขายผ่อนชำระเพื่อเสียภาษี สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ หลักการเงิน และหลักการบัญชี กล่าวคือ การซื้อขาย ผ่อนชำระ ผู้ขายจะมีเงินได้ 2 ส่วน คือ กำไรจากการขายทรัพย์สินและดอกเบี้ย ซึ่งประมวล รัษฎากรจะจัดเก็บภาษีเงินได้จากการผ่อนชำระเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) และจัดเก็บภาษี ดอกเบี้ยแฝงจากการซื้อขายผ่อนชำระเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยตาม มาตรา 40 (4) (ก) ในกรณีที่ผู้ซื้อเงินได้เป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศและมีได้ ประกอบกิจการในประเทศไทย^{๑๐} อย่างไรก็ตาม กรณีที่มีการผิดสัญญาซื้อขายผ่อนชำระและผู้ขาย ได้รับทรัพย์สินที่ซื้อขายคืนโดยไม่ต้องคืนเงินค่างวดหรือเงินมัดจำแล้ว เงินได้ที่ได้รับจะถือเป็นเงิน ได้ตามมาตรา 40 (5) โดยถือว่าเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้ตั้งแต่วันทำสัญญาจนถึงวันผิดสัญญา เป็นเงินได้พึงประเมินของปีที่มีการผิดสัญญา

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๐} วิชาญ เครื่องาม, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ใช้, พิมพ์ครั้งที่ ๐, (กรุงเทพ : นิติบรรณการ, 2537), หน้า 203

^{๑๑} คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/0593 ลงวันที่ 8 เมษายน 2535 /กค. 0802/45427 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2536 และกค. 0802/01096 ลงวันที่ 17 มกราคม 2535

เกณฑ์การจัดเก็บภาษีสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ

1. ภาษีเงินได้

1.1 บุคคลธรรมดา

ประมวลรัษฎากรรับรู้รายได้จากสัญญาซื้อขายผ่อนชำระเป็นเงินได้ตาม มาตรา 40 (8) (เงินได้จากการพาณิชย์) โดยผู้ขายจะต้องยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีเงินได้ จากการซื้อขายผ่อนชำระที่ได้รับตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน ภายในเดือนกันยายนของ ทุกปีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้ ผู้มีเงินได้มีสิทธิหักค่าลดหย่อนเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของจำนวนค่า ลดหย่อนตามปกติ อย่างไรก็ตาม ผู้มีเงินได้จะต้องนำเงินได้ที่ได้รับดังกล่าวมารวมคำนวณกับเงิน ได้ประเภทอื่น ๆ รวมทั้งเงินได้จากการซื้อขายผ่อนชำระที่ได้รับในครึ่งปีหลัง เพื่อเสียภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาตอนปลายปี และในกรณีดังกล่าวสามารถหักค่าใช้จ่ายจากการขายได้เป็นการเหมา ในอัตราที่แตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 11

กรณีบุคคลธรรมดาผู้ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยจะมีการภาษีหัก ณ ที่ จ่ายเฉพาะดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระตามมาตรา 50 (2) เนื่องจากถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) และกรณีเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย เงินผ่อนชำระ ไม่ถือเป็นกำไรจากธุรกิจ (ข้อบทกำไรจากธุรกิจจะไม่ใช้กับบุคคลธรรมดา) ทำให้ผู้มีเงินได้ไม่มี

ข้อบทกำไรจากธุรกิจมิได้ใช้กับบุคคลธรรมดา เนื่องจากถ้อยคำของข้อบทกำไรจากธุรกิจที่ ใช้บังคับกับวิสาหกิจของรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่งซึ่งประกอบธุรกิจในรัฐผู้ทำสัญญาอีกรัฐหนึ่งมุ่ง หมายที่จะให้มีผลบังคับใช้กับนิติบุคคลเท่านั้น อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 00811/10081 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2541 /กค. 0802/1832 ลงวันที่ 28 มกราคม 2537 และกค. 0811/15588 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 วินิจฉัยให้บุคคลธรรมดาซึ่งประกอบกิจการเป็นนาย หนาโดยมิได้ผ่านสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ในประเทศไทย และกรณีที่บุคคลธรรมดาประกอบกิจการนายหนาผ่านสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยจะ ต้องนำค่านายหนาที่ได้รับมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย ซึ่งผู้

ภาระภาษีจากเงินผ่อนชำระ แต่สำหรับดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระแม้จะเป็นเงินได้ตามข้อ
บทดอกเบี้ยก็ไม่ได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นอัตราภาษี เนื่องจากผู้มีเงินได้มิใช่สถาบันการเงิน
หรือรัฐบาลของประเทศคู่สัญญา

1.2 นิติบุคคล

ผู้ประกอบการกิจการขายผ่อนชำระที่เป็นนิติบุคคลไทยหรือนิติบุคคลต่าง
ประเทศซึ่งประกอบกิจการในประเทศไทยจะรับรู้รายได้กำไรจากการขายผ่อนชำระ (เท่ากับราคา
ขายหักด้วยราคาต้นทุน) และดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระเป็นรายได้ทั้งจำนวนในรอบระยะเวลา
บัญชีที่มีการขาย อย่างไรก็ตาม กรณีที่การขายมีอายุสัญญาเกินกว่าหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชีผู้
ประกอบการจะต้องรับรู้รายได้กำไรจากการขายตามระยะเวลาในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีตาม
งวดที่ถึงกำหนดชำระตามวิธีการทางบัญชีวิธีใดที่ได้รับการรับรองทั่วไป^{๒๒} และรับรู้ดอกเบี้ยจาก
การขายผ่อนชำระเป็นรายได้ในลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืมที่ลูกหนี้ชำระคืนเป็น
งวด ๆ ทั้งนี้ สามารถนำรายจ่ายที่เกิดขึ้นมาหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่รายได้นั้น

เขียนขอตั้งข้อสังเกตว่า คำวินิจฉัยตอบข้อหารือดังกล่าวไม่น่าจะสอดคล้องกับข้อบทกำไรจาก
ธุรกิจ เนื่องจากวิสาหกิจจากบทนิยามทั่วไปของอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลง
กับประเทศต่าง ๆ หมายถึง วิสาหกิจที่ดำเนินการโดยผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่ง ดังนั้น
จากคำนิยามแล้ววิสาหกิจน่าจะมีความหมายถึงนิติบุคคลซึ่งดำเนินการโดยบุคคลธรรมดาเท่านั้น
แต่ไม่หมายความรวมถึงบุคคลธรรมดา

^{๒๒} คำสั่งกรมสรรพากรที่ ทพ. 1/2528

หลักการบัญชีจะบันทึกดอกเบี้ยจากการซื้อขายเป็นรายได้รอดบัญชี และเมื่อถึงกำหนด
การชำระค่างวดในแต่ละงวดไม่ว่าจะได้รับเงินหรือไม่ผู้ขายจะต้องรับรู้รายได้จากดอกเบี้ยที่บันทึก
รอดบัญชี โดยรับรู้เป็นรายได้ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีตามงวดที่ถึงกำหนดชำระ อย่างไรก็ตาม
ก็ตาม มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 (มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 เรื่องการบัญชีเกี่ยวกับการเช่าซื้อ
ทางด้านผู้ให้เช่าซื้อ อนุโลมให้นำมาใช้กับการซื้อขายผ่อนชำระด้วย) ระบุว่าในกรณีที่ผู้ขายผ่อน
ชำระไม่ได้รับชำระเงินค่างวดตามกำหนด และไม่มีเหตุผลสนับสนุนได้ว่าจะเรียกเก็บเงินได้ก็

เกิดขึ้น และคงเสียภาษีจากกำไรสุทธิที่ได้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการ ในอัตราร้อยละ 30

กรณีนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งประกอบกิจการในประเทศไทยมีถิ่นที่อยู่ใน ประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระจะถือเป็นดอกเบี้ย ตามข้อบทดอกเบี้ยซึ่งผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องเงินได้ประเภทดอกเบี้ย และสำหรับเงิน ผ่อนชำระจะถือเป็นกำไรจากธุรกิจ กรณีที่นิติบุคคลต่างประเทศไม่มีสถานประกอบการถาวรใน ประเทศไทยจะไม่มีภาระภาษีจากเงินได้ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม นิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย จะมีการภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 สำหรับดอกเบี้ยเงินผ่อนชำระ และในกรณีที่

สมควรเลื่อนการรับรู้รายได้นั้นออกไป ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วถ้าลูกค้านำชำระเงินค้างงวดเกินกว่า 4 งวด (6 งวด แล้วแต่กิจการ) จะถือว่าเป็นเหตุผลที่เรียกเก็บเงินไม่ได้ ผู้ขายจะหยุดการรับรู้รายได้ โดยการโอนกลับดอกเบี้ยที่ไม่ได้รับชำระและรับรู้เป็นรายได้ไปแล้วกลับไปเป็นดอกเบี้ยรอการตัด บัญชีเช่นเดิม แต่จะนำหลักเกณฑ์ตามมาตรฐานการบัญชีดังกล่าวมาใช้ในการรับรู้รายได้ทางภาษี อากรไม่ได้เนื่องจากตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 อนุญาตให้นำหลักการบัญชีมาใช้เพื่อ รับรู้รายได้กำไรจากการขายเท่านั้น มิได้ให้นำมาใช้กับดอกเบี้ยค้างรับด้วย ดังนั้น แม้ลูกหนี้ผิดนัด ชำระค้างงวดมาเป็นเวลา 6 เดือนแล้วก็ตามก็ไม่อาจนำกรณีการหยุดรับรู้รายได้ตามหลักการบัญชี เนื่องจากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นเวลา 6 เดือนมาใช้บังคับได้ อย่างไรก็ตาม คำสั่ง กรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 77/2541 อนุญาต ให้กิจการประเภทสถาบันการหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยค้างรับตามเกณฑ์สิทธิ กรณีที่มีการผิด นัดชำระติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 3 เดือนและบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกรณีที่มีการผิด นัดชำระติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 6 เดือน และให้ใช้เกณฑ์เงินสดแทน ซึ่งตามคำสั่งดังกล่าวมิ ได้ระบุให้ใช้กับกรณีการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยค้างรับซึ่งเป็นดอกเบี้ยแฝง ดังนั้น กรณีผู้ขายผ่อน ชำระไม่ได้รับชำระค้างงวดผ่อนชำระจะหยุดการรับรู้รายได้ได้เฉพาะกำไรจากการขายตามหลักการ บัญชีเท่านั้น แต่จะไม่สามารถหยุดการรับรู้ดอกเบี้ยแฝงได้ (กรณีเช่าซื้อก็จะมีปัญหาเช่นเดียวกัน)

นิติบุคคลต่างประเทศดังกล่าวมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย ดอกเบี้ยจากเงินผ่อนชำระถือเป็นดอกเบี้ยตามข้อบทดอกเบี้ย และสำหรับเงินผ่อนชำระจะถือเป็นกำไรจากธุรกิจ

2. ภาษีมูลค่าเพิ่ม

ผู้ประกอบการขายสินค้าที่มีใช้การขายอสังหาริมทรัพย์โดยมุ่งในทางการค้าหรือหากำไร และดำเนินกิจการภายในราชอาณาจักรจะมีความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์สิทธิในอัตราร้อยละ 7.0 ของมูลค่าเงินผ่อนชำระทั้งสิ้น โดยมีหน้าที่นำส่งภาษีเฉพาะส่วนที่เกินจากภาษีมูลค่าเพิ่มที่ผู้ประกอบการได้เสียไปในการซื้อทรัพย์สินนั้นมาทำการขาย (ภาษีซื้อ) และภาษีซื้อซึ่งผู้ขายได้เสียไปนั้นสามารถนำไปหักออกจากภาษีขายได้^{๖๓} ในกรณีดังกล่าวผู้ประกอบการจะมีภาระภาษีมูลค่าเพิ่มเมื่อมีการส่งมอบสินค้า แต่หากเป็นกรณีที่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือได้รับชำระราคาหรือได้มีการออกไปกำกับภาษี ให้ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำความดังกล่าว นอกจากนี้ หากเป็นกรณีการซื้อขายผ่อนชำระที่กรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ และผู้ขายยังมีได้รับชำระราคาหรือยังมีได้มีการออกไปกำกับภาษี ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มของผู้ขายจะเกิดขึ้นเมื่อถึงกำหนดการชำระราคาในแต่ละงวด อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ถึงกำหนดชำระเงินแล้วแต่ผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินค้างงวด ผู้ขายยังคงมีหน้าที่นำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มตลอดไปจนกว่าสัญญาจะยกเลิกวันแต่จะเข้าตามหลักเกณฑ์ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรฉบับที่ 85 (ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อสัญญาเช่าซื้อ)

กรณีการซื้อขายสินค้าในราชอาณาจักร ผู้ขายจะมีความรับผิดชอบต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ทั้งนี้ จากการค้นคว้าคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรอาจสรุปหลักเกณฑ์ที่กรมสรรพากรพิจารณาว่าเป็นการซื้อขายสินค้าในราชอาณาจักร ดังนี้

ผู้ซื้อผ่อนชำระซึ่งทำสัญญาซื้อขายผ่อนชำระก่อนวันที่ 15 สิงหาคม 2540 มีสิทธิขอเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 ในระหว่างที่มีการใช้อัตรากำไรมูลค่าเพิ่มร้อยละ 10.0 ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้วเช่นเดียวกับผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง

^{๖๓} ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม ฉบับที่ 42

2.1 กรณีที่มีการตกลงซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในประเทศ

2.2 กรณีที่มีการลงนามในสัญญาซื้อขายในประเทศ**

อย่างไรก็ดี กรณีที่ผู้ซื้อผ่อนชำระ*** ชำระเงินล่วงหน้าบางส่วนเป็นเงินจองหรือเงินมัดจำ ถือว่าผู้ขายได้รับชำระเงินค่าสินค้าเป็นบางส่วน ผู้ขายมีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากเงิน

กรณีที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในประเทศ ถือว่าการซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์แล้ว แม้จะมีการส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายกันนอกประเทศก็ถือว่าเป็นการซื้อขายในราชอาณาจักร คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/พ.00802 ลงวันที่ 22 มกราคม 2541/ กรณีที่ผู้ขายได้ขายสินค้าให้ผู้ซื้อซึ่งประกอบกิจการในต่างประเทศ โดยส่งสินค้าจากผู้ผลิตในต่างประเทศไปให้ผู้ซื้อโดยตรง และไม่มีการตกลงซื้อขายสินค้าระหว่างกันในประเทศ ไม่ถือเป็นการขายในราชอาณาจักร ผู้ขายไม่มีความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/พ.2292 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2536/ กค. 0802/10904 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2537 และ กค. 0811/พ.812 ลงวันที่ 22 มกราคม 2541

** กรณีการซื้อขายเครื่องจักรที่จัดหาจากต่างประเทศ แต่มีการลงนามในสัญญาซื้อขายในประเทศไทยถือเป็นการขายในราชอาณาจักร คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/พ.1642 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2541

*** คำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 73/2541 กรณีการซื้อผ่อนชำระซึ่งกรรมสิทธิ์ในสินค้ายังมีได้โอนไปเป็นของผู้ซื้อผ่อนชำระ หรือการเช่าซื้อให้ถือตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.36/2536 ดังนั้น กรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระเงินล่วงหน้าบางส่วนเป็นเงินจองหรือเงินมัดจำ ถือว่าผู้ให้เช่าซื้อได้รับชำระเงินค่าสินค้าเป็นบางส่วน ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากเงินที่ได้รับชำระล่วงหน้า และต้องออกใบกำกับภาษีให้แก่ผู้เช่าซื้อ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อตกลงที่จะคืนเงินจองหรือเงินมัดจำโดยไม่มีเงื่อนไขหากผู้ชำระเงินจองหรือเงินมัดจำไม่ประสงค์ที่จะทำการเช่าซื้อต่อไป ผู้ให้เช่าซื้อยังไม่มียกหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มและยังไม่ต้องออกใบกำกับภาษี อย่างไรก็ตาม กรณีเป็นการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิง และผู้ให้เช่าได้รับเงินล่วงหน้าบางส่วนเป็นเงินจองหรือเงินมัดจำจะต้องนำมารวมคำนวณเป็นรายได้เพื่อเสียภาษีจากกำไรสุทธิ แม้ว่าจะมีข้อตกลงในการคืนเงินดังกล่าวโดย

ที่ได้รับชำระล่วงหน้าและต้องออกไปกำกับภาษีให้แก่ผู้ซื้อ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ผู้ขายตกลงที่จะคืนเงินจองหรือเงินมัดจำโดยไม่มีเงื่อนไขหากผู้ชำระเงินจองหรือเงินมัดจำไม่ประสงค์ที่จะทำการซื้อขายต่อไป ผู้ขายยังไม่มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มและยังไม่ต้องออกไปกำกับภาษี แต่หากเป็นสัญญาซื้อขายผ่อนชำระซึ่งกรรมสิทธิ์ในสินค้าโอนไปยังผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายจะต้องนำมูลค่าทั้งหมดที่ได้รับหรือพึงได้รับจากการขายสินค้า รวมทั้งเงินล่วงหน้า หรือเงินจอง หรือเงินประกันมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ไม่ว่าจะมีการตกลงว่าจะคืนเงินดังกล่าวโดยมีเงื่อนไขหรือไม่^{๒๔}

นอกจากนี้ เดิมกรณีที่ผู้ผลิตเป็นผู้ประกอบการในต่างประเทศ ผู้ซื้อสินค้าในประเทศไทยจะต้องรับภาระภาษีมูลค่าเพิ่ม 2 ครั้งเช่นเดียวกับกรณีการเช่าทรัพย์สินแบบลิสซิงจากผู้ประกอบการในต่างประเทศ (double VAT) ครั้งแรกเมื่อนำเข้าสินค้า (เนื่องจากโดยส่วนใหญ่ผู้ขายในประเทศจะโอนสินค้าให้ผู้ซื้อก่อนที่จะนำเข้า เพื่อให้ผู้ซื้อเป็นผู้นำเข้าและรับภาระภาษีมูลค่าเพิ่ม) และครั้งที่ 2 เมื่อชำระเงินผ่อนชำระให้กับผู้ขายในประเทศเนื่องจากถือว่าเป็นการขายในราชอาณาจักร อย่างไรก็ตาม ภาษีมูลค่าเพิ่มที่เสียไปจากการนำเข้าสินค้าจะถือเป็นภาษีซื้อซึ่งผู้ซื้อผ่อนชำระสามารถนำไปหักออกจากภาษีขายที่ต้องชำระจากเงินผ่อนชำระได้^{๒๕} อย่างไรก็ตาม กรมสรรพากรทำการออกประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 80) กำหนดให้ผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้นำเข้าไม่ต้องนำมูลค่าของสินค้าที่ได้เสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้มารวมคำนวณเป็นฐานภาษีของสินค้าจากการซื้อขาย ส่งผลให้ผู้ซื้อไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากฐานภาษีเดียวกัน 2 ครั้งจากการบริโภคสินค้าเพียงครั้งเดียว ดังนั้น เมื่อผู้ซื้อชำระเงินผ่อนชำระให้กับผู้ขาย ผู้ซื้อจะมีภาระภาษีมูลค่าเพิ่มเฉพาะจากฐานภาษีที่เพิ่มขึ้นของทรัพย์สินที่นำเข้า^{๒๖} ซึ่งจะแตกต่างจากผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิง ที่ยังคงต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม 2 ครั้งจากการบริโภคสินค้าเพียงครั้งเดียว (double VAT) โดยเหตุที่ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรดังกล่าวไม่ใช้กับการบริการ

ไม่มีเงื่อนไข แต่กรณีที่ต้องมามีการจ่ายเงินดังกล่าวให้แก่ผู้เช่าก็ให้ถือเป็นรายจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีที่มีการคืนเงิน

^{๒๔} คำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.73/2541

^{๒๕} คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/พ.4487 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2539

^{๒๖} คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811/15744 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2541

3. ภาวะธุรกิจเฉพาะ

กรณีทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นอสังหาริมทรัพย์หากเป็นการขายอสังหาริมทรัพย์โดยมุ่งในทางการค้าหรือหากำไร ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะในอัตราร้อยละ 3.3 ของยอดรายรับก่อนหักรายจ่าย

กรณีทรัพย์สินที่ซื้อขายผ่านชำระเป็นสังหาริมทรัพย์ ดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่านชำระไม่ถือเป็นรายรับที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ เนื่องจากภาษีธุรกิจเฉพาะไม่จัดเก็บจากรายรับดอกเบี้ยที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย

4. อาการแสตมป์

การขายผ่านชำระกรณีที่มีการทำสัญญาค้ำประกัน หรือใบรับการขาย หรือโอนกรรมสิทธิ์ยานพาหนะ ผู้ทรงตราสารจะมีหน้าที่ต้องเสียอาการแสตมป์ แต่เนื่องจากการซื้อขายผ่านชำระอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น ผู้ทรงตราสารจะได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียอาการแสตมป์จากใบรับการขายหรือโอนกรรมสิทธิ์ยานพาหนะดังกล่าว

2.3.2.3 สัญญาเช่าซื้อ

เช่าซื้อ⁶⁷ หมายถึง สัญญาที่เจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่าแต่มิใช่เป็นการเช่าทรัพย์สินอย่างธรรมดา เนื่องจากมีคำมั่นของเจ้าของหรือผู้ให้เช่าว่าจะขายทรัพย์สินหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อ เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินครบจำนวนตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาแล้ว อย่างไรก็ตาม

ใบรับ หมายถึง เอกสารที่มีข้อความแสดงว่ามีการรับเงิน รับชำระเงิน หรือตัวเงิน - คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0804/9708 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2515

⁶⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 บัญญัติว่า เช่าซื้อ คือ สัญญาซึ่งเจ้าของทรัพย์สินนำทรัพย์สินออกให้เช่าและให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นเท่านั้นเท่านั้นคร่าว

ตามเนื่องจากสัญญาเช่าซื้อมีลักษณะของสัญญาเช่ารวมอยู่ด้วย ทรัพย์สินที่จะนำมาให้เช่าซื้อได้ จะต้องเป็นทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งสัญญาเช่าได้ ทรัพย์สินที่ใช้แล้วย่อมเสื่อมสลายไปในทันที เพราะการใช้นั้น หรือทรัพย์สินที่ใช้ไปแล้วในที่สุดย่อมสิ้นเปลืองหมดไปย่อมไม่อาจนำมาเป็นวัตถุแห่งสัญญาเช่าซื้อได้ และการที่สัญญาเช่าซื้อ มีลักษณะของค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สินที่เช่าซื้อ หรือว่าจะให้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อเมื่อชำระราคาเสร็จสิ้น ดังนั้น กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อจะยังไม่เปลี่ยนมือจนกว่าจะมีการชำระราคาครั้งสุดท้าย^{๘๘} อย่างไรก็ตาม สัญญาเช่าซื้อจะมีผลให้ผู้เช่าซื้อได้รับสินค้าที่เช่าซื้อไปใช้ประโยชน์ในทันที โดยที่ผู้ให้เช่าซื้อ มีหลักประกันในการที่จะได้รับชำระราคา

อนึ่ง ค่าตอบแทนตามสัญญาเช่าซื้อจะประกอบด้วยเงินล่วงหน้าและค่าเช่าซื้อ ค่าเช่าซื้อจะคำนวณจากต้นทุนของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อบวกด้วยกำไรจากการซื้อขายทรัพย์สินและดอกเบี้ยซึ่งคำนวณตามระยะเวลาที่ให้เช่าซื้อ ในกรณีนี้หากพิจารณาจากหลักเศรษฐศาสตร์และหลักการเงิน ค่าเช่าซื้อดังกล่าวจะรวมค่าตอบแทนจากการใช้เงินซึ่งคำนวณได้เป็นอัตราส่วนของต้นทุนเงินตามระยะเวลาและจะต้องถูกจัดเก็บภาษีตามมาตรา 40 (4) (ก) ในฐานะที่เป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ทางภาษีอากรค่าเช่าซื้อจะถูกจัดเก็บภาษีเงินได้ตามมาตรา 40 (8) แต่กรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่างวดเช่าซื้อตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันหรือกระทำผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งตามหลักกฎหมายแล้วผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อคืนจากผู้เช่าซื้อโดยไม่ต้องคืนเงินมัดจำหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับมา เงินค้ำมัดจำและค่างวดเช่าซื้อดังกล่าวจะถือเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (5) ในปีที่มีการผิดสัญญา

^{๘๘} ลำเรียง เมฆเกรียงไกร, เอกสารประกอบคำบรรยายชุด คำอธิบายประมวลกฎหมายด้วยเช่าซื้อ, (กรุงเทพ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526) หน้า 22

เกณฑ์การจัดเก็บภาษีสัญญาเช่าซื้อ

1. ภาษีเงินได้

1.1 บุคคลธรรมดา

ประมวลรัษฎากรกำหนดให้บุคคลธรรมดาผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยและบุคคลธรรมดาผู้ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยรับรู้รายได้ค่าเช่าซื้อเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) ดังนั้น ผู้มีเงินได้จะไม่มีการภาษีหัก ณ ที่จ่าย แต่จะมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีเงินได้ค่าเช่าซื้อตอนกลางปีและปลายปีเช่นเดียวกับผู้มีเงินได้จากการซื้อขายผ่อนชำระ อย่างไรก็ตาม ผู้มีเงินได้สามารถหักค่าใช้จ่ายจากการให้เช่าซื้อได้ตามความเป็นจริงกรณีทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อเป็นสิ่งหามทรัพย์ และสามารถหักค่าใช้จ่ายจากการให้เช่าซื้อได้เป็นการเหมาตามพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 11 กรณีทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อเป็นอสังหาริมทรัพย์ และกรณีบุคคลธรรมดาผู้ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย เงินได้ค่าเช่าซื้อดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นกำไรจากธุรกิจ ดังนั้น จะไม่มีการภาษีเงินได้จากค่าเช่าซื้อทั้งจำนวน

1.2 นิติบุคคล

นิติบุคคลผู้ประกอบการให้เช่าซื้อจะไม่มีการภาษีหัก ณ ที่จ่ายในค่าเช่าซื้อที่ได้รับ แต่จะต้องนำเงินได้ดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 30 จากกำไรสุทธิที่ได้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการ โดยรับรู้รายได้กำไรจากการขาย (เท่ากับราคาเงินสดหักด้วยราคาต้นทุน) และดอกผลเช่าซื้อเป็นรายได้ทั้งจำนวนในรอบระยะเวลาบัญชีที่มีการขาย อย่างไรก็ตาม กรณีที่การให้เช่าซื้อ มีอายุสัญญาเกินกว่าหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชี ผู้ประกอบการจะต้องรับรู้รายได้กำไรจากการให้เช่าซื้อและดอกผลเช่าซื้อที่บันทึกการตัดบัญชีเป็นรายได้ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีตามงวดที่ถึงกำหนดชำระตามวิธีการทางบัญชีที่ได้รับการรับรองทั่วไป และในการคำนวณกำไรสุทธินั้นสามารถนำรายจ่ายที่เกิดขึ้นมาหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่รายได้นั้นเกิดขึ้น

กรณีนิติบุคคลต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยจะไม่มีภาระภาษีจากเงินได้ค่าเช่าซื้อ เนื่องจากถือเงินได้ตามมาตรา 40 (8) อย่างไรก็ตามหากนิติบุคคลต่างประเทศดังกล่าวมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยค่าเช่าซื้อจะถือเป็นกำไรจากธุรกิจ ดังนั้น กรณีที่ไม่มีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยจะได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีเงินได้ในประเทศไทย อนึ่ง กรณีที่มีการแยกดอกเบี้ยจากการให้เช่าซื้อไว้ชัดเจนดอกเบี้ยดังกล่าวจะไม่ถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) แต่จะถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยเช่นเดียวกับการซื้อขายผ่อนชำระ

2. ภาษีมูลค่าเพิ่ม

การให้เช่าซื้อเป็นการขายสินค้าอย่างหนึ่ง ดังนั้น ผู้ประกอบการจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 โดยมีหน้าที่นำส่งภาษีเฉพาะส่วนที่เกินจากภาษีมูลค่าเพิ่มที่ผู้ประกอบการได้เสียไปในการซื้อสังหาริมทรัพย์มาทำการให้เช่าซื้อ (ภาษีซื้อ) อย่างไรก็ตาม เดิมกรณีที่ผู้ผลิตเป็นผู้ประกอบการในต่างประเทศผู้เช่าซื้อจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อนำเข้าสินค้าที่เช่าซื้อและครั้งที่ 2 เมื่อชำระค่าเช่าซื้อให้กับผู้ให้เช่าซื้อในประเทศเช่นเดียวกับกรณีซื้อขายผ่อนชำระ ต่อมากรมสรรพากรทำการออกประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 80) กำหนดให้ผู้เช่าซื้อไม่ต้องนำมูลค่าสินค้าที่นำเข้ามารวมคำนวณในฐานภาษีจากการเช่าซื้อเช่นเดียวกับการซื้อขายผ่อนชำระ ดังนั้น เมื่อผู้เช่าซื้อจ่ายค่าเช่าซื้อจะมีภาระภาษีมูลค่าเพิ่มเฉพาะมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากราคาสินค้าที่นำเข้า

ผู้ประกอบการให้เช่าซื้อจะมีความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์สิทธิ ดังนั้น จะมีการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเมื่อมีการส่งมอบสินค้า เว้นแต่จะมีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือได้รับชำระราคาหรือได้มีการออกไปกำกับภาษีให้ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดเมื่อมีการกระทำดังกล่าว อย่างไรก็ตามกรณีการให้เช่าซื้อกรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่มีมีการโอนไปยังผู้เช่าซื้อ ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจะเกิดเมื่อถึงกำหนดการชำระราคาในแต่ละงวด เว้นแต่จะได้รับชำระราคา หรือได้มีการออกไปกำกับภาษีก่อนที่จะถึงกำหนดการชำระราคาให้ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มของผู้ประกอบการให้เช่าซื้อเกิดเมื่อได้รับชำระราคา หรือได้มีการออกไปกำกับภาษี และกรณีที่ถึงกำหนดชำระเงินแล้วผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินค้างงวด เดิมผู้ให้เช่าซื้อยัง

คงมีหน้าที่นำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มตลอดไปจนกว่าสัญญาจะยกเลิก^{๘๙} อย่างไรก็ดี เนื่องจากกรมสรรพากรทำการออกประกาศอธิบดีกรมสรรพากรฉบับที่ 85^{๙๐} กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ประกอบการให้เช่าซื้อหรือซื้อขายผ่อนชำระซึ่งไม่ได้รับชำระค่าเช่าซื้อหรือเงินผ่อนชำระมีสิทธินำภาษีขายที่คำนวณจากส่วนของหนี้สูญมาหักออกจากภาษีขายของตนในเดือนภาษีที่ได้มีการจำหน่ายหนี้สูญ ดังนั้น กรณีที่ถึงกำหนดชำระเงินแล้วผู้เช่าซื้อหรือผู้ขายผ่อนชำระผิดนัดไม่ชำระเงินค้างงวด ผู้ประกอบการให้เช่าซื้อหรือซื้อขายผ่อนชำระตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะไม่มีหน้าที่นำส่งภาษีมูลค่าเพิ่ม นอกจากนี้กรณีที่มีการคิดค่าปรับสำหรับงวดที่ผู้เช่าผิดนัดในการจ่ายค่าเช่าจะถือเป็นค่าเสียหายจากการผิดสัญญาให้เช่าซื้อ ไม่ถือว่าเป็นค่าเช่าซื้อและไม่เป็นฐานภาษีจากการขายสินค้าหรือการให้บริการ ผู้ให้เช่าซื้อไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม

^{๘๙} คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/ พ.910 ลงวันที่ 17 มกราคม 2537 และ กค. 0811/พ. 13391 ลงวันที่ 11 กันยายน 2541

^{๙๐} ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรฉบับที่ 85 เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญ และหลักเกณฑ์วิธีการ เงื่อนไข ในการคำนวณส่วนของหนี้สูญ เพื่อนำมาหักออกจากภาษีขายตามมาตรา 82/11 ดังนี้

1. เป็นผู้ประกอบการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างเต็มรูปแบบและมีการคำนวณภาษีซื้อภาษีขายมาตรา 82/3
2. จำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคซึ่งไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม
3. มีการออกใบกำกับภาษีอย่างเต็มรูปแบบ
4. เป็นหนี้ที่ไม่ขาดอายุความและมีหลักฐานในการฟ้องร้องดำเนินคดี
5. ตัดจำหน่ายหนี้สูญได้ตามหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับมาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากร (กฎกระทรวงฉบับที่ 186) เช่น กรณีเป็นหนี้ค้างชำระเกินกว่า 5 แส่นบาท จะต้องมีการติดตามทวงถามตามสมควร ได้แก่ การฟ้องร้องดำเนินคดี เป็นต้น กรณีหนี้ค้างชำระไม่เกิน 2 แส่นบาท หากผู้ประกอบการเป็นสถาบันการเงินให้จำหน่ายหนี้สูญได้ถ้าปรากฏว่า得有หลักฐานการติดตามทวงหนี้ตามสมควรแล้วไม่ได้รับชำระ และหากฟ้องลูกหนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ

ค่าปรับสำหรับงวดที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดในการจ่ายค่าเช่าซื้อจะถือว่าเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย - คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/ พ.21804 ลงวันที่ 1 ธันวาคม

อย่างไรก็ดี กรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือวินิจฉัยว่า “กรณีให้ผู้ให้เข้าซื้อ ออกใบกำกับภาษีและส่งมอบให้ผู้เข้าซื้อก่อนถึงกำหนดชำระราคาค่างวด ผู้ให้เข้าซื้อจะมีความรับผิดชอบในการนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มแล้ว แต่ยังไม่สามารถเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้เข้าซื้อได้ เนื่องจากยังไม่ถึงกำหนดการชำระเงินในแต่ละงวด เว้นแต่ผู้เข้าซื้อจะชำระราคาก่อนถึงกำหนดจึงจะเกิดความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม”⁹¹ ซึ่งผู้เขียนใคร่ขอตั้งข้อสังเกตว่า เนื่องจากประมวลรัษฎากรมาตรา 78 (2) บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อได้ออกใบกำกับภาษี ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดขึ้นตามส่วนของการออกใบกำกับภาษีแม้ว่าจะยังไม่ถึงกำหนดชำระราคาตามงวดที่กำหนด ดังนั้น เมื่อความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดขึ้น (tax point) ผู้ให้เข้าซื้อย่อมมีสิทธิในการเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้เข้าซื้อได้ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 82/4 ดังนั้น คำวินิจฉัยตอบข้อหารือดังกล่าวจึงไม่น่าจะสอดคล้องกับบทบัญญัติของประมวลรัษฎากร⁹²

3. ภาษีธุรกิจเฉพาะ

กรณีที่ผู้ให้เข้าซื้ออสังหาริมทรัพย์โดยมุ่งในทางการค้าหรือหากำไร ผู้ประกอบการจะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะในอัตราร้อยละ 3.3 ของยอดรายรับก่อนหักรายจ่าย แต่หากเป็นการให้ผู้ให้เข้าซื้ออสังหาริมทรัพย์จะไม่มีภาระภาษีธุรกิจเฉพาะ

2537 /กค. 0802/ 3820 ลงวันที่ 2 มีนาคม 2536 และกค. 0802/ พ. 22385 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2536

⁹¹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/พ.13983 ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2536/ กค. 0802/10316 ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2536 และคำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/พ.5871 ลงวันที่ 2 เมษายน 2536

⁹² สัมภาษณ์อาจารย์พิภพ วีระพงษ์ กรรมการบริษัท ลิงค์ เลเทอร์ส (ประเทศไทย) จำกัด และอาจารย์พิเศษประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2542

4. อากรเสตมภ์

การให้เช่าซื้อจะต้องเสียอากรเสตมภ์กรณีที่มีการทำสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน สัญญาค้ำประกัน หรือใบรับการให้เช่าซื้อหรือโอนกรรมสิทธิ์ยานพาหนะ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากค่าเช่าซื้อต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มผู้ทรงตราสารจะได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียอากรเสตมภ์สำหรับใบรับการให้เช่าซื้อหรือโอนกรรมสิทธิ์ยานพาหนะดังกล่าว

โดยสรุป การที่ผู้เขียนนำเสนอบทบัญญัติในการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบีย และเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบีย เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้ทราบถึงพื้นฐาน ตลอดจนความคล้ายคลึงหรือแตกต่างของรูปแบบสัญญาและสาระของสัญญา เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความไม่เหมาะสมของบทบัญญัติในการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบียและแนวทางในการพัฒนากฎหมาย อันเป็นมูลเหตุจูงใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้

อนึ่ง การศึกษาเพื่อที่จะปรับปรุงโครงสร้างทางภาษีอากร จะพิจารณาเฉพาะภาระภาษีภายในประเทศไม่ได้ และการพิจารณาภาระภาษีในระดับประเทศจะต้องพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ทราบถึงภาระภาษีที่แท้จริงที่จะตกแก่ผู้บริโภค อนุสัญญาภาษีซ้อนเป็นแนวทางที่พัฒนามาจากแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อน อย่างไรก็ตาม การศึกษาการบังคับใช้ตลอดจนการมีผลของกฎหมายของอนุสัญญาภาษีซ้อนในประเทศหนึ่ง ๆ จะต้องคำนึงถึงที่มา โครงสร้าง ตลอดจนต้นแบบในการจัดทำอนุสัญญาภาษีซ้อนแต่ละฉบับ ซึ่งจะทำให้ทราบเจตนารมณ์ที่แท้จริงของบทกฎหมายดังกล่าว และสามารถเข้าถึงแนวทางที่จะทำการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต่อไป

2.4 อนุสัญญาภาษีซ้อน

ในส่วนนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาที่มา ตลอดจนโครงสร้างของอนุสัญญาภาษีซ้อนโดยทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานในการพิจารณาการบรรเทาความซ้ำซ้อนทางภาษีที่เกิดกับเงินได้ประเภทดอกเบีย ตามข้อบทดอกเบีย ทั้งนี้ ผู้เขียนจะทำการพิจารณาเฉพาะข้อบทดอกเบียตามอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD และ UN ตลอดจนข้อบทดอกเบียตามแนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่

ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ อันเป็นขอบเขตการศึกษาที่ผู้เขียนกำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนอาจจะกล่าวถึงข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยข้อบทดอกเบี๋ยเพื่อความเข้าใจ

2.4.1 ที่มาของอนุสัญญาภาษีซ้อน

ภาวะภาษีซ้ำซ้อน หรือการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อน (Double Taxation) หมายถึง กรณีที่มีการจัดเก็บภาษีจากฐานภาษีเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง เนื่องจากสิ่งที่ใช้เป็นฐานภาษีมักได้หลายประเภท เช่น ฐานรายได้ ทรัพย์สิน สินค้า บริการ และการบริโภค เป็นต้น ภาษีซ้ำซ้อนจึงอาจเกิดขึ้นกับการจัดเก็บภาษีทุกประเภท อย่างไรก็ตามสามารถแบ่งแยกการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนตามสาเหตุการเกิดเป็น 2 กรณี คือ ความซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ (Economic Double Taxation)* และ ความซ้ำซ้อนเชิงอำนาจรัฐ (Jurisdictional Double Taxation) หรือความซ้ำซ้อนระหว่างประเทศ (International Double Taxation)**

* ความซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ เป็นความซ้ำซ้อนซึ่งเกิดจากโครงสร้างทางกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งส่งผลให้เงินได้จำนวนเดียวกันถูกจัดเก็บภาษีจากฐานภาษีเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง เช่น ความซ้ำซ้อนในระดับภาษีเงินได้ ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดเก็บภาษีในเงินปันผลซึ่งเงินได้จำนวนเดียวกันจะถูกจัดเก็บภาษีใน 2 ระดับ คือ ระดับบริษัทผู้จ่ายเงินปันผลและระดับผู้ถือหุ้นผู้รับเงินปันผล

** ความซ้ำซ้อนเชิงอำนาจรัฐ เป็นความซ้ำซ้อนซึ่งเกิดจากการที่ประเทศ 2 ประเทศต่างก็มีอำนาจการจัดเก็บภาษีจากเงินได้จำนวนเดียวกัน ซึ่งส่งผลให้บุคคลหนึ่งต้องเสียภาษีจากฐานภาษีเดียวกันใน 2 ประเทศ หรือมากกว่า เนื่องจากหลักในการจัดเก็บภาษีของแต่ละประเทศใช้โดยทฤษฎีทางภาษีอากรแล้วประเทศส่วนใหญ่นิยมที่จะใช้รูปแบบการจัดเก็บภาษีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง คือ การเก็บภาษีตามหลักแหล่งเงินได้ (source rule) หมายถึง ผู้มีรายได้จากแหล่งเงินได้ในประเทศใดต้องเสียภาษีให้กับประเทศนั้น โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศนั้น หรือถือสัญชาติของประเทศนั้นหรือไม่ก็ตาม ขอบเขตของรายได้ที่ต้องเสียภาษีตามหลักการนี้จึงจำกัดอยู่ที่อาณาเขตของประเทศ และการเก็บภาษีตามหลักถิ่นที่อยู่ (resident rule) หมายถึง ผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศใดต้องเสียภาษีเงินได้ให้กับประเทศนั้นจากรายได้ทั้งหมดไม่ว่ารายได้นั้นจะเกิดขึ้นจาก

การเกิดภาวะภาษีซ้ำซ้อน หรือกรณีที่มีการจัดเก็บภาษีจากฐานภาษีเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้งจะส่งผลให้ต้นทุนของสินค้าและบริการสูงและไม่เอื้ออำนวยต่อระบบการค้า การกำจัดความซ้ำซ้อนในภาวะภาษีที่เกิดจากความซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐกิจศาสตร์อันมีที่มาจากโครงสร้างทางกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ประเทศต่าง ๆ สามารถแก้ไขได้โดยการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในของตน และการกำจัดความซ้ำซ้อนในภาวะภาษีที่เกิดจากความซ้ำซ้อนเชิงอำนาจรัฐอันมีที่มาจากหลักในการจัดเก็บภาษีอากรของแต่ละประเทศนำมาบังคับใช้ ประเทศต่าง ๆ สามารถแก้ไขได้โดยการใช้วิธีการขจัดภาษีซ้อนแต่ฝ่ายเดียว หรือวิธีการขจัดภาษีซ้อนโดยความ

แหล่งใดในโลกก็ตาม จากการที่แต่ละประเทศใช้ระบบการจัดเก็บภาษีที่ต่างกัันหรือเหมือนกัน ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดภาวะภาษีซ้ำซ้อนได้ทั้งสองกรณี

วิธีการขจัดภาษีซ้อนแต่ฝ่ายเดียว เป็นวิธีการที่ประเทศของนักลงทุนขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีที่นักลงทุนของตนได้รับ โดยอาจเป็นการยกเว้นไม่จัดเก็บภาษีสำหรับเงินได้ทั้งจำนวน หรือให้การลดหย่อนภาษีที่นักลงทุนของตนจ่ายไปในการลงทุนนอกประเทศ โดยการให้เครดิตภาษีที่นักลงทุนของประเทศตนต้องเสียให้กับประเทศที่ไปลงทุน ซึ่งจะได้ผลเต็มที่ในกรณีที่อัตราภาษีในประเทศของนักลงทุนสูงกว่าประเทศที่ไปลงทุน แต่โดยบทนิยามของกฎหมายภายในอาจทำให้ระบบการขจัดภาษีซ้อนแต่ฝ่ายเดียวไม่อาจปรับได้แก่เงินได้ในบางกรณี ประเทศที่ใช้วิธีการขจัดภาษีซ้อนแต่ฝ่ายเดียวนี้อย่างส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่ส่งออกเงินทุนไปลงทุนในประเทศต่าง ๆ (Capital Exporting Country) เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะสร้างฐานการผลิต การตลาด ตลอดจนใช้ปัจจัยทางด้านวัตถุดิบและแรงงานที่ต่ำกว่าในประเทศของตน จึงต้องมีการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีเพื่อส่งเสริมให้นักลงทุนของตนไปทำการลงทุนในประเทศต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ส่วนประเทศที่นำเข้าเงินทุน (Capital Importing Country) นั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้นักลงทุนไปลงทุนนอกประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่นำเข้าเงินทุน แต่ในปัจจุบันประเทศไทยก็ได้นำวิธีการขจัดภาษีซ้อนแต่ฝ่ายเดียวมาใช้ โดยการออกพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 300 ให้เครดิตภาษีแก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยในการนำภาษีที่เสียไปในต่างประเทศมาหักออกจากภาษีที่ต้องเสียในประเทศไทย และสามารถนำภาษีที่เสียไปในต่างประเทศส่วนที่เกินกว่าภาษีที่ต้องเสียในประเทศไทยมาตัดเป็นรายจ่ายในการคำนวณภาษีในประเทศไทยได้อีก

ตกลงร่วมกัน ในกรณีประเทศไทยนำวิธีการขจัดภาษีซ้อนทั้ง 2 วิธีมาใช้ อย่างไรก็ตามวิธีการขจัดภาษีซ้อนโดยความตกลงร่วมกันประเทศไทยนำมาใช้โดยการทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ ในการจัดทำอนุสัญญาเพื่อการยกเว้นการเก็บภาษีซ้อน อนุสัญญาภาษีซ้อนโดยทั่วไปจะมีโครงสร้างส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน และสำหรับอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ ประเทศไทยเลือกใช้ออนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD เป็นต้นแบบในการจัดทำ ดังนั้นรายละเอียด ตลอดจนข้อความในอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ จะมีความคล้ายคลึงกับอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD ยกเว้นในบางกรณีที่เป็นการตกลงกันเป็นพิเศษระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่สัญญา เช่น อนุสัญญาภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศอังกฤษที่ขยายขอบเขตของแหล่งเงินได้ในข้อบทดอกเบีย้ให้รวมถึงดอกเบีย้ที่จ่ายโดยเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางธุรกิจ

วิธีการขจัดภาษีซ้อนโดยความตกลงร่วมกัน เป็นวิธีการที่ประเทศต่าง ๆ ทำความตกลงร่วมกันเพื่อการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษี โดยอนุสัญญาภาษีซ้อนแต่ละฉบับจะระบุวิธีการขจัดภาษีซ้อนไว้แตกต่างกัน ส่วนใหญ่แล้วจะมีหลักการดังนี้

1. ประเทศที่เป็นแหล่งเงินได้จะให้การยกเว้นไม่จัดเก็บภาษีในเงินได้ที่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศคู่สัญญาได้รับและผู้มีเงินได้จะถูกจัดเก็บภาษีในประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ โดยวิธีการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีอาจเป็นวิธีการยกเว้น หรือวิธีการยกเว้นแบบก้าวหน้า หรือวิธีการเครดิตภาษี
2. กรณีที่ผู้มีเงินได้มีสถานประกอบการถาวรในประเทศที่เป็นแหล่งเงินได้ ประเทศที่เป็นแหล่งเงินได้จะมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีแทน โดยประเทศที่เป็นถิ่นที่อยู่จะต้องหามาตรการการขจัดภาษีซ้อนในประเทศของตนแทน
3. ประเทศที่เป็นแหล่งเงินได้จะมีอำนาจจัดเก็บภาษีเงินได้บางประเภท เช่น ดอกเบีย้ ค่าแห่งสิทธิเงินปันผล แต่อาจมีการลดอัตราภาษีลงให้กับผู้มีเงินได้บางประเภท เช่น รัฐบาลของประเทศคู่สัญญา

2.4.2 โครงสร้างของอนุสัญญาภาษีซ้อน

อนุสัญญาภาษีซ้อนโดยทั่วไปจะมีโครงสร้างดังนี้

1. ประเทศคู่สัญญา 2 ประเทศทำความตกลงร่วมกันในการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษี ประเทศหนึ่งเป็นประเทศถิ่นที่อยู่และอีกประเทศหนึ่งเป็นประเทศแหล่งเงินได้ โดยอนุสัญญาภาษีซ้อนแต่ละฉบับจะให้คำนิยามเพื่อกำหนดขอบเขตของประเทศถิ่นที่อยู่และประเทศแหล่งเงินได้
2. นิยามขอบเขตเพื่อกำหนดขอบเขตการบังคับใช้อนุสัญญาภาษีซ้อน ขอบเขตของเงินได้ประเภทต่าง ๆ (เช่น นิยามขอบเขตเกี่ยวกับกำไรจากธุรกิจ นิยามขอบเขตเกี่ยวกับดอกเบี้ยเป็นต้น) ขอบข่ายด้านบุคคล ขอบเขตของการขจัดความซ้ำซ้อนของภาษี และการมีผลบังคับใช้ของอนุสัญญา ตลอดจนการสิ้นสุดของอนุสัญญา

อนึ่ง การที่อนุสัญญาภาษีซ้อนกำหนดขอบเขตของเงินได้แต่ละประเภทก็เพื่อแบ่งแยกเงินได้ออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์ในการกำหนดสิทธิในการจัดเก็บภาษีของประเทศคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งและหน้าที่ในการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

-
- * ประเภทของเงินได้ที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาภาษีซ้อนส่วนใหญ่แล้วสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ
- ก) เงินได้จากการประกอบธุรกิจ เช่น กำไรจากธุรกิจ การขนส่งทางเรือและทางอากาศ การให้บริการส่วนบุคคล
 - ข) เงินได้จากการลงทุนหรือทรัพย์สินฝ่ายทุน เช่น เงินได้จากอสังหาริมทรัพย์ เงินปันผล ดอกเบี้ย และค่าสิทธิ
 - ค) เงินได้หรือค่าตอบแทนจากการใช้แรงงาน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าป่วยการกรรมการ การกีฬา การแสดงสาธารณะ
 - ง) เงินได้ซึ่งมิได้ระบุไว้ชัดเจนหรือไม่สามารถทราบแหล่งที่เกิดได้ชัดเจน เป็นเงินได้ที่มิได้กำหนดไว้ในขอบเขตใดของอนุสัญญาซึ่งบัญญัติขึ้นมาเพื่อมิให้เกิดความยุ่งยากในการขจัดความซ้ำซ้อน

3. บทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดให้ประเทศใดเป็นผู้มีสิทธิจัดเก็บภาษีที่เกิดขึ้น และอีกประเทศจะต้องเป็นผู้บรรเทาภาระภาษีที่เกิดขึ้น บทบัญญัติเกี่ยวกับการให้สิทธิประเทศแหล่งเงินได้เป็นผู้จัดเก็บภาษีจากเงินได้ที่เกิดขึ้นจะเป็นหลักเกณฑ์ทั้งหมดของอนุสัญญาภาษีซ้อนแต่ละฉบับ ซึ่งอาจปรากฏในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ดังนี้⁹⁰

3.1 ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิจัดเก็บภาษีในเงินได้ที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ เช่น เงินได้จากอสังหาริมทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในประเทศนั้น

3.2 ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิจัดเก็บภาษีในเงินได้ที่เกิดขึ้นอย่างมีข้อจำกัดในส่วนของฐานภาษี ได้แก่ กำไรจากธุรกิจ และเงินได้จากบริการส่วนบุคคลที่เป็นอิสระ ซึ่งจะยึดหลักของสถานประกอบการถาวร (permanent establishment) ในกรณีนี้ประเทศแหล่งเงินได้จะจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ในประเทศผู้ทำสัญญาอีกประเทศหนึ่ง เมื่อเงินได้นั้นได้มาโดยผ่านสถานประกอบการถาวรซึ่งตั้งอยู่ในอีกประเทศหนึ่งเท่านั้นและให้มีอำนาจจัดเก็บภาษีเท่าที่พึงถือได้ว่าเป็นของสถานประกอบการถาวรนั้น

3.3 ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิจัดเก็บภาษีในเงินได้ที่เกิดขึ้นอย่างมีข้อจำกัดในส่วนของอัตราภาษี ได้แก่ เงินปันผล ดอกเบี้ย และค่าสิทธิ อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้รับเงินปันผล

ทางภาษี เช่น อาจกำหนดให้ประเทศถิ่นที่อยู่เป็นผู้จัดเก็บภาษีเนื่องจากหากไม่อาจทราบแหล่งเงินได้แล้วเงินได้นั้นอาจไม่ถูกจัดเก็บภาษีในประเทศใดเลย

⁹⁰ กฤตศิลา ปกนกกาน, ภาษีซ้อน, (____, 2533) หน้า 25-27

* สถานประกอบการถาวรตามอนุสัญญาภาษีซ้อนอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. สถานประกอบการถาวรประเภททรัพย์สิน (Asset Type) เช่น สำนักงาน สาขา โรงงาน คลังสินค้า โรงช่าง เป็นต้น
2. สถานประกอบการถาวรประเภทกิจกรรม (Activity Type) เช่น โครงการก่อสร้าง โครงการติดตั้ง โครงการประกอบ กิจกรรมให้คำปรึกษาแนะนำซึ่งดำรงอยู่ในประเทศไทยเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยส่วนใหญ่จะกำหนดไว้ 6 เดือน
3. สถานประกอบการถาวรประเภทตัวแทน (Agent Type) เช่น ตัวแทนไม่เป็นอิสระที่ประกอบการอยู่ในประเทศไทย

ดอกเบีย และค่าสิทธิมีสถานประกอบการถาวรในประเทศแหล่งเงินได้แล้วเงินได้ดังกล่าวจะถือเป็นกำไรจากธุรกิจและจะถูกจัดเก็บภาษีในประเทศแหล่งเงินได้โดยไม่มีข้อจำกัดทางอัตราภาษีตามที่กล่าวมาในข้อ 3.2 กรณีการจัดเก็บภาษีจากสถานประกอบการถาวร

3.4 ประเทศแหล่งเงินได้ไม่มีสิทธิจัดเก็บภาษีได้เลย ในกรณีที่เงินได้ที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเศรษฐกิจของประเทศถิ่นที่อยู่ ได้แก่ เงินบำนาญ การขนส่งทางเรือและทางอากาศ ซึ่งจะเสียภาษีเฉพาะในประเทศที่สถานจัดการของวิสาหกิจนั้นตั้งอยู่

4. กรณีที่ประเทศแหล่งเงินได้ทำการจัดเก็บภาษีจากเงินได้นั้นแล้วไม่ว่าจะจัดเก็บภาษีในรูปแบบใดเป็นหน้าที่ของประเทศถิ่นที่อยู่ที่จะต้องดำเนินการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษี ซึ่งประเทศถิ่นที่อยู่อาจใช้วิธีการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังนี้

4.1 วิธีการยกเว้นแบบเต็มที่ (full exemption method) คือ การได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินได้ที่เสียภาษีไว้แล้วในประเทศแหล่งเงินได้ไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีในประเทศถิ่นที่อยู่ทั้งจำนวน

4.2 วิธีการยกเว้นแบบก้าวหน้า (exemption method with progression) คือ การได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินได้ที่เสียภาษีไว้แล้วในประเทศแหล่งเงินได้ไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีในประเทศถิ่นที่อยู่ โดยผู้มีเงินได้จะต้องนำเงินได้ที่ได้รับยกเว้นไปรวมคำนวณกับเงินได้อื่น ๆ ที่ไม่ได้รับยกเว้นภาษีก่อนเพื่อกำหนดอัตราภาษีเฉลี่ยที่ควรจะต้องใช้บังคับกับเงินได้อื่น ๆ หากไม่มีการยกเว้นเงินได้นั้น แล้วจึงค่อยหักเงินได้ที่ได้รับยกเว้นออกจากเงินได้ที่ต้องเสียภาษี

4.3 วิธีการเครดิตภาษีแบบธรรมดา (ordinary credit method) คือ การที่ผู้เสียภาษีสามารถนำภาษีที่เสียไปในประเทศแหล่งเงินได้มาหักออกจากภาษีที่คำนวณจากเงินได้จำนวนเดียวกันนั้นในประเทศที่ผู้รับเงินได้มีถิ่นที่อยู่ ซึ่งจำนวนเครดิตภาษีที่ได้รับนี้จะไม่เกิน

ดอกเบีย โดยทั่วไปประเทศถิ่นที่อยู่จะใช้วิธีให้เครดิตสำหรับภาษีที่เสียในประเทศแหล่งเงินได้ เนื่องจากประเทศแหล่งเงินได้จัดเก็บภาษีจากรายรับก่อนหักค่าใช้จ่ายใด ๆ และประเทศถิ่นที่อยู่จัดเก็บภาษีจากกำไรสุทธิซึ่งโดยปกติแล้วจะมีมูลค่าน้อยกว่ารายรับดอกเบียก่อนหักค่าใช้จ่ายใด ๆ ดังนั้น เพื่อมิให้มีภาระภาษีส่วนเกินซึ่งไม่สามารถนำมาใช้เป็นเครดิตได้ จึงต้องมีการจำกัดจำนวนภาษีที่จัดเก็บได้ในประเทศแหล่งเงินได้

จำนวนเงินภาษีที่บังคับเก็บจากเงินได้จำนวนเดียวกันนี้ในประเทศถิ่นที่อยู่ และในบางกรณี ประเทศคู่สัญญาอาจตกลงให้ใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับ tax sparing หรือ matching credit เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการยกเว้นภาษีของประเทศแหล่งเงินได้มีผลเพียงการเพิ่มรายได้ทางภาษีอากรให้แก่ประเทศถิ่นที่อยู่ แต่เป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และเป็นเครื่องจูงใจแก่นักลงทุนอย่างแท้จริง

4.4 วิธีการเครดิตแบบเต็ม (full credit method) คือ การที่ผู้เสียภาษีสามารถนำภาษีที่เสียไปในประเทศแหล่งเงินได้มาหักออกจากภาษีที่คำนวณจากเงินได้จำนวนเดียวกันนั้นในประเทศที่ผู้รับเงินได้มีถิ่นที่อยู่ ซึ่งจำนวนเครดิตภาษีที่ได้รับนี้จะเท่ากับภาษีที่เสียไปจริงในประเทศแหล่งเงินได้

2.4.3 ขอบเขตการใช้บังคับข้อบทดอกเบีย

อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับต่าง ๆ จะมีโครงสร้างโดยรวมตามที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับต้นร่างขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Model Double Taxation Convention on Income and on Capital or Model of Organization for Economic Co-operation and Development or OECD Model) เป็นร่างอนุสัญญาที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ประเทศคู่สัญญาต่าง ๆ ใช้เป็นต้นแบบในการจัดทำอนุสัญญาภาษีซ้อนเพื่อใช้บังคับระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD เป็นบทบัญญัติที่ร่างขึ้นมาเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับประเทศพัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ จึงมีการร่างอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับต้นร่างขององค์การสหประชาชาติขึ้นมาเพื่อใช้บังคับระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (United Nations Model Double Taxation Convention Between Developed and Developing Countries or UN Model) ซึ่งมีบทบัญญัติที่เอื้อประโยชน์ให้กับประเทศกำลัง

* Tax Sparing หรือเครดิตภาษีสมมติ หมายถึง จำนวนเงินภาษีที่ได้รับการยกเว้นให้ถือเสมือนว่าเป็นเงินภาษีที่นักลงทุนได้จ่ายและสามารถนำไปใช้เป็นเครดิตภาษีในประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ได้ - พิกพ วีระพงษ์, ประมวลกฎหมายว่าด้วยระเบียบ คำสั่งว่าด้วยอนุสัญญาภาษีซ้อน, หน้า

พัฒนามากขึ้น อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ UN จะเทียบเคียงมาจากบทบัญญัติอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD แต่จะมีการปรับปรุงในบางประเด็น โดยให้ประเทศกำลังพัฒนาซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่นำเข้าเงินทุนสามารถจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น แต่เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาไม่มีอำนาจต่อรองกับประเทศพัฒนาแล้ว บทบัญญัติส่วนใหญ่ของอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ UN จึงไม่สามารถเอื้อประโยชน์ให้ประเทศกำลังพัฒนาได้มากเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในข้อบทดอกเบียของอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD และอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ UN จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันในวรรค 2 และวรรค 4 ของข้อบทเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายให้ทราบต่อไป

ก) อนุสัญญาภาษีซ้อนต้นร่างของ OECD^๓

ข้อบทที่ 11 ดอกเบีย

ตามคำอธิบายบทบัญญัติอนุสัญญาภาษีซ้อนแล้วดอกเบีย หมายถึง ค่าตอบแทนจากการใช้เงิน หรือค่าตอบแทนจากประเภทของเงินได้จากการเคลื่อนย้ายทุน ถ้าผู้จ่ายและผู้รับดอกเบียมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ต่างกัน ผู้รับดอกเบียจะถูกจัดเก็บภาษี 2 ครั้ง ครั้งแรกในประเทศแหล่งเงินได้ และครั้งที่ 2 ในประเทศถิ่นที่อยู่ของผู้รับประโยชน์ โดยภาษีที่เสียไปในประเทศแหล่งเงินได้จะไม่ได้รับการเครดิตหรือยกเว้นในประเทศถิ่นที่อยู่ ดังนั้น ความซ้ำซ้อนทางภาษีจึงไม่ถูกขจัดแต่อย่างใด ซึ่งจะขัดขวางการเคลื่อนย้ายทุนและการพัฒนาการลงทุนระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีโดยให้สิทธิรัฐใดรัฐหนึ่งแต่เพียงรัฐเดียวในการจัดเก็บภาษีนั้นไม่สามารถได้รับการยอมรับจากประเทศคู่สัญญา ดังนั้น ดอกเบียจึงถูกจัดเก็บภาษีทั้งในประเทศถิ่นที่อยู่และประเทศแหล่งเงินได้ โดยให้ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิที่จะจัดเก็บภาษีได้โดยมีข้อจำกัดทางอัตราภาษีโดยประเทศแหล่งเงินได้จะยินยอมให้มีการลดหย่อนอัตรา

^๓ Philip Baker, Double Taxation Conventions and International Tax Law, Second Edition, (London Sweet & Maxwell), 1994, P. 255 -265

* รายละเอียดสำเนาต้นร่างฉบับภาษาอังกฤษปรากฏตามเอกสารแนบท้ายภาคผนวก ข

ภาษีในกรณีที่ได้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ในประเทศคู่สัญญาหรือเสียภาษีในประเทศคู่สัญญา และประเทศถิ่นที่อยู่จะมีหน้าที่ในการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีที่เกิดขึ้น ซึ่งตามบทบัญญัติในอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD ทำการแบ่งแยกบทบัญญัติในการบรรเทาภาระภาษีตามข้อบทดอกเบี่ยออกเป็น 6 วรรค คือ

วรรค 1 ดอกเบี่ยที่เกิดในรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่ง และจ่ายแก่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำสัญญาอีกรัฐหนึ่ง อาจเก็บภาษีได้ในอีกรัฐหนึ่งนั้น

ดอกเบี่ยที่เกิดในรัฐคู่สัญญารัฐหนึ่งและจ่ายให้กับผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่งนั้น ตามคำอธิบายบทบัญญัติ หมายถึง การชำระหนี้โดยการคืนเงินทุนให้กับเจ้าหนี้ไม่ว่าจะโดยสัญญา โดยประเพณีอาจถูกจัดเก็บภาษีในประเทศถิ่นที่อยู่และประเทศแหล่งเงินได้ตามวรรค 2

วรรค 2 อย่างไรก็ตาม ดอกเบี่ยนั้นอาจเก็บภาษีได้ในรัฐที่ดอกเบี่ยเกิดขึ้น และตามกฎหมายของรัฐนั้น แต่ถ้าผู้รับเป็นเจ้าของดอกเบี่ย ภาษีที่เรียกเก็บนั้นจะไม่เกินร้อยละ 10 ของจำนวนดอกเบี่ยทั้งสิ้น และให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของรัฐผู้ทำสัญญาทั้งสองแก้ไขปัญหาโดยความตกลงร่วมกัน

ประเทศแหล่งเงินได้จะมีสิทธิจัดเก็บภาษีได้ไม่เกินอัตราร้อยละ 10 ของเงินได้ตามกฎหมายภายในของตนไม่ว่าจะเป็นการหักภาษี ณ ที่จ่าย หรือโดยการประเมิน ซึ่งเป็นอัตราภาษีที่เหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์จากดินแดนหรือการลงทุนในดินแดนของประเทศแหล่งเงินได้ แต่ประเทศคู่สัญญาอาจลดอัตราภาษีที่จัดเก็บในประเทศแหล่งเงินได้ลงมา หรือให้จัดเก็บภาษีเฉพาะในประเทศที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ ซึ่งผู้รับประโยชน์ในที่นี้ หมายถึง ผู้รับประโยชน์ที่แท้จริงไม่ใช่ตัวแทน (beneficial owner)

นอกจากนี้ หากบริษัทมีถิ่นที่อยู่ในประเทศคู่สัญญา แต่มีผู้ถือหุ้นทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ของทุนอยู่ในประเทศที่ 3 แล้ว ก็ให้ประเทศคู่สัญญาตกลงกันไว้เป็นพิเศษสำหรับการจัดเก็บภาษีบริษัทนั้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะให้มีการจัดเก็บภาษีในประเทศแหล่งเงินได้โดยจำกัดก็ตาม ก็ยังมีภาระภาษีส่วนเกินอยู่ หากผู้รับประโยชน์ได้กู้ยืมเงินมาเพื่อดำเนินการและได้รับดอกเบี้ย น้อยกว่าดอกเบี้ยที่เสียไปจากการกู้ยืมเงินมา ซึ่งเท่ากับผู้รับประโยชน์ไม่มีผลกำไร และการลดหย่อนอัตราภาษีจะไม่สามารถขจัดภาษีส่วนเกินได้ เพราะภาษีที่จัดเก็บในประเทศแหล่งเงินได้จะคำนวณจากเงินได้ทั้งหมด แต่ภาษีที่จัดเก็บในประเทศที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่จะคำนวณจากกำไรสุทธิ ซึ่งจะทำให้ผู้รับประโยชน์มีภาระภาษีในต้นทุนมิใช่กำไรอย่างแท้จริง ส่งผลให้ผู้รับประโยชน์ทำการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บจากลูกหนี้เพื่อชดเชยภาษีส่วนเกิน ดังนั้น ทางปฏิบัติการจัดเก็บภาษีในประเทศแหล่งเงินได้จึงเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศและการเคลื่อนย้ายเงินทุน และในกรณีที่ผู้จ่ายดอกเบี้ยเป็นรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่ได้รับการกำกับโดยรัฐ ผลของภาษีหัก ณ ที่จ่ายที่เก็บโดยประเทศแหล่งเงินได้จะตกอยู่กับลูกหนี้ พันธบัตรรัฐบาล ซึ่งเท่ากับเป็นการจัดเก็บภาษีจากรายรับของตนเอง นอกจากนี้ หากมีการจัดเก็บภาษีในธุรกิจที่ค้าขายโดยให้สินเชื่อและการให้กู้ยืมโดยธนาคารแล้ว ก็จะก่อให้เกิดต้นทุนทางการค้าที่สูงกว่าความเป็นจริง เนื่องจากการค้าขายโดยให้สินเชื่อ ผู้ขายโดยปกติจะผลักภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินไปให้ผู้ซื้อ เช่นเดียวกับธนาคารจะผลักภาระต้นทุนทางการเงินจากการรับฝากเงินไปให้ผู้กู้ โดยการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยที่ให้กู้ยืม หรืออัตราดอกเบี้ยจากการให้สินเชื่อ ในกรณีดังกล่าวผู้รับภาระภาษีดอกเบี้ยที่แท้จริงจะไม่ใช่ผู้ขายหรือธนาคารผู้ให้กู้ แต่จะเป็นผู้ซื้อและผู้กู้ยืมเงิน

ดังนั้น หากต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนทางภาษีก็ควรหลีกเลี่ยงที่จะจัดเก็บภาษีจากรูกรกรมดังกล่าวข้างต้นโดยการเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ในวรรค 2

“บทบัญญัติในวรรค 2 ดอกเบี้ยใด ๆ ที่กล่าวถึงในวรรค 1 จะถูกจัดเก็บในประเทศคู่สัญญาที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่เท่านั้น ถ้าผู้รับดอกเบี้ยเป็นผู้รับประโยชน์ในดอกเบี้ย และถ้าดอกเบี้ยนั้นได้จ่าย

- ก) โดยเกี่ยวเนื่องกับการขายโดยให้สินเชื่อทางอุตสาหกรรม การค้า หรือ เครื่องมือ อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์
- ข) โดยเกี่ยวเนื่องกับการขายโดยให้สินเชื่อของพ่อค้าโดยวิสาหกิจหนึ่งให้ กับอีกวิสาหกิจหนึ่ง
- ค) การให้กู้ยืมใด ๆ โดยธนาคาร”

ชนิดของการขายโดยให้สินเชื่อในข้อ ก) ไม่ใช่แค่เพียงการขายชิ้นส่วนที่สมบูรณ์ แต่รวมไปถึงการขายชิ้นส่วนที่เป็นส่วนประกอบด้วย และสินเชื่อที่กล่าวถึงในข้อ ก) และข้อ ข) จะรวมทั้งดอกเบี้ยที่กำหนดแยกต่างหากและบวกเข้าไปในราคาขาย หรือรวมอยู่ในราคาขายตั้งแต่เริ่มแรกและจ่ายเป็นงวด ๆ

ประเทศคู่สัญญาอาจเพิ่มประเภทของดอกเบี้ยประเภทอื่น ๆ ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะจัดเก็บภาษีในประเทศแหล่งเงินได้ในบทบัญญัติข้างต้น และจำกัดสิทธิการจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยดังกล่าวในประเทศแหล่งเงินได้

วรรค 3 คำว่า “ดอกเบี้ย” ที่ใช้ในข้อนี้ หมายถึง เงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันจำนองหรือไม่ และไม่ว่าจะมีสิทธิในส่วนแบ่งกำไรของลูกหนี้หรือไม่ และโดยเฉพาะเงินได้จากหลักทรัพย์รัฐบาล และเงินได้จากพันธบัตรหรือหุ้นกู้ รวมทั้งราคาขายที่สูงกว่าราคาเดิม และเงินรางวัลที่ติดมากับหลักทรัพย์ พันธบัตร หรือหุ้นกุนั้น ค่าปรับที่เรียกเก็บเพื่อการชำระหนี้ล่าช้าจะไม่รวมอยู่ในจุดมุ่งหมายของข้อบทนี้

เงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันโดยการจำนองหรือไม่ และไม่ว่าจะมีสิทธิในส่วนแบ่งกำไรของลูกหนี้หรือไม่ สิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดจะรวมไปถึงเงินฝาก และหลักทรัพย์ในรูปของเงิน เช่น พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตร หุ้นกู้ ที่ต้องระบุถึงเงินได้ทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวเพราะลักษณะพิเศษเฉพาะของเงินได้ดังกล่าว ตัวอย่างเช่น พิจารณาในด้านหนึ่งดอกเบี้ยจำนองเป็นเงินได้จากการเคลื่อนย้ายทุน แต่บางประเทศทำให้เหมือนเงินได้จากการเคลื่อนย้ายทรัพย์สิน แต่ในอีกด้านหนึ่งสิทธิเรียกร้องในหนี้ในรูป พันธบัตร และหุ้นกู้ ทำให้เจ้าหนี้มีส่วนร่วมในผลกำไรของลูกหนี้ แต่กระนั้นก็ถือได้ว่าเป็นการกู้ยืมตามลักษณะทั่วไปของการกู้ยืมโดยมีดอกเบี้ย อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยจากหุ้นกู้ไม่ใช่เงินปันผลและไม่ทั้งดอกเบี้ยจากหุ้นกู้แปลงสภาพ จนกระทั่งหุ้นกุนั้นแปลงสภาพเป็นหุ้นสามัญ ดังนั้น ดอกเบี้ยจากหุ้นกู่จะถูกพิจารณาว่าเป็นเงินปันผลถ้าความเสี่ยงในหุ้นกุนั้นได้ออนไปสู่บริษัทลูกหนี้

ในกรณีของพันธบัตรรัฐบาล พันธบัตร และหุ้นกู้ ส่วนล้ำมูลค่าหุ้น (premium) หรือเงินรางวัลที่ติดไปกับหลักทรัพย์ดังกล่าวซึ่งผู้ออกตราสารหนี้จ่ายให้แก่ผู้จองซื้อหุ้นเกินกว่าจำนวนเงินที่ผู้จองซื้อหุ้นจ่ายในขณะที่ได้ถอนตราสารหรือขณะที่ออกตราสารจะถือเป็นดอกเบี้ย

ซึ่งจะถูกจัดเก็บภาษีในประเทศแหล่งเงินได้ และในการที่พันธบัตรหรือหุ้นกู้ได้ออกโดยมีส่วนล้ำมูลค่าหุ้น ส่วนเกินดังกล่าวที่จ่ายโดยผู้ซื้อหุ้นนอกเหนือจากเงินที่จ่ายคืนให้กับเขาจะถือเป็นดอกเบี่ยลบ ซึ่งต้องนำไปหักออกจากดอกเบี่ยที่จะถูกจัดเก็บภาษี อย่างไรก็ตามผลกำไรหรือขาดทุนใด ๆ ที่ผู้ถือหลักทรัพย์ได้รับจากการขายหลักทรัพย์ให้กับบุคคลอื่นจะไม่รวมอยู่ในความหมายของดอกเบี่ยแต่จะอยู่ภายใต้ข้อบทอื่น

นิยามของดอกเบี่ยในประโยคแรกของวรรค 3 ไม่ควรจะรวมสิ่งที่อ้างถึงกฎหมายภายในของรัฐคู่สัญญา มาตรการเหล่านี้ควรจะได้รับการพิจารณา คือ

ก) นิยามที่รวมเงินได้ทุกประเภทที่ก่อให้เกิดเงินได้ประเภทดอกเบี่ยตามกฎหมายภายในของหลาย ๆ ประเทศ

ข) หลักเกณฑ์การรวมหลักทรัพย์เท่าที่มีตามความเห็นทางกฎหมายเพื่อให้แน่ใจว่าอนุสัญญาจะไม่ถูกกระทบกระเทือนตามกฎหมายภายในของประเทศอื่น ๆ

ค) ควรจะหลีกเลี่ยงรูปแบบของอนุสัญญาที่อ้างถึงกฎหมายภายใน

อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD กำหนดให้ส่วนล้ำมูลค่าหุ้น หรือพรีเมียมในการได้มาซึ่งหุ้นกู้หรือตราสาร (acquisition premium) เป็นดอกเบี่ยลบ ซึ่งต้องนำไปหักออกจากดอกเบี่ยที่ผู้ซื้อหุ้นได้รับ กล่าวคือ กรณีผู้ซื้อซื้อหุ้นในตลาดรอง และราคาดอกเบี่ยในตลาดต่ำกว่าอัตราดอกเบี่ยตามราคาหน้าตั๋วหรือตราสาร ผู้ขายย่อมจะต้องบวกอัตราดอกเบี่ยที่เกินกว่าอัตราดอกเบี่ยในตลาดเข้าในราคาขายหรืออีกนัยหนึ่งเป็นพรีเมียมในการได้มาซึ่งหุ้นกู้หรือตราสาร ซึ่งถือเป็นต้นทุนของผู้ซื้อและเป็นเงินได้ของผู้ขาย ดังนั้น อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD จึงกำหนดให้พรีเมียมในการได้มาซึ่งหุ้นกู้หรือตราสารดังกล่าวของผู้ซื้อเป็นดอกเบี่ยลบหรือต้นทุนของผู้ซื้อซึ่งจะต้องนำไปหักออกจากเงินได้ที่ผู้ซื้อได้รับเมื่อถึงกำหนดการไถ่ถอนตราสารหรือหุ้นกู้ แต่แนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ มิได้บัญญัติให้พรีเมียมดังกล่าวเป็นดอกเบี่ยลบที่ต้องนำไปหักออกจากดอกเบี่ยที่ผู้ซื้อหุ้นได้รับ ดังนั้น ผู้มีเงินได้ภายใต้อนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ จะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายจากดอกเบี่ยที่ผู้ซื้อหุ้นได้รับทั้งจำนวนโดยไม่มีการหักพรีเมียมในการได้มาซึ่งหุ้นกู้หรือตราสารซึ่งตนจ่ายไป อันเป็นการจัดเก็บภาษีจากต้นทุนของผู้ซื้อหุ้น

ประโยคที่ 2 ของวรรค 3 ค่าปรับจากการชำระหนี้ล่าช้าเป็นสิ่งที่ไม่รวมอยู่ในนิยามของดอกเบี้ย แต่ประเทศคู่สัญญาอาจจะตกลงให้ค่าปรับจากการชำระหนี้ล่าช้าดังกล่าวเป็นดอกเบี้ย ไม่ว่าจะเป็นค่าปรับซึ่งจ่ายภายใต้สัญญา หรือโดยประเพณี หรือโดยคำพิพากษา ซึ่งเป็น การคำนวณตามอัตราส่วน (pro rata temporis) หรือตามจำนวนที่กำหนดไว้ ถ้าเจ้าหนี้ตกลงที่จะให้ชำระค่าปรับโดยการคำนวณตามอัตราส่วน ไม่ควรจะรวมเป็นเงินได้จากทุน แต่จะเป็นรูปแบบ พิเศษของค่าเสียหายจากความสูญเสียของเจ้าหนี้ที่ลูกหนี้ชำระหนี้ล่าช้า ดังนั้น เมื่อพิจารณาหลัก ประกันทางกฎหมายและความสะดวก จะเป็นการเหมาะสมที่จะกำหนดให้ค่าปรับทั้งหมดไม่ว่าจะ จ่ายในรูปแบบไหนอยู่บนพื้นฐานเดียวกันเพื่อจุดประสงค์ในการเยียวยาภาวะภาวะ

นอกจากนี้ ประเทศคู่สัญญาอาจจะไม่รวมเงินได้ใด ๆ ในข้อ 11 ซึ่งประเทศทั้งสองเจตนาที่จะปฏิบัติกับเงินได้นั้นเป็นเงินปันผล ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เงินปี ซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ยแต่ได้รับการพิจารณาว่าไม่ใช่ดอกเบี้ย ในด้านหนึ่งเงินปีจะเกิดหลังการจ้างงานซึ่ง อยู่ในข้อบทที่ 18 และอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเบี้ยบำนาญ ในอีกด้านหนึ่งการซื้อขายผ่อน ชำระที่มีการชำระเงินเป็นงวด ๆ รายปี จะประกอบด้วยดอกเบี้ยในต้นทุนการซื้อซึ่งเป็นการคืนเงิน ทุน เงินค้างงวดดังกล่าวจะประกอบด้วยดอกผลที่เพิ่มขึ้นทุกวันทุกวัน เป็นการยากที่จะหาข้อแตก ต่างระหว่างเงินได้จากทุนและเงินได้จากการคืนทุนเพื่อที่จะจัดเก็บภาษีเงินได้ที่เป็นประเภท ของเงินได้จากการเคลื่อนย้ายทุนเช่นเดียวกัน ดังนั้น กฎหมายภาษีอากรจะจัดเก็บภาษีเงินได้ใน ประเภทของเงินเดือน ค่าจ้าง และบำนาญเป็นการพิเศษ

วรรค 4 มิให้ใช้บทของวรรค 1 และ 2 ถ้าผู้รับดอกเบี้ยเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำ สัญญารัฐหนึ่งประกอบธุรกิจของรัฐผู้ทำสัญญาอีกรัฐหนึ่งที่ดอกเบี้ยเกิดขึ้นผ่านสถานประกอบการ การถาวรของรัฐนั้น หรือกระทำการในอีกรัฐหนึ่งโดยบริการส่วนบุคคลที่เป็นอิสระจากสถานธุรกิจ ประจำที่ตั้งอยู่ในรัฐนั้น และสิทธิเรียกร้องหนี้อันเป็นเหตุแห่งการจ่ายดอกเบี้ยกับสถานประกอบการ การถาวร หรือสถานธุรกิจประจำ ในกรณีเช่นนั้นบทของข้อ 7 หรือข้อ 14 จะใช้บังคับ

เงินปันผล ดอกเบี้ย และค่าสิทธิที่เกิดขึ้นจากแหล่งเงินได้ในประเทศและจ่ายให้ แก่บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศอื่น จะอยู่นอกเหนือการป้องกันการจัดเก็บ

ภาษีในประเทศแหล่งเงินได้และประเทศที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ เมื่อผู้รับประโยชน์มีสถานประกอบการถาวรในประเทศแหล่งเงินได้

วรรคนี้ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของหลักดึงดูดความสนใจ (force of attraction) ของสถานประกอบการถาวร เนื่องจากเป็นกรณีที่สถานประกอบการถาวรได้ก่อให้เกิดเงินได้ประเภทดอกเบี้ยโดยตรง ดังนั้น ประเทศแหล่งเงินได้จะไม่ถูกจำกัดอำนาจการเก็บภาษีหากดอกเบี้ยรับนั้นเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของสถานประกอบการถาวรหรือเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจของสถานประกอบการถาวรหรือบริการส่วนบุคคลที่ไม่เป็นอิสระตามข้อ 14 หรือฐานประกอบการประจำ ดอกเบี้ยจะถูกจัดเก็บภาษีโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกำไรจากสถานประกอบการถาวรตามข้อ 7 กำไรจากธุรกิจ

วรรค 5 ดอกเบี้ยจะถือว่าเกิดขึ้นในรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่ง ถ้าผู้จ่ายเป็นรัฐนั้น ส่วนราชการนั้น เจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น หรือบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในรัฐนั้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีบุคคล

หลักแหล่งดึงดูดความสนใจ หมายถึง กรณีที่นักลงทุนต่างประเทศมีแหล่งดึงดูดความสนใจในประเทศแหล่งเงินได้ แต่มีกิจกรรมเกิดขึ้นโดยตรงระหว่างสำนักงานใหญ่กับบุคคลในประเทศแหล่งเงินได้ เงินได้ที่สำนักงานใหญ่ได้รับจะนำมารวมคำนวณเป็นเงินได้ของสถานประกอบการถาวรก็ต่อเมื่อเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเช่นเดียวกันหรือสืบเนื่องกัน ตัวอย่างเช่น นักลงทุนมีเงินได้ในประเทศแหล่งเงินได้จากการให้กู้ยืม แต่มีสถานประกอบการถาวรประเภทกิจกรรมในการก่อสร้างอาคาร ไม่ต้องนำดอกเบี้ยที่ได้รับจากการให้กู้ยืมไปรวมคำนวณเป็นเงินได้ของสถานประกอบการถาวรประเภทกิจกรรม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่มีลักษณะเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องกัน แต่จากบทบัญญัติในวรรค 4 หากนักลงทุนมีเงินได้ในประเทศแหล่งเงินได้จากการให้กู้ยืมและสถานประกอบการถาวรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องกัน เช่น ให้กู้ยืมเช่นเดียวกันก็ไม่ต้องนำดอกเบี้ยที่ได้รับจากการให้กู้ยืมไปรวมคำนวณเป็นเงินได้ของสถานประกอบการถาวร เนื่องจากวรรค 4 ไม่นำหลักแหล่งดึงดูดความสนใจมาบังคับใช้ เว้นเสียแต่ว่าเงินได้นั้นจะจ่ายเนื่องจากหนี้เกี่ยวกับทรัพย์สินของสถานประกอบการถาวรหรือเกี่ยวเนื่องกับสถานประกอบการถาวร

ผู้จ่ายดอกเบี้ยไม่ว่าจะเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่งหรือไม่ก็ตามมีสถานประกอบการถาวร หรือสถานธุรกิจประจำในรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่งอันก่อให้เกิดหนี้ที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยขึ้น และดอกเบี้ยนั้นตกเป็นภาระแก่สถานประกอบการถาวรหรือสถานธุรกิจประจำนั้น ดอกเบี้ยเช่นนั้นให้ถือว่าเกิดขึ้นในรัฐซึ่งสถานประกอบการถาวรหรือสถานธุรกิจประจำตั้งอยู่

ประเทศแหล่งเงินได้ คือ ประเทศที่ผู้จ่ายมีถิ่นที่อยู่ซึ่งอาจเป็นรัฐหรือหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการกู้ยืมทำเพื่อสถานประกอบการถาวรและดอกเบี้ยถูกรับภาระโดยสถานประกอบการถาวรแล้ว ประเทศแหล่งเงินได้คือประเทศที่สถานประกอบการถาวรตั้งอยู่ ไม่ใช่ถิ่นที่อยู่ของเจ้าของสถานประกอบการถาวร ดังนั้น หากไม่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นกับสถานประกอบการถาวรแล้ว ประเทศที่สถานประกอบการถาวรตั้งอยู่จะไม่มีสิทธิจัดเก็บภาษี ซึ่งกรณีดังต่อไปนี้สมควรได้รับการพิจารณา

- ก) การจัดการโดยสถานประกอบการถาวรและรับภาระโดยสถานประกอบการถาวร
- ข) สำนักงานใหญ่กู้ยืมเพื่อสถานประกอบการถาวรและดอกเบี้ยซึ่งจ่ายโดยสำนักงานใหญ่ถูกรับภาระโดยสถานประกอบการถาวร
- ค) สัญญากู้ยืมลงนามโดยสำนักงานใหญ่และสถานประกอบการถาวรในหลาย ๆ ประเทศเป็นผู้ใช้เงินนั้น

ในกรณีที่ข้อ ก) และข้อ ข) ข้างต้น ถูกบัญญัติไว้ในประโยคที่ 2 ของวรรค 5 ประเทศที่สถานประกอบการถาวรตั้งอยู่จะเป็นประเทศแหล่งเงินได้ แต่สำหรับข้อ ค) เป็นกรณีที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของวรรค 5 ซึ่งรวมแหล่งเงินได้มากกว่า 1 แห่ง ของเงินกู้จำนวนเดียวกัน

การกำหนดให้ประเทศที่สถานประกอบการถาวรตั้งอยู่เป็นประเทศแหล่งเงินได้มีขึ้นเพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์ของอนุสัญญาภาษีซ้อนโดยประเทศที่สถานประกอบการถาวรตั้งอยู่มิได้เป็นประเทศคู่สัญญา และกรณีที่มีการกู้ยืมนั้นมิได้ใช้ประโยชน์เพื่อสถานประกอบการถาวรโดยแท้จริงแล้วก็ไม่สมควรให้ได้รับการลดหย่อนอัตราภาษี

การแก้ปัญหาทำได้โดยให้ประเทศที่เป็นผู้บริหารเป็นประเทศแหล่งเงินได้ ซึ่งเป็นไปได้สำหรับผู้ให้
 ภูมิจึงคำนวณภาษีจากดอกเบี้ยที่จะถูกจัดเก็บเป็นการล่วงหน้า ดังนั้น ประเทศคู่สัญญาเป็น
 อีสรที่จะบังคับใช้ข้อกำหนดดังกล่าวในวรรค 5 ไม่ว่าจะเป็นอย่างบัญญัติในข้อ ก) หรือขยายไปถึง
 ข้อ ค)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีประเทศที่สถานประกอบการถาวรตั้งอยู่เป็นประเทศ
 แหล่งเงินได้ วรรค 5 ไม่มีทางแก้ปัญหาสำหรับกรณีที่ได้รับประโยชน์และผู้จ่ายดอกเบี้ยมีถิ่นที่อยู่
 ในประเทศคู่สัญญา แต่ก็มีสำหรับสถานประกอบการถาวรซึ่งผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ 3 เป็นเจ้า
 ของและดอกเบี้ยถูกรับภาระโดยสถานประกอบการถาวรนั้น เนื่องจากดอกเบี้ยจะถูกจัดเก็บใน
 ประเทศที่สถานประกอบการถาวรตั้งอยู่ และความซ้ำซ้อนทางภาษีจะไม่ถูกขจัด ทางแก้
 ปัญหา คือ การทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศคู่สัญญาผู้รับประโยชน์กับประเทศซึ่งสถานประกอบการ
 ถาวรตั้งอยู่ แต่กรณีดังกล่าวไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้หากประเทศผู้จ่ายและประเทศที่สถาน
 ประกอบการถาวรตั้งอยู่เรียกร่องสิทธิที่จะจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่าย ซึ่งจะต้องแก้ไขโดยการทำสนธิ
 สัญญาหลายฝ่ายและเพิ่มเติมข้อความต่อไปในประโยคที่ 2 ของวรรค 5

“ผู้จ่ายดอกเบี้ยซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศคู่สัญญาหรือไม่ก็ตามมีสถานประกอบการ
 ถาวรหรือฐานประกอบการเกี่ยวข้องกับความเป็นหนี้ซึ่งดอกเบี้ยถูกจ่ายและรับภาระ ดอกเบี้ย
 นั้นจะถูกถือว่าเกิดขึ้นในประเทศซึ่งสถานประกอบการถาวรหรือฐานประกอบการตั้งอยู่”

ถ้าประเทศคู่สัญญาตกลงกันในสนธิสัญญาสองฝ่ายที่จะสงวนสิทธิให้ประเทศที่
 ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะจัดเก็บภาษีจากเงินได้ดังกล่าวก็ไม่มีประโยชน์ที่
 จะให้คำจำกัดความของประเทศแหล่งเงินได้ และภาษีซ้อนก็จะไม่ได้รับการขจัดอย่างเต็มที่ถ้า
 สถานประกอบการถาวรผู้จ่ายดอกเบี้ยในประเทศที่ 3 ถูกหักภาษี ณ ที่จ่าย โดยเหตุที่เป็นผู้กู้ยืม
 และรับภาระดอกเบี้ยดังกล่าวมาข้างต้น

วรรค 6 ในกรณีใดโดยเหตุผลแห่งความสัมพันธ์เป็นพิเศษระหว่างผู้จ่ายกับผู้รับ
 หรือระหว่างบุคคลทั้งสองนั้นกับบุคคลอื่น ดอกเบี้ยที่จ่ายให้นั้นเมื่อคำนึงถึงสิทธิเรียกคืนอัน
 เป็นมูลแห่งการจ่ายดอกเบี้ยแล้ว มีจำนวนเกินกว่าจำนวนเงินซึ่งควรจะได้ตกลงกันระหว่างผู้จ่าย
 กับผู้รับหากไม่มีความสัมพันธ์เช่นนั้น บทของข้อนี้ให้ใช้เฉพาะแก่เงินจำนวนหลัง ในกรณีเช่นนี้

ส่วนเกินของเงินที่ชำระหนี้ให้คงเก็บภาษีได้ตามกฎหมายของแต่ละรัฐผู้ทำสัญญา ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงบทอื่น ๆ แห่งความตกลงนี้ด้วย

ดอกเบี้ยที่จ่ายมากกว่าราคาตลาดโดยปกติของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน (arm's length) ส่วนที่เกินจะถูกจัดเก็บภาษีตามกฎหมายของประเทศคู่สัญญา และจะไม่ได้รับอนุญาตให้ลดหย่อนอัตราภาษี ซึ่งความสัมพันธ์พิเศษระหว่างผู้จ่ายและผู้รับประโยชน์ หรือระหว่างบุคคลทั้งสองกับบุคคลอื่น จะคลุมไปถึงความสัมพันธ์โดยสายเลือดหรือการแต่งงานและกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งแตกต่างจากความสัมพันธ์ตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ดอกเบี้ยถูกจ่ายให้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลซึ่งโดยตรงหรือโดยอ้อมควบคุมผู้จ่าย หรือไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถูกควบคุมโดยผู้จ่ายหรืออยู่ภายใต้กลุ่มผลประโยชน์ของผู้จ่ายตามข้อบทที่ 9 (วิสาหกิจในเครือเดียวกัน)

ข) อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับต้นร่างของ UN^{๖๖}

ข้อบทที่ 11 ดอกเบี้ย

คำอธิบายบทบัญญัติข้อบทดอกเบี้ยในอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ UN จะมีข้อความส่วนใหญ่เหมือนกับอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD แต่จะแตกต่างกันในวรรค 2 และวรรค 4 เท่านั้น คำอธิบายบทบัญญัติในวรรค 1, วรรค 3, วรรค 5 และวรรค 6 จึงเป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้เขียนจะกล่าวถึงเฉพาะบทบัญญัติวรรค 2 และวรรค 4 ที่แตกต่างกันเท่านั้น ดังนี้

วรรค 2 อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยนั้นอาจเก็บภาษีได้ในรัฐที่ดอกเบี้ยเกิดขึ้น และตามกฎหมายของรัฐนั้น แต่ถ้าผู้รับเป็นเจ้าของดอกเบี้ย ภาษีที่เรียกเก็บนั้นจะไม่เกินร้อยละ

^{๖๖} United Nations, United Nations Model Double Taxation Convention Between Developed and Developing Countries, (New York : United Nations Publication), 1980, P. 121 -137

* รายละเอียดสำเนาต้นร่างฉบับภาษาอังกฤษปรากฏตามเอกสารแนบท้ายภาคผนวก ค

(อัตราดอกเบี้ยให้ขึ้นอยู่กับความตกลงของคู่สัญญา) ของจำนวนดอกเบี้ยทั้งสิ้น ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของรัฐผู้ทำสัญญาทั้งสองแก้ไขปัญหาโดยความตกลงร่วมกัน

อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ UN จะเทียบเคียงมาจากอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD แต่จะไม่กำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิที่จะจัดเก็บภาษีไว้ โดยให้ประเทศคู่สัญญามีสิทธิที่จะทำความตกลงกัน โดยให้เหตุผลในการแก้ไขบทบัญญัติของอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราภาษีที่ประเทศคู่สัญญาจะตกลงกัน ว่า การยกเว้นภาษีดอกเบี้ยในประเทศถิ่นที่อยู่ของผู้ให้กู้ไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุด เพราะผู้ให้กู้จะถูกหักจูงโดยอัตราภาษีที่ต่ำในประเทศกำลังพัฒนาประเทศอื่น และการหักภาษี ณ ที่จ่ายในประเทศแหล่งเงินได้ไม่จูงใจในการให้กู้ เพราะจะทำให้ผู้ให้กู้ให้กู้ในประเทศตนเองหรือผลักภาระให้ผู้กู้ เนื่องจากผู้ให้กู้จะเสียภาษีจากกำไรสุทธิสำหรับการประกอบธุรกิจในประเทศ และเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากยอดรายรับจากการประกอบกิจการนอกประเทศ ดังนั้น อัตราภาษีหัก ณ ที่จ่ายเงินได้ประเภทดอกเบี้ยควรจะสัมพันธ์กับภาษีนิติบุคคลจากกำไรสุทธิ กล่าวคือ อัตราภาษีหัก ณ ที่จ่ายในประเทศแหล่งเงินได้ที่ต่ำจะเพิ่มรายได้เงินตราต่างประเทศและเงินทุนจะไหลจากประเทศพัฒนาแล้วมาสู่ประเทศกำลังพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ถ้าต้องการจะจัดเก็บภาษีจากการขายโดยการให้สินเชื่อก็ให้กับเฉพาะดอกเบี้ยเท่านั้น ซึ่งสินเชื่อระยะสั้นจะเกี่ยวพันกับธุรกรรมทางการค้า ส่วนสินเชื่อระยะยาวจะเกี่ยวพันกับการลงทุน ดอกเบี้ยจะถูกจ่ายนอกเหนือจากกำไรในการขายทรัพย์สินในเวลาเดียวกันกับที่มีการผ่อนชำระคืนเงินทุน ภาระภาษีใด ๆ จะถูกผ่านไปยังมูลค่าทางบัญชีของสินค้า และในที่สุดจะถูกกลบฝังโดยกำไรที่ได้จากผู้ซื้อสินค้า

การแข่งขันด้านอุตสาหกรรมในประเทศพัฒนาแล้ว ทำให้มีการให้สินเชื่อมากขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาและจำนวนดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ แต่การที่ประเทศกำลังพัฒนาจัดเก็บภาษีเกินสมควรจะส่งผลให้ประเทศพัฒนาแล้วลดการให้สินเชื่อลง นอกจากนี้ อนุสัญญาภาษีซ้อนยังตกลงที่จะไม่จัดเก็บภาษีดอกเบี้ยที่อนุมัติโดยรัฐบาล และธนาคารที่ได้รับการกำกับหรือจัดหาทุนโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล

การขายโดยให้สินเชื่อ ดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระ (deferred-payment sales) ซึ่งราคาซื้อขายผ่อนชำระจะเท่ากับราคาขายบวกต้นทุนทางการเงิน ซึ่งยากที่จะระบุอัตราดอกเบี้ยแต่จะทำได้โดยการเปรียบเทียบราคาซื้อขายเงินสดกับราคาซื้อขายผ่อนชำระ ถ้าดอกเบี้ยแฝงถูกจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยจะเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจจากการที่ผู้ขายจะผลักภาระภาษีที่เกิดขึ้นให้กับผู้ซื้อ เนื่องจากภาษีจะแทรกซึมอยู่บนพื้นฐานของธุรกรรมและการขายสินเชื่อก่อนแล้ว แต่ผู้จัดเก็บภาษีจะพิจารณาเพียงว่าหากมีการจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยแฝงแล้วจะเก็บภาษีได้น้อยกว่าการจัดเก็บภาษีจากผลกำไรจากการขายโดยให้สินเชื่อหรือไม่

ในสินเชื่อระหว่างประเทศ ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นผู้ที่ได้รับคือสถาบันการเงินผู้ให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ขาย แต่ผู้ที่รับภาระภาษีหัก ณ ที่จ่ายคือผู้ขาย ดังนั้น ควรที่จะจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายในกรณีนี้น้อยกว่ากรณีปกติ

วรรค 4 มิให้ใช้บทของวรรค 1 และ 2 ถ้าผู้รับดอกเบี้ยเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่งประกอบธุรกิจของรัฐผู้ทำสัญญาอีกรัฐหนึ่งที่ดอกเบี้ยเกิดขึ้นโดยผ่านสถานประกอบการถาวรของรัฐนั้น หรือกระทำการในอีกรัฐหนึ่งโดยบริการส่วนบุคคลที่เป็นอิสระจากสถานธุรกิจประจำที่ตั้งอยู่ในรัฐนั้น และสิทธิเรียกร้องอันเป็นเหตุแห่งการจ่ายดอกเบี้ยเกี่ยวข้องกับ ก) สถานประกอบการถาวร หรือฐานธุรกิจ หรือ ข) กิจกรรมทางธุรกิจภายใต้ (ค) ของข้อ 7 ในกรณีเช่นนั้นบทของข้อ 7 หรือข้อ 14 จะใช้บังคับ

การแก้ไขบทบัญญัติในวรรคนี้ของ UN ก็เพื่อขยายแหล่งดึงดูดความสนใจเพิ่มเติมดอกเบี้ยที่ไม่อยู่ในวรรค 4 โดยรวมดอกเบี้ยที่จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางธุรกิจตามข้อย่อย 1 (ค) ของข้อ 7 ซึ่งไม่ได้ดำเนินการผ่านสถานประกอบการถาวร หรือฐานธุรกิจให้ถือว่าดอกเบี้ยเกิดในรัฐนั้นและจะถูกจัดเก็บภาษีจากกำไรสุทธิตามข้อ 7 กำไรจากธุรกิจ

ค) แนวทางของอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ

ปัจจุบันประเทศไทยตกลงทำอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนกับประเทศต่าง ๆ รวม 39 ประเทศ^{๑๖} ได้แก่ ประเทศนอร์เวย์ ประเทศเดนมาร์ค ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศเกาหลี ประเทศอิตาลี ประเทศปากีสถาน ประเทศเบลเยียม ประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศโปแลนด์ ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฟินแลนด์ ประเทศอินเดีย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศฮังการี ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสวีเดน ประเทศศรีลังกา ประเทศเวียดนาม ประเทศอิสราเอล ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ประเทศลิวทัวเนีย ประเทศสาธารณรัฐเชค ประเทศโรมาเนีย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศบังกลาเทศ ประเทศเนปาล ประเทศมอริเชียส ประเทศลักเซมเบิร์ก ประเทศสเปน และประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนโดยทั่วไปจะไม่มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในจึงต้องมีการอนุมัติเพื่อให้อนุสัญญาภาษีซ้อนมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในตามพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 18

ตามแนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ ข้อบทดอกเบียจะบัญญัติไว้ในหมวด 3 ข้อ 11 ซึ่งแบ่งแยกเนื้อหาออกเป็น 7 วรรค โดยประเทศไทยจะเทียบเคียงมาจากอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD รายละเอียดดังนี้

ข้อบท 11 ดอกเบีย

วรรค 1 ดอกเบียที่เกิดขึ้นในรัฐผู้ทำสัญญารัฐหนึ่งและจ่ายแก่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำสัญญาอีกรัฐหนึ่งอาจเก็บภาษีได้ในอีกรัฐหนึ่งนั้น

^{๑๖} ข้อมูล ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2542 - ที่มา : กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง

ดังนั้น กรณีดอกเบียที่จ่ายจากผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยให้กับผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศคู่สัญญา ประเทศไทยสามารถเก็บภาษีได้ตามที่กำหนดไว้ในวรรค 2 อย่างไรก็ตามกรณีที่อยู่ในกรณีของนิติบุคคลประเทศไทยมักจะถือตามหลักการจดทะเบียน (ในทางปฏิบัติ)⁹⁷ และกรณีที่ผู้รับประโยชน์เป็นสาขาจะไม่ถือว่าประเทศที่สาขามีถิ่นที่อยู่เป็นประเทศคู่สัญญา แต่จะถือว่าประเทศที่สำนักงานแห่งใหญ่ตั้งอยู่เป็นประเทศคู่สัญญา และต้องนำอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศถิ่นที่อยู่ซึ่งสำนักงานแห่งใหญ่ตั้งอยู่มาบังคับใช้⁹⁸

วรรค 2 กำหนดให้ดอกเบียอาจเก็บภาษีได้ในรัฐผู้ทำสัญญาที่ดอกเบียเกิดขึ้น ตามกฎหมายของรัฐนั้น แต่ภาษีที่เรียกเก็บนั้นจะต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของจำนวนดอกเบียที่จ่าย กรณีที่ผู้รับเป็นสถาบันการเงิน ซึ่งจะรวมไปถึงบริษัทประกันภัย และในกรณีที่ผู้รับดอกเบียมิใช่สถาบันการเงินจะจัดเก็บภาษีได้ไม่เกินร้อยละ 25 ของดอกเบียที่จ่าย ดังนั้น กรณีที่ผู้รับดอกเบียที่จ่ายจากแหล่งเงินได้ในประเทศไทยเป็นสถาบันการเงินแล้ว ประเทศไทยจะจัดเก็บภาษีได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของดอกเบียที่จ่าย ซึ่งแนวทางที่กรมสรรพากรใช้ในการพิจารณาว่าผู้รับเป็นสถาบันการเงิน เช่น กรณีบริษัทต่างประเทศมีวัตถุประสงค์ในการซื้อขายหลักทรัพย์ ให้กู้ยืมเงิน ถ้าประกัน ออกตัวสัญญาใช้เงิน และอื่น ๆ ในทำนองเดียวกับธนาคาร⁹⁹ และผู้รับจะต้องมีใบรับรองว่าตนเองมีฐานะเป็นสถาบันการเงินที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของประเทศนั้น ๆ มาแสดง¹⁰⁰ โดยอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่มิได้พิจารณาว่าผู้จ่ายจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไรใด ยกเว้น อนุสัญญาภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเยอรมันที่กำหนดให้ผู้จ่ายต้องเป็นผู้ดำเนินการอุตสาหกรรมด้วยจึงจะได้รับการลดหย่อนอัตราภาษี

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹⁷ ศูนย์ศึกษากฎหมายภาษีอากร, สรุปสัมมนาภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ตามมาตรา 3 เดเรส, (ศูนย์ศึกษากฎหมายภาษีอากร 2537), หน้า 8

⁹⁸ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0811 (กม) /454 ลงวันที่ 11 มีนาคม 2541

⁹⁹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค.0802/9147 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2534 และ กค.0802/10478 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2530

¹⁰⁰ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค.0802/24024 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2536

อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้รับประโยชน์มิใช่สถาบันการเงิน ประเทศไทยจะจัดเก็บภาษีได้ไม่เกินร้อยละ 25 ของดอกเบี้ยที่จ่าย โดยเหตุที่ประเทศไทยจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 กรณีที่ผู้รับดอกเบี้ยเป็นบุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยหรือนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยจะจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายได้ไม่เกินอัตราร้อยละ 15 ตามกฎหมายภายในแม้ผู้รับจะมีใช้สถาบันการเงิน เนื่องจากอนุสัญญาภาษีซ้อนไม่มีผลเป็นการเพิ่มภาระการจัดเก็บภาษี อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้รับดอกเบี้ยเป็นรัฐจะได้รับการยกเว้นภาษีตามที่กำหนดไว้ในวรรค 3

วรรค 3 ยกเว้นการจัดเก็บภาษีดอกเบี้ย กรณีที่ผู้รับดอกเบี้ยเป็นรัฐของประเทศคู่สัญญา ซึ่งในกรณีรัฐบาลไทยนั้น โดยแนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ จะหมายถึง ธนาคารแห่งประเทศไทย ส่วนราชการ องค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และสถาบันการเงินอื่นที่รัฐบาลเป็นเจ้าของทุนทั้งหมด และสำหรับรัฐบาลของประเทศคู่สัญญา จะหมายถึง รัฐบาล ธนาคารกลาง ส่วนราชการ องค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และสถาบันการเงินอื่นที่รัฐบาลเป็นเจ้าของทุนทั้งหมด ทั้งนี้ บริษัทผู้จ่ายจะต้องแสดงหลักฐานเพื่อพิสูจน์ฐานะของสถาบันการเงิน โดยให้สถาบันการเงินออกหนังสือรับรองว่าสถาบันการเงินมีฐานะเป็นสถาบันการเงินของรัฐบาลที่มีกฎหมายโดยเฉพาะจัดตั้งขึ้นและรัฐบาลเป็นเจ้าของทุนทั้งหมดและให้โนตารีพับลิก (notary public) รับรองความถูกต้องของเอกสารหลักฐานดังกล่าว ตลอดจนให้สถานทูตไทยในประเทศนั้น ๆ รับรองฐานะของโนตารีพับลิกอีกชั้นหนึ่ง¹⁰¹ ซึ่งในบางอนุสัญญานั้นรัฐจะรวมถึงสถาบันอื่น ๆ ซึ่งมีใช้สถาบันการเงินที่รัฐบาลเป็นเจ้าของทุนทั้งหมด เช่น อนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศโปแลนด์ และอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น

วรรค 4 กำหนดขอบเขตของดอกเบี้ยที่จะได้รับการลดหย่อน ยกเว้น หรือบรรเทาภาระภาษี ซึ่งแนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ เช่น อนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศโปแลนด์ ประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์ ประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย ประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย

¹⁰¹ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค.0802/22526 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2533

ประเทศไทยกับประเทศอินเดีย ประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย และประเทศไทยกับประเทศแคนาดา เป็นต้น จะบัญญัติไว้ว่า "เงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกัน จำนองหรือไม่ และไม่ว่าจะมีสิทธิร่วมกันในผลกำไรของลูกหนี้หรือไม่ และโดยเฉพาะเงินได้จากหลักทรัพย์รัฐบาลและเงินได้จากพันธบัตรหรือหุ้นกู้ รวมทั้งค่าพรีเมียมและรางวัลอันติดพันอยู่กับหลักทรัพย์ พันธบัตร หรือหุ้นกู้เช่นว่านั้น รวมทั้งเงินได้ที่มิได้มีลักษณะทำนองเดียวกันกับเงินได้จากการให้กู้ยืมเงินตามกฎหมายภาษีอากรของรัฐผู้ทำสัญญาซึ่งเงินได้นั้นเกิดขึ้น"

อนุสัญญาบางฉบับจะไม่รวมถึงค่าปรับสำหรับการชำระเงินที่เกินกำหนด ในนิยามดอกเบี้ย เช่น อนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศฟินแลนด์ ประเทศไทยกับประเทศจีน ประเทศไทยกับประเทศเวียดนาม ประเทศไทยกับประเทศศรีลังกา ประเทศไทยกับประเทศฮังการี ประเทศไทยกับประเทศอิสลามปากีสถาน ประเทศไทยกับประเทศสวีเดน และประเทศไทยกับประเทศเบลเยียม เป็นต้น

บางอนุสัญญาจะไม่ระบุค่าพรีเมียมและรางวัลอันติดพันอยู่กับหลักทรัพย์อย่างชัดเจนในนิยามดอกเบี้ย ซึ่งมีได้หมายความว่าค่าพรีเมียมและรางวัลอันติดพันอยู่กับหลักทรัพย์จะมีใช้เงินได้ตามข้อบทดอกเบี้ย เนื่องจากเงินได้ดังกล่าวเป็นเงินได้จากหลักทรัพย์ เช่น ประเทศไทยกับประเทศอิตาลี ประเทศไทยกับประเทศเยอรมัน ประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย ประเทศไทยกับประเทศเนเธอร์แลนด์ และประเทศไทยกับประเทศสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์เหนือ เป็นต้น นอกจากนี้อนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศฟิลิปปินส์ทำการระบุดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระในนิยามเพื่อการยกเว้นการจัดเก็บภาษีในข้อบทดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามแม้ไม่ระบุให้ชัดเจนก็ไม่มีผลให้ดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระมีใช้เงินได้ตามข้อบทดอกเบี้ย

แนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ นั้น ประเทศไทยทำความตกลงโดยใช้อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD เป็นต้นแบบในการจัดทำ อย่างไรก็ตาม เฉพาะอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศฮังการีเท่านั้นที่นำต้นแบบของอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ UN มาใช้ในการขยายขอบเขตของแหล่งเงินได้ให้รวมถึงดอกเบี้ยที่จ่ายโดยเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางธุรกิจ

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนทำการแบ่งแยกบทนิยามตามวรรค 4 ดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาดังนี้

ประเภทที่ 1 เงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันจำนองหรือไม่ และไม่ว่าจะมีสิทธิร่วมกันในผลกำไรของลูกหนี้หรือไม่

ประเภทที่ 2 เงินได้จากหลักทรัพย์รัฐบาลและเงินได้จากพันธบัตร หรือหุ้นกู้ รวมทั้งค่าพรีเมียมและรางวัลอันติดพันอยู่กับหลักทรัพย์ พันธบัตร หรือหุ้นกู้นั้น

ประเภทที่ 3 เงินได้ที่มีลักษณะจำนองเดียวกันกับเงินได้จากการให้กู้ยืมเงินตามกฎหมายภาษีอากรของรัฐผู้ทำสัญญาซึ่งเงินได้นั้นเกิดขึ้น

ประเภทที่ 1 เงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันจำนองหรือไม่ และไม่ว่าจะมีสิทธิร่วมกันในผลกำไรของลูกหนี้หรือไม่

เงินได้ คือ สิ่งที่เพิ่มพูนความมั่งคั่ง และในทางการเงินนี้จะหมายถึง การคืนเงินทุนของบุคคลอื่น ซึ่งที่นั่นจะก่อภาระหรือหน้าที่ให้ลูกหนี้กระทำการ ละเว้นกระทำการ หรือโอนทรัพย์สิน¹⁰² สิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดจึงหมายถึง สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกให้ลูกหนี้กระทำการชำระคืนเงินทุนทุกชนิด ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะหนี้จากการกู้ยืม

ดังนั้น เงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด หมายถึง สิ่งที่เพิ่มพูนความมั่งคั่งของเจ้าหนี้จากการที่เรียกให้ลูกหนี้ชำระคืนเงินทุน หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง ค่าตอบแทนจากการที่เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้ใช้ยืมเงินทุน โดยไม่รวมถึงต้นเงินหรือเงินทุนของเจ้าหนี้

เงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์ หมายถึง เงินหรือสิ่งตอบแทนอื่นใดที่เพิ่มพูนความมั่งคั่งหรืออำนาจทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้น - พิกพ วีระพงษ์; "การเก็บภาษีในเงินประกันความรับผิดจากการใช้สนามกอล์ฟ" และคำนิยามของคำว่า "เงินได้" ในเชิงภาษีอากร, สรรพากรสาส์น (พฤษภาคม 2537) : 36

¹⁰² ศ.ดร. จิต เศรษฐบุตร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ผ.ศ.ดร. ดาราพร ธีรวัฒน์, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535) หน้า 1

สิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดจะรวมไปถึงเงินฝาก และหลักทรัพย์ในรูปของเงิน เช่น พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตร หุ้นกู้ เช่นเดียวกับคำอธิบายบทบัญญัติของอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD (แต่ได้มีการระบุไว้ชัดเจนในคำนิยามผู้เขียนจึงขอยกไปอธิบายในหัวข้อถัดไป) ดังนั้น สิ่งใด ๆ ที่เจ้าหนี้ได้รับชำระจากลูกหนี้นอกเหนือจากทุนแล้วก็จะเป็นเงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็น ดอกเบี้ย ส่วนลด ฟรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้ (callable premium) หรือแม้กระทั่งค่าปรับจากการชำระหนี้ล่าช้า หรือดอกเบี้ยจากการที่ผู้ซื้อผ่อนเวลาให้กับผู้ขาย

อย่างไรก็ตาม ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าตามนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามกฎหมายภายในจะถูกจัดเก็บภาษีในฐานะเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย ดังนั้น กรณีที่อนุสัญญาภาษีซ้อนบางฉบับไม่รวมค่าปรับดังกล่าวในขอบดอกเบี้ย แม้ผู้รับค่าปรับจะเป็นสถาบันการเงินหรือรัฐบาลของประเทศคู่สัญญาอัตราภาษีดังกล่าวก็จะไม่ได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อน

ประเภทที่ 2 เงินได้จากหลักทรัพย์รัฐบาลและเงินได้จากพันธบัตร หรือหุ้นกู้ รวมทั้งค่าฟรีเมียมและรางวัลอันติดพันอยู่กับหลักทรัพย์ พันธบัตร หรือหุ้นกู่นั้น

เงินได้จากหลักทรัพย์รัฐบาล หลักทรัพย์รัฐบาลไทย หมายถึง พันธบัตรรัฐบาลและตั๋วเงินคลัง เป็นต้น เงินได้จากพันธบัตรรัฐบาล พันธบัตร และหุ้นกู้ ฟรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้หรือตราสาร (callable premium) หรือเงินรางวัลที่ติดไปกับหลักทรัพย์ดังกล่าว ซึ่งผู้ออกตราสารนี้จ่ายให้แก่ผู้จองซื้อหุ้นเกินกว่าจำนวนเงินที่ผู้จองซื้อหุ้นจ่ายจะถือเป็นดอกเบี้ย ทั้งนี้ ฟรีเมียมในการไถ่ถอนหุ้นกู้หรือตราสาร หรือเงินรางวัลที่ติดไปกับพันธบัตร หรือหุ้นกู้ที่ผู้จองซื้อหุ้นกู้หรือพันธบัตรได้รับ ในขณะที่ซื้อหรือมีการไถ่ถอนพันธบัตรหรือหุ้นกู้ตามประมวลรัษฎากรจะถือว่าเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย อย่างไรก็ตาม ผลกำไรหรือขาดทุนใด ๆ ที่ผู้ถือหลักทรัพย์ได้รับจากการขายหลักทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นหลักทรัพย์ประเภทนี้หรือประเภททุนให้กับบุคคลอื่นจะไม่รวมอยู่ในความหมายของดอกเบี้ยแต่จะอยู่ภายใต้ขอบผลได้จากทุน

นอกจากนี้ แนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ มิได้คำนึงถึงการจัดเก็บภาษีต้นทุนการได้มาซึ่งทรัพย์สิน ซึ่งผู้เขียนจะยกตัวอย่าง

ใน 2 กรณี คือ กรณีแรกเป็นกรณีที่พันธบัตร หรือหุ้นกู้ได้จำหน่ายโดยมีพรีเมียมในการได้มาซึ่งหุ้นกู้หรือตราสาร (acquisition premium) ส่วนเกินที่ผู้ซื้อหุ้นกู้หรือตราสารซึ่งมิได้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยจ่ายนอกเหนือจากเงินที่ผู้ออกหลักทรัพย์ในประเทศไทยจ่ายคืนให้กับผู้ซื้อหุ้นกู้หรือตราสารจะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายทั้งจำนวน อย่างไรก็ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD กำหนดให้พรีเมียมในกรณีดังกล่าวเป็นดอกเบี้ยลบ ซึ่งต้องนำไปหักออกจากดอกเบี้ยที่ผู้ซื้อหุ้นหรือตราสารได้รับ แต่อนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ มิได้บัญญัติให้พรีเมียมดังกล่าวเป็นดอกเบี้ยลบที่ต้องนำไปหักออกจากดอกเบี้ยที่ผู้ซื้อหุ้นหรือตราสารได้รับ ดังนั้น ผู้มีเงินได้ภายใต้อนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ จะถูกจัดเก็บภาษีจากต้นทุน ซึ่งเป็นพรีเมียมในการได้มาซึ่งหุ้นกู้หรือส่วนล้ามูลค่าหุ้นหรือตราสารที่ผู้ซื้อหุ้นได้จ่ายไป และกรณีที่ 2 เป็นกรณีที่ผู้ซื้อซึ่งไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยซื้อหลักทรัพย์ในตลาดรอง (secondary market) โดยผู้ขายในประเทศไทยได้รวมดอกเบี้ยคงค้างในราคาขาย (dirty price) ดังนั้น กรณีที่ผู้ออกหลักทรัพย์จ่ายผลตอบแทนตามหลักทรัพย์ให้ผู้ซื้อดังกล่าว ผู้ซื้อจะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายจากดอกเบี้ยทั้งจำนวน ซึ่งจะรวมต้นทุนที่ผู้ซื้อได้จ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักทรัพย์ดังกล่าวด้วย¹⁰³ อย่างไรก็ตาม ความซับซ้อนทางภาษีดังกล่าวจะไม่ได้รับการขจัดแม้ผู้รับประโยชน์จะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยมิได้บัญญัติให้ต้นทุนดังกล่าวเป็นดอกเบี้ยลบซึ่งต้องนำมาหักออกจากฐานในการคำนวณเงินได้เช่นเดียวกับในกรณีแรก

ประเภทที่ 3 เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับเงินได้จากการให้กู้ยืมเงินตามกฎหมายภาษีอากรของรัฐผู้ทำสัญญาซึ่งเงินได้นั้นเกิดขึ้น

เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับเงินได้จากการให้กู้ยืมตามกฎหมายภาษีอากรของรัฐผู้ทำสัญญาซึ่งเงินได้นั้นเกิดขึ้น หมายถึง เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับเงินได้จากการให้กู้ยืมตามประมวลรัษฎากร ซึ่งได้แก่ เงินได้ประเภทดอกเบี้ย

¹⁰³ คำวินิจฉัยตอบข้อหารือที่ กค. 0802/ 367 ลงวันที่ 9 มกราคม 2539

วรรค 5 บัญญัติกรณีที่ผู้รับดอกเบี้ยมีสถานประกอบการถาวรในประเทศแหล่งเงินได้และดอกเบี้ยที่จ่ายนั้นเกี่ยวข้องกับสถานประกอบการถาวร ดอกเบี้ยดังกล่าวจะอยู่ภายใต้ข้อ 7 กำไรจากธุรกิจ กล่าวคือ ประเทศแหล่งเงินได้จะมีสิทธิจัดเก็บภาษีจากสถานประกอบการถาวรตามกฎหมายภายใน (ประมวลรัษฎากร) โดยสถานประกอบการถาวรจะต้องนำดอกเบี้ยดังกล่าวไปรวมคำนวณกับเงินได้อื่นเพื่อเสียภาษีจากกำไรสุทธิ หรือในกรณีที่ผู้รับดอกเบี้ยมีบริการส่วนบุคคลที่เป็นอิสระ ในประเทศแหล่งเงินได้และเป็นเหตุให้ได้รับดอกเบี้ยแล้ว ให้ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยนั้นตามกฎหมายภายใน

วรรค 6 เป็นบทบัญญัติขยายวรรค 5 ซึ่งบัญญัติว่ากรณีที่ผู้จ่ายเป็นรัฐแล้วให้ถือว่าเงินได้เกิดในรัฐนั้น และกรณีที่สถานประกอบการถาวรเป็นผู้จ่ายดอกเบี้ยแล้วก็ให้ถือว่าประเทศที่เป็นที่ตั้งของสถานประกอบการถาวรเป็นประเทศแหล่งเงินได้

วรรค 7 บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการตั้งราคาโอน (transfer pricing) ดังนั้นหากผู้จ่ายจ่ายดอกเบี้ยเกินกว่าราคาตลาดอันสมควร (arm's length price) ของธุรกิจโดยปกติที่ไม่มีความสัมพันธ์กันแล้ว ประเทศแหล่งเงินได้จะมีสิทธิจัดเก็บภาษีสำหรับดอกเบี้ยที่จ่ายเกินกว่าราคาตลาดอันสมควรนั้นได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ซึ่งความสัมพันธ์นี้ตามคำอธิบายทบทวนของอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD จะรวมไปถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดและการควบคุมไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมที่ผู้รับประโยชน์มีต่อผู้จ่าย หรือผู้จ่ายมีต่อผู้รับประโยชน์ ซึ่งก่อให้เกิดการจ่ายดอกเบี้ยมากกว่าที่ควรจะต้องจ่ายตามปกติหากไม่มีความสัมพันธ์กัน

2.5 แนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยตามประมวลรัษฎากรไทย

จากการศึกษาประมวลรัษฎากรไทย อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ UN ตลอดจนอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ

บริการส่วนบุคคลที่เป็นอิสระ เช่น การประกอบวิชาชีพอิสระ (แพทย์ หนายความ สถาปนิก และวิศวกร) การประกอบอุตสาหกรรม หรือพาณิชย์กรรม

สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะเสียภาษีแตกต่างจากผู้มีเงินได้ที่มียกเว้นภาษีเดียวกันกับดอกเบี้ย กล่าวคือ ผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายและภาษีธุรกิจเฉพาะ ในขณะที่ผู้มีเงินได้ที่มียกเว้นภาษีจะเสียภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม และในกรณีที่ผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลต่างประเทศจะได้รับยกเว้นการจัดเก็บภาษีแตกต่างกันไปตามบทบัญญัติเพื่อการยกเว้นการจัดเก็บภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย แม้จะสามารถนำภาษีหัก ณ ที่จ่ายดังกล่าวไปเครดิตภาษีที่จะต้องเสียในประเทศถิ่นที่อยู่ก็ไม่สามารถขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีได้หมด เพราะการจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจะจัดเก็บจากเงินได้ทั้งจำนวนที่ได้ทำการจ่ายออกจากประเทศไทย แต่ภาษีที่จัดเก็บในประเทศที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่จะคำนวณจากกำไรสุทธิ อันยังผลให้ผู้รับประโยชน์มีภาระภาษีในต้นทุนไม่ใช่กำไรอย่างแท้จริง หากพิจารณาโดยเปรียบเทียบกับผู้มีเงินได้ที่มียกเว้นภาษีซึ่งได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีในประเทศไทย แต่จะเสียภาษีตามกฎหมายภายในของประเทศถิ่นที่อยู่และสามารถได้รับการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีในประเทศที่มีถิ่นที่อยู่ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าความแตกต่างกันในประเด็นดังกล่าวส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียภาษีและก่อให้เกิดการบิดเบือนรูปแบบในการประกอบธุรกิจ ตลอดจนการหลีกเลี่ยงภาษีหรือหลบเลี่ยงภาษี (ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์โดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4) ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจะทำการศึกษาแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามแนวทางกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้นำด้านระบบการจัดเก็บภาษีในโลก เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเห็นถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย